

SAARE MAAKONNA SISETURVALISUSE ARENGUSTRATEEGIA 2026–2031

SISUKORD

SAARE MAAKONNA SISETURVALISUSE ARENGUSTRATEEGIA 2026–2031	3
SISSEJUHATUS	4
1. HETKEOLUKORD	5
1.1. PEAMISED TUGEVUSED	5
1.2. VÄLJAKUTSED	6
2. STRATEEGIA	8
2.1. VISIOON AASTAKS 2031	8
2.2. EESMÄRGID JA SOOVITUD SEISUNDID	8
3. RAKENDAMINE JA SEIRE	9
3.1. TEGEVUSKAVA	9
3.2. ARENGUSTRATEEGIA SEIRE	10
LISA 1. SAARE MAAKONNA SISETURVALISUSE STRATEEGIA TEGEVUSKAVA 2026–2031	11
1. ENNETUS	11
1.1. TEADLIKKUSE KASVATAMINE JA ENNETUSLIKE TEENUSTE TAGAMINE	11
1.2. TURVALISE KESKKONNA TAGAMINE	15
2. TAGAJÄRJED	18
LISA: 3. TULEMUSLIKU TEAVITUSTÖÖ SOOVITUSED SAARE MAAKONNA KONTEKSTIS	19
LISA 2. SAARE MAAKONNA TURVALISUSE PROFIIL	20
SISSEJUHATUS	22
1. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE	22
1.1. RAHVASTIK, HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ, TÖÖHÕIVE	23
1.1.1. ÜLDANDMED JA RAHVASTIK	23
1.1.2. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ (SH NEET-NOORED)	27
1.1.3. TÖÖHÕIVE (SH SISSETULEKUD JA ÜLALPEETAVATE MÄÄR)	35
1.1.4. JÄRELDUSED	37
1.2. TURVALISUSE VALDKONDADE NÄITAJAD	38
1.2.1. KRIISIDEKS VALMISOLEK	39
1.2.2. TULE- JA VEEÕNNETUSED	42
1.2.3. SÜÜTEGEVUS	46
1.2.4. JÄRELDUSED	53
1.3. TURVALISUSE MÕJUTEGURITE NÄITAJAD	54
1.3.1. VAIMNE TERVIS (SH SÕLTUVUSAINETE TARBIMINE)	54
1.3.2. KOGUKONNA TEADLIKKUS	64
1.3.3. JÄRELDUSED	67
KOKKUVÕTE	69
LISA 3. STRATEEGIA KOOSTAMISE STRUKTUUR JA SEOSSED TEISTE DOKUMENTIDEGA	70

Kaasrahanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

SAARE MAAKONNA SISETURVALISUSE ARENGUSTRATEEGIA 2026—2031

2025

SISSEJUHATUS

Saare maakond on erinevate näitajate vaates üks Eesti kõige turvalisemaid piirkondi. Statistika kõrval peegeldab seda ka elanike rahulolu turvalisusega, mis on üks riigi kõrgeimaid. Samas on siseturvalisuse osas siiski ka mitmeid kitsaskohti, millest mõned on aja jooksul teravnemas. Näiteks on maakonnas järjepidevalt kasvanud liiklussüütegude arv. Lisaks on aktuaalsed vaimse tervise probleemide või sõltuvustega seotud väljakutsed, mis omakorda võivad põhjustada ka erinevaid siseturvalisuse probleeme. Seejuures peab arvestama, et maakonna eripäraks on saarelisusest tulenevad väljakutsed – mitmetes olukordades tuleb ise ilma välise abita hakkama saada ja eriti oluline on see eraldatud piirkondades, nagu näiteks Ruhnu saar.

Käesolev Saare maakonna siseturvalisuse arengustrateegia võtab kokku Saaremaa, Muhu ja Ruhnu valla siseturvalisuse peamised väljakutsed ning nendest lähtuvad eesmärgid ja tegevused perioodiks 2026–2031. Siseturvalisuse valdkond hõlmab käesolevas arengustrateegias tule-, vee- ja liiklusohutuse ning süütegevuse (kuriteod ja väärteod) kõrval ka kriisideks valmisolekut. Kõigi nimetatud teemade puhul on arengustrateegia selge eesmärk keskenduda ennetuslikele tegevustele, mis aitaksid tulevikus vältida mittesoovitud tagajärgi nagu õnnetused ja erinevad rikkumised. Seetõttu soovitakse arengustrateegias määratletud tegevustega fokuseeritult panustada nii üldisesse teadlikkuse kasvatamisse kui ka konkreetsemalt elanikkonna vaimse tervisega seonduvasse. Seejuures tuleb aga silmas pidada, et paremate tulemuste saavutamiseks on vajalik süsteemne ja järjepidev töö pikema aja jooksul, kuna muudatused ei sünni üleöö.

Arengustrateegia põhidokument koosneb kolmest peatükist. Esimeses osas võetakse kokku hetkeolukord: tänased tegevused ja peamised väljakutsed, mis on aluseks kogu arengustrateegiale. Teises osas on kirjeldatud soovitud tulevikupilt – visioon ja kuus eesmärki koos soovitud seisundi kirjeldustega. Kolmas peatükk kirjeldab arengustrateegia rakendamise ja seirega seonduvat. Detailne tegevuskava on välja toodud arengustrateegia lisas 1, hetkeolukorra põhjalikum ülevaade (maakonna turvalisuse profiil) lisas 2.

Saare maakonna siseturvalisuse arengustrateegia on koostatud Turvalisuse arenguprogrammi (TAP) raames aastatel 2024–2025, mil maakonnas toimusid erinevad seminarid ja arutelud töögruppidega, viidi läbi koolitusi ning paralleelselt koostati ka maakonna siseturvalisuse profiil. Arengustrateegia ja tegevuskava koostamiseks moodustati eraldi töögrupp. TAP tegevusi rahastati projektist „Ennetava ja turvalise elukeskkonna arendamine”, kogu programmi tegevusi koordineeris Saaremaa Vallavalitsuse maakonna siseturvalisuse koordinaator TAP projekti raames määratud konsultantide juhendamisel.

Käesoleva strateegia elluviimine on võimalik vaid seotud osapoolte tihedas koostöös. Siseturvalisuse valdkonna tegevusi aitavad kohalike omavalitsuste kõrval ellu viia erinevad riigiasutused, vabatahtlikke koondavad MTÜd ja paljud teised organisatsioonid. Vastavaid tegevusi koordineerib ka edaspidi Saaremaa Vallavalitsus kui maakondliku arendusorganisatsiooni ülesannet täitev kohaliku omavalitsuse üksus. Suur tänu kõigile panustajatele, vaid ühiselt pingutades on Saare maakond ka tulevikus turvaline!

1. HETKEOLUKORD

1.1. PEAMISED TUGEVUSED

Saare maakond on üldjoontes turvaline paik ning seda peegeldavad ka statistilised näitajad (vt ka lisa 2) ja nende võrdlus teiste Eesti maakondadega. Käesoleva arengustrateegia raames toimunud aruteludel toodi maakonna siseturvalisuse valdkonna peamiste tugevustena välja järgnev:

- **Elukeskkonna üldine turvalisus** – maakonna erinevate piirkondade kogukonnad on pigem väikesed, oma piirkonna elanikke teatakse ja tuntakse, kogukondi iseloomustab omavaheline toetus ja üksteise märkamine. Eelnevast tulenevalt on ka üldine turvalisuse tase hea. Samas võib see olla ka ohukohaks, kuna nn uinutav turvalisus võib vähendada valvsust, mis on vajalik ennetamiseks erinevaid tekkida võivaid probleeme.
- **Vabatahtlike töö ja panustamine** – erinevad vabatahtlike võrgustikud toimivad üle maakonna (sh merepääste ühingud, päästekomandod jt), vabatahtlikud panustavad siseturvalisuse tagamisse arvestatavalt. Siiski on ka edaspidi oluline vabatahtlike võrgustike edasiarendamine ning nende töö märkamine, tunnustamine ja toetamine.
- **Olulised avaliku sektori asutused ja teenused on toimivad** – maakonnas tegutsevad mitmed olulised avaliku sektori asutused, kes tagavad siseturvalisuse jaoks vajalikud teenused, sh haigla, Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, kohalikud omavalitsused ja nende sotsiaal- ja haridusvaldkonna tugiteenuseid pakkuvad asutused jt. Teatud teenustest tuntakse siiski puudus, nt lastepsühhiaatrist.
- **Koostöö ja teema olulisuse teadvustamine** – maakonnas on toimiv valdkondade ülene koostöö, mis on järjest enam aktiveerunud. Siseturvalisuse teema on tähtsustatud, mida peegeldab ka käesoleva arengustrateegia koostamine. Siseturvalisusega tegelevad osapooled on koostöö vajadust ühiselt mõistnud ning panustavad sellesse otseselt. Koostöö edasiarendamine peab samas olema valdkonna selge prioriteet, kuna siseturvalisuse tagamine on ka tulevikus paljude erinevate osapoolte vastutus ja ülesanne.
- **Kriisideks ollakse üldjoontes valmis** – maakonna erinevad asutused, sh kohalikud omavalitsused, on teinud kriisideks ettevalmistusi, teemaga tegeletakse aktiivselt. Maapiirkondade elanikel on säilinud „talupojatarkus“, mis aitab hakkama saada ka kriisisituatsioonis. Samas on valdkonnas veel arenguruumi jõudmaks olukorrani, kus iga kogukond ja elanik on kriisideks valmis ning oskab ka praktikas õigesti tegutseda.

1.2. VÄLJAKUTSED

Saare maakonna siseturvalisuse valdkonna hetkeolukorra analüüsi (profiil) ja strateegiaprotsessi raames toimunud arutelude tulemusena on määratletud **kuus peamist väljakutset**, millest lähtuvad arengustrateegia eesmärgid, mis on omakorda aluseks tegevuskavale.

Väljakutsed, eesmärgid ja tegevused on tegevuskavas omakorda jaotatud ennetustegevusteks ja tagajärgedele keskenduvateks tegevusteks. Neile lisanduvad siseturvalisuse teavituslikku poolt käsitlevad tegevused.

Siseturvalisuse valdkonna kuuest **väljakutsest neli esimest on seotud ennetustööga, viies tagajärgedega ning kuues teavitusega**. Ennetustöö neljast väljakutsest kaks esimest on omakorda seotud teadlikkuse kasvatamise ning vastavate teenustega, kolmas ja neljas aga turvalise keskkonna tagamisega.

VÄLJAKUTSE NR 1: SIHTRÜHMADE TEADLIKKUS SISETURVALISUSE VALDKONNAST ON VÄHENE

Teadlikkuse osas on väljakutseks olukord, kus ühelt poolt ei tunnetata, et valdkonnas on suuri probleeme (üldine elukeskkond on turvaline), mis aga teisalt toob kaasa vähesed huvi ja ka teadlikkuse. See hõlmab nii üldist teadlikkust (nt kuhu, mis juhul ja kuidas teavitada) kui ka konkreetseid teadmisi ja oskusi kriiside, veeohutuse jt teemadel. Valdkonna arengu jaoks on mh oluline ka KOV juhtide ja poliitikakujundajate arusaama kujundamine siseturvalisuse valdkonna ja ennetuse tähtsusest.

VÄLJAKUTSE NR 2: KOGUKONNA TEADLIKKUS JA OSKUSED VAIMSE TERVISE, SH SÕLTUVUSAINETE TEEMAL ON PIIRATUD NING VASTAVATE TEENUSTE KÄTTESAADAVUS POLE PIISAV

Oluliseks probleemiks on inimeste vähene teadlikkus vaimse tervise hoidmise vajalikkusest ja oskustest seda hoida ja vajadusel abi leida. Maakonnas puudub selge ülevaade ja arusaam pakutavatest teenustest, samas on teatud teenuste kättesaadavus või puudumine selgeks murekohaks (nt lastepsühhiaater). Väljakutse hõlmab ka elanikkonna suurt lembust alkoholi ja tubaka vastu, noorte vähest teadlikkust sõltuvusainete ohtudest ja alkoholi hõlpsat kättesaadavust.

VÄLJAKUTSED NR 3: KRIISIDEKS VALMISOLEK VAJAB SAARE MAAKONNAS TÄIENDAMIST

Kriisideks ettevalmistamisel vajavad lahendamist mitmed konkreetsed kitsaskohad, mis puudutavad ühtlasel tasemel kriisivalmiduse tagamist igas maakonna piirkonnas. Siia kuuluvad näiteks piirkondlike kerksuskeskuste arendamine, generaatoriga ühendamise võimekuse tagamine eri piirkondades,

avariitankla puudumine Ida-Saaremaal või Muhus. Arenguruumi on ka kriisiaja rollide ja täpsete ülesannete määratlemisel, kriitiliste avalike teenuste tagamiseks vajalike andmestike kättesaadavuse ja turvalisuse arendamisel aga ka ohuteavitussüsteemi arendamisel. Spetsiifiliseks probleemiks on Ruhnu saare ühendus Mandri-Eestiga, kuna liini teenindaval alusel ei ole Ruhnu saare elanike vajadustele vastavat kandejõudu ega mahutavust.

VÄLJAKUTSE NR 4: LIIKLUS-, VEE- JA TULEOHUTUSE KITSASKOHAD VAJAVAD LAHENDAMIST

Liiklussüütegude arv maakonnas on kasvanud, seda eelkõige kiiruse ületamiste arvelt, mille osas ei ole rakendatud piisavalt tulemuslikke meetmeid. Turvalise liikluskorralduse osas on mitmed konkreetset kitsaskohti nii Kuressaare linnas kui ka näiteks Liiva külas Muhu vallas. Laiemaks väljakutseks on kergliiklejate ohutuse tagamine maanteedel. Tule- ja veeohutuse valdkonnas on konkreetseteks probleemideks mh avalike ujumiskohtade ja sadamate veeohutusstendide haldamine, veevõtukohtade kaardistamine, veeskamiskohtade ja slippide võrgustiku arendamine aga ka vähene toetus neile merepääste vabatahtlikele üksustele (nt Ruhnu), kes kannavad asendavat/esmareageerivat rolli. Tuleohutuse seisukohast on probleemiks mh asjaolu, et kõik Saare maakonna KOV-ide hooned ja avalikus kasutuses olevad hooned ei oma kehtivat kasutusluba vastavalt kasutusviisile, samuti puudub Päästeametil piisav teave tuleohtlikest kodudest. Samuti puudub siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike toetamisel ühtne süsteem.

VÄLJAKUTSE NR 5: SÕLTUVUSTEST JA RISKIKÄITUMISEST TEKKINUD PROBLEEMID EI OLE PIISAVALT TULEMUSLIKULT LAHENDATUD VÕI LEEVENDATUD

Ennetusmeetmete kõrval (väljakutsed 1–4) tuleb maakonnas seniselt tõhusamalt tegeleda ka tagajärgedega ehk sõltuvustest ja riskikäitumisest tekkinud probleemide lahendamise või leevendamisega. See hõlmab tähelepanu sõitlastele ja neid toetavale võrgustikule, riskikäitumisega lastele ja noortele ning nende süütegevusele, vägivaldsetele isikutele jne.

VÄLJAKUTSE NR 6: TEAVITUSTÖÖ KORRALDUS EI OLE PIISAVALT SÜSTEEMNE JA TEAVE KÕIGILE KÄTTESAADAV

Üheks siseturvalisuse valdkonnaga seotud korralduslikuks väljakutseks on asjaolu, et teabe jagamisel ei arvestata süsteemselt sihtrühmade infotarbimise harjumustega. Näiteks ei arvestata läbivalt teabepäevade korraldamisel maakonna territoriaalset suurust, mistõttu info ei jõua kõigi soovijateni.

2. STRATEEGIA

2.1. VISIOON AASTAKS 2031

Aastaks 2031 on Saare maakond jätkuvalt üks Eesti kõige turvalisemaid piirkondi. Saare maakonna inimesed on teadlikud siseturvalisuse valdkonna võtmeteemadest ja mõjuteguritest ning oskavad vastavaid teadmisi ka praktikas rakendada. Elanikkonna teadlikkus vaimse tervise valdkonnas on tõusnud, vajalikud teenused on maakonnas kättesaadavad. Saare maakond on kriisideks hästi valmistunud, paranenud on liiklus-, vee- ja tuleohutus. Sõltlased ja riskikäitumisega isikud saavad professionaalset abi. Turvalisusega seotud teave on kogukondades kasutajasõbralikult kättesaadav.

2.2. EESMÄRGID JA SOOVITUD SEISUNDID

Lähtuvalt väljakutsetest ja visioonist on püstitatud kuus strateegilist eesmärki (E), mis on aluseks rakendatavatele meetmetele ja detailsele tegevuskavale.

E1: Sihtrühmad on teadlikud siseturvalisuse valdkonna võtmeteemadest ning oskavad vastavaid teadmisi rakendada

Soovitud olukorra kirjeldus: iga elanik ja kogukond teab, kuidas kriisiajal käituda ning ennast aidata, elanikud teavad, kuhu, mis juhul ja kuidas teavitada jne. Kõik lapsed ja noored saavad elementaarseid turvalisusega seotud teadmisi ja oskavad neid rakendada ka praktiliselt. Elanikud teavad ja rakendavad vee- ja tuleohutuse alaseid ennetusmeetmeid (nt päästevesti kandmine, elektrisüsteemide korrasoleku kontrollimine).

E2: Elanikkonna teadlikkus vaimse tervise valdkonnas on tõusnud, vajalikud teenused on maakonnas kättesaadavad

Soovitud olukorra kirjeldus: elanikud on teadlikud vaimse tervise hoidmise vajalikkusest, asjakohane teave on kättesaadav ning abivajajaid toetatakse õigeaegselt ja tulemuslikult. Üle maakonna on toimiv võrgustik nendest, kes pakuvad esmast psühhosotsiaalset ja vaimse tervise tuge ning elanikud ja spetsialistid teavad, kelle poole pöörduda. Kõik olulisemad vaimse tervise teenused on maakonnas kättesaadavad ja teave teenuste kohta on koondatud ning lihtsasti leitav.

E3: Kriisideks valmisolek on paranenud

Soovitud olukorra kirjeldus: kriisideks valmisolekuks on peamised kitsaskohad likvideeritud. Kriisiaja rollid ja ülesanded on määratletud ning neid osatakse ka praktikas rakendada.

E4: Meetmed liiklus-, vee- ja tuleohutuse tagamiseks on rakendatud

Soovitud olukorra kirjeldus: konkreetsete meetmed liiklus-, vee- ja tuleohutuse parandamiseks on rakendatud, mis aitavad vähendada vastavaid õnnetusi ja/või rikkumisi nii otseselt kui kaudselt. Siseturvalisuse valdkonna vabatahtlikud on süsteemselt toetatud.

E5: Sõltlased ja riskikäitumisega isikud saavad professionaalset abi

Soovitud olukorra kirjeldus: maakonnas on tulemuslik töö sõltlastega ja riskikäitumisega isikutega (nt vähenev joobes juhtide arv). Nii ohvrid kui ka teo toimepanijad on saanud abi (sh lähisuhtevägivald) ja ei korda enam oma tegu. Sõltuvusest väljumine on ühiskondlikult toetatud ja julgustatud, lähedaste koormus on vähenenud.

E6: Turvalisusega seotud teave on kogukondades kättesaadav ja kasutajasõbralik

Soovitud olukorra kirjeldus: teabe edastamiseks kasutatakse sihtrühmadele sobivaid kanaleid ja meetodeid.

3. RAKENDAMINE JA SEIRE

3.1. TEGEVUSKAVA

Lähtuvalt väljakutsetest ja eesmärkidest on kavandatud detailne tegevuskava, mille raames on kirjeldatud tegevused, nende sihtrühm, soovitud tulemus/mõõdik, peavastutaja, kaasatud osapooled, ressursid ja elluviimise tähtaeg.

Tulenevalt tegevuse iseloomust on tegevuskava jaotatud kolme ossa:

Ennetusega seotud tegevused, sh:

- 1.1. teadlikkuse kasvatamise ja ennetuslike teenuste tagamisega seotud tegevused (tegevused, mis on seotud väljakutsete ja eesmärkidega 1 ja 2 ehk üldise teadlikkuse tõstmise ja vaimse tervisega);
- 1.2. turvalise keskkonna tagamisega seotud tegevused (tegevused, mis on seotud väljakutsete ja eesmärkidega 3 ja 4 ehk kriisideks ettevalmistamise ning liiklus-, vee- ja tuleohutuse kitsaskohtade lahendamise).

Tagajärgedega seotud tegevused (tegevused, mis on seotud väljakutse ja eesmärgiga 5, mis puudutab sõitlastele ja riskikäitumisega isikutele professionaalse abi tagamist).

Teavitustööga seotud tegevused (tegevused, mis on seotud väljakutse ja eesmärgiga 6, mis puudutab teavitustöö süsteemset ja kasutajasõbralikku korraldust).

Tegevuskava on väljatoodud arengustrateegia lisas 1.

3.2. ARENGUSTRATEEGIA SEIRE

Arengustrateegia elluviimine ja seire toimub iga-aastaselt tegevuskava toel, mis on välja toodud lisas 1. Vähemalt kord aastas (hiljemalt I poolaasta lõpuks) vaadatakse ühiselt üle teostatud tegevused, analüüsitakse saavutatud tulemusi ning tehakse vajalikud korrektuurid järgnevas aastaks.

Arengustrateegia tervikliku seire eest vastutab Saaremaa Vallavalitsuse kui maakondliku arendusorganisatsiooni ülesannet täitva kohaliku omavalitsuse üksuse siseturvalisuse koordinaator. Siseturvalisuse koordinaator koostab ka iga-aastaselt koondülevaate peamistest statistilistest näitajatest, mida võetakse arvesse uute tegevuste kavandamisel. Tegevuskava ülevaatamise ajastamisel lähtutakse sellest, et muudatustega oleks võimalik arvestada järgneva aasta eelarvetes.

Konkreetsete tegevuste elluviimise eest vastutavad lähtuvalt tegevuskavast asutused, kes on määratud peavastutajaks.

LISA 1. SAARE MAAKONNA SISETURVALISUSE ARENGUSTRATEEGIA TEGEVUSKAVA 2026–2031

1. ENNETUS

1.1. TEADLIKKUSE KASVATAMINE JA ENNETUSLIKE TEENUSTE TAGAMINE

PROBLEEM 1: SIHTRÜHMADE TEADLIKKUS SISETURVALISUSE VALDKONNAST ON VÄHENE

E1: Sihtrühmad on teadlikud siseturvalisuse valdkonna võtmeteemadest ning oskavad vastavaid teadmisi rakendada

	Tegevus	Sihtrühm	Tulemus/möödik	Peavastutaja	Kaasatud	Ressursid	Elluviimise aeg/ tähtaeg
1.1.1.	Maakonna ülese turvalisuse ennetustegevuste meediaplaani koostamine igaks aastaks.	Saare maakonna elanikkond	Igal aastal on koostatud maakonna ülene turvalisusega seotud teemade meediaplaan, et oleks ülevaade, kui palju on millist teavet (ja mil viisil) elanikkonnale välja läinud. Selle põhjal saab hiljem analüüsida, kas ja milline teavitustöö on olnud mõjus.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Kõik turvalisusega seotud maakondlikud osapooled, k.a. ministeeriumid ja muud riiklikud asutused, mis on turvalisusega seotud	Kõikide osapoolte inimressurss	2026–2031 ja edaspidi iga aasta alguses.
1.1.2.	Elanikkonna kriisiks valmisoleku tõstmine läbi teavitamise ja koolituste	Saare maakonna elanikkond	Järjepidevalt viiakse läbi elanikkonnakaitse koolitusi nii õpilastele, erinevatele asutuste personalile kui ka külakogukondadele. Teavitustegevus on kajastatud iga-aastases meediaplaanis.	Päästeamet, Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Kaitseliit, Naiskodukaitse, kohalik meedia, elutähtsate teenuste osutajad ja teised koostööpartnerid; Saare maakonna kogukonnad maapiirkondades ja Kuressaare linnas; puuetega (nt SLIS, SPIK) ja terviseprobleemidega inimeste ühingud	Päästeamet, Kaitseliit (koolitajad, toetusmeetmed), Saare maakonna KOV-id (ruumid, kommunikatsioon)	2026–2031 (järjepidev tegutsemine)
1.1.3.	Kogukondade* teavitamine kriisiplaanide ehk hädaohuolukorra plaanide koostamise vajalikkusest ja sellekohane nõustamine. (*Kogukond on antud kontekstis kogum inimesi, kes määratlevad ennast ise kogukonnana, nt külad või piirkond ühise tõmbekeskusega, korteriühistu vms).	Saare maakonna kogukonnad	Kogukondadele on edastatud vajalik teave kriisi- ehk hädaohuolukorra plaanide vajalikkusest ning koostamisest ja neid on vajadusel nõustatud plaanide koostamisel.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Saare maakonna kogukonnad nii maapiirkondades kui ka Kuressaare linnas (nt külavanemad, KÜ esimehed, toetavad kogukonnad, puuetega ja terviseprobleemidega inimeste ühingud jt). Kogukondi aitab kriisiplaanide koostamisel Päästeamet	Saare maakonna KOV-id ja kogukondade inimressurss	2026–2031 (järjepidev tegutsemine)

1.1.4.	Kriisikommunikatsiooni arendamine	Saare maakonna elanikkond	Kriisiaja meeskonna osapooled läbinud kriisikommunikatsiooni põhimõtete koolituse ja selgelt on määratletud kriisiaja kommunikatsioonimeeskond.	Saare maakonna KOV-id (KOV-ide kommunikatsiooniteenistus/ kommunikatsiooni eest vastutavad teenistujad, KOV kriisivalmiduse nõunik või muu kriisivalmiduse eest vastutav isik), Päästeamet	Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (RmlT)	Saare maakonna KOV-id ja riik (raha ja inimressurss KOV-ilt, koolitus ja sõnumid riigilt)	2026–2031 (järgjärgult tegutsemise, kuni kõik osapooled on koolituse läbinud)
1.1.5.	Haridusasutustes ennetustöö järjepidev tegemine: 1) koolitus "Tulest targem", 1. klasside veeohutuse koolitus, "Päästjatel külas", koolitus "Kaitse end ja aita teist" ehk KEAT, koolitus "Meri ja mina ka!". 2) Praktilise ennetustegevuse arendamine neis klassides, kus 2025. aasta seisuga programmijärgset ennetust ei tehta: 3.-7. ja 9.-12. klassidele. Lisaks ennetuskoolitused eakatele.	Lasteaiad ("Tulest targem"); 1. klassid (veeohutuse koolitus); 2. klassid ("Päästjatel külas"), 6. klassid (KEAT); 8. klassid ("Meri ja mina ka!"); 3.-9. klass ja gümnaasium. Eakad.	1) Nimetatud koolituste toimumine igal aastal. 2) Praktilised ennetuskoolitused on välja mõeldud ja ideaalis rakendatud ka 3.-7. ja 9.-12. klassidele. 3) Praktilisi ennetuskoolitusi pakutakse ka eakatele.	Päästeamet ("Tulest targem", 1. klasside veeohutus, "Päästjatel külas", KEAT), Politsei- ja Piirivalveamet ("Meri ja mina ka!"); Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Haridusasutused ja Saare maakonna KOV-id; "Meri ja mina ka" puhul Päästeamet, vabatahtlikud merepäästjad, Punane Rist Saaremaa Selts, Kuressaare Haigla kiirabi, Naiskodukaitse, Kaitseliit, eakate ühingud, puuetega ja terviseprobleemidega inimeste ühingud, Eesti Ujumisliit vm ujumise algõpetust pakkuv koolitaja	Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Saare maakonna KOV-id.	2026–2031 ja edasi. Järjepidev tegevus, iga koolitus/praktika sihtrühmale 1 x aastas.
1.1.6.	Teavitustöö päästevesti kandmise vajalikkusest	Kalastajad (k.a. kahlamispükstega kalastajad) ja nende lähedased, veesõidukite kasutajad ja veekogudel ning nende läheduses viibijad.	Teavitustöö on kantud siseturvalisuse meediaplaani ja rakendatakse vastavalt. NB! Ennetust on laiendatud ka haridusasutustesse, et suurendada laste teadlikkust. (Idealis võiks kalastamisloa saamise üheks tingimuseks olla ohutusteabe video vaatamine ja kinnituse andmine, et tutvutud on ohutudega ja vesti kandmise põhimõtetega.)	Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Kliimaministeerium, kohalik meedia, sotsiaalmeedia (k.a. sotsiaalmeedia kohalikud grupid)	Päästeamet, Saare maakonna KOV-id	2026–2031 ja edasi. Järjepidev tegutsemine eelkõige enne iga kalastamishooaja algust
1.1.7.	Järjepidev elanike teavitamine läbi ennetustöö, meedia ja sotsiaalmeedia artiklite, milline on tuleohutik kodu, kuidas ise oma kodu muuta tuleohutumaks ja muud tuleohutusalasel teavitused, nt lõkkeohutus.	Saare maakonna elanikkond	Tuleohutusala teavitustöö on kajastatud siseturvalisuse meediaplaanis ja peavastutajate tööplaanides ning seda rakendatakse.	Päästeamet, Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Kohalik erameedia, sotsiaalmeedia (k.a. sotsiaalmeedia kohalikud grupid), Riigi Metsamajanduse Keskus, Keskonnaamet, Naiskodukaitse, Kodutütred, Noorkotkad; eakate, puuetega ja terviseprobleemidega inimeste ühingud	Päästeamet, Saare maakonna KOV-id	2026–2031 ja edasi. Järjepidev tegutsemine eelkõige enne iga lõkketegemise- või kütmishooaja algust.
1.1.8.	Kelmustrendide aktuaalsetest meetoditest jagatakse igakuiselt lühülevaadet nii eakatega tegelevatele keskustele kui ka Saare maakonna eri piirkondade gruppides, kogukondade juhtidele ja ettevõtjatele otse. (K.a. kohalike omavalitsuste infolehtedes, sh piirkondlikes). Saaremaa vallavalitsus maakondlikus ülesandes vastutab info koondamise eest igakuiselt politseilt ja gruppidesse postitamise eest.	Saare maakonna elanikkond	Kelmuste aktuaalsete trendide igakuine teavitustöö on kajastatud siseturvalisuse meediaplaanis ja rakendatud vastavalt.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Lääne ringkonnaprokuratuur, sotsiaaltöötajad, haridusasutused, Saare maakonna kogukonnad nii maapiirkondades kui ka Kuressaare linnas (nt eakad, teenuskeskuste juhid, külavanemad, KÜ esimehed)	Saare maakonna KOV-id.	2026–2027 ja edasi vastavalt vajadusele
1.1.9.	Kodanike harimine teemal, kuhu mil juhul ja kuidas teavitada (teabepäevad, sotsiaalmeedia kampaaniad, artiklid)	Saare maakonna elanikkond	Kodanikud teavad, mil juhul, kuidas ja kuhu teavitada.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Häirekeskus, Naiskodukaitse	Saaremaa Vallavalitsus, Häirekeskus	2026
1.1.10.	Otsustajatele ennetuspõhimõtete ja ennetuse vajalikkuse tutvustamine, kogukonna turvalisusega seotud murekohtade tutvustamine ja ressursivajaduse põhjendamine vajalikeks tegevusteks, sh ennetuseks.	Saaremaa, Muhu ja Ruhnu vallavolikogu liikmed ning Saare maakonnast valitud Riigikogu liikmed	Otsustajatele (eelkõige vallavalitsuste- ja -volikogude liikmetele) on edastatud info Saare maakonna aktuaalsetest turvalisuse probleemidest, pakutud võimalust osaleda ennetustegevuse vajalikkuse seminaridel.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Siseministeerium, Saare maakonna kogukonnad ja haridusasutused, Politsei- ja Piirivalveamet (PPA), Päästeamet (PÄA), Saare maakonna siseturvalisuse valdkonna vabatahtlikud seltsid, valimisõiguslik elanikkond	Saare maakonna KOV-id	2026–2027

1.1.11.	Alkoholimüüjate vastutuse kasvatamine alkoholi müügil.	Alkoholi müügiga tegelevate asutuste töötajad (hulgi- ja jaemüüjad, toitlustus- ja meelelahutusasutused)	Regulaarne alkoholi müügi eeskirjade täitmise kontroll. STAD koolitussüsteemi rakendamine. Tegevus on kajastatud maakonna siseturvalisuse meediaplaanis.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Tervise Arengu Instituut (TAI), Siseministeerium (SIM) - STAD programmi meeskond, Politsei- ja Piirivalveamet, Saaremaa Ettevõtjate Liit, alkoholi müügiga tegelevad osapooled	Tervise Arengu Instituut, Siseministeerium, Saare maakonna KOV-ide inimressurs	2026–2027 (vajadusel ka edaspidi)
---------	--	--	--	---	--	--	-----------------------------------

PROBLEEM 2: KOGUKONNA TEADLIKKUS JA OSKUSED VAIMSE TERVISE, SH SÕLTUVUSAINETE TEEMAL ON PIIRATUD NING VASTAVATE TEENUSTE KÄTTESAADAVUS POLE PIISAV

E2: Elanikkonna teadlikkus vaimse tervise valdkonnas on tõusnud, vajalikud teenused on maakonnas kättesaadavad

	Tegevus	Sihtrühm	Tulemus/möödik	Peavastutaja	Kaasatud	Ressursid	Elluviimise aeg/ tähtaeg
1.1.12.	Huvi tekitamine vaimse tervisega tegelemiseks elanike seas läbi teadlikkuse tõstmine vaimse tervise hoidmise vajalikkusest elanike seas (nt artiklid, raadiosaated, koolitused, sh perekoolide jätkamine).	Saare maakonna elanikkond	Vaimse tervisega seotud teave on elanikele kättesaadav eri meediakanalitel (k.a sotsiaalmeedias). Vaimse tervise teavituse tegevused on kajastatud maakondlikus siseturvalisuse meediaplaanis.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Sotsiaalministeerium (SoM), MTÜ Peaasjad, TAI, vaimse tervise teenuste osutajad, Saare maakonna perearstid, Kuressaare Haigla, kohalikud meediakanalid, Saare maakonna haridusamet, Saare maakonna kogukonnad nii maapiirkondades kui ka Kuressaare linnas, sh eakate, puuetega ja terviseprobleemidega inimeste ühingud	Saaremaa Vallavalitsus, MTÜ Peaasjad, Sotsiaalministeerium (SoM), Tervise Arengu Instituut	2026–2027 (vajadusel ka edasi)
1.1.13.	Laste ja noorte vaimse tervise alase teadlikkuse tõstmine haridusasutustes ja lapsevanemate seas: Saare maakonna haridusasutustes teaduspõhised vaimset tervist toetavad programmid, meetodid ja/või koolitused. Samuti Saaremaa Noorsootöö Keskuses ja Muhu Noortekeskuses. Rõhk on teaduslikult tõestatud meetoditel.	Saare maakonna lapsed, noored, lapsevanemad ja õpetajad	Valminud on laste ja noorte vaimse tervise teadlikkuse tõstmise tegevusplaan haridusasutustes ja lapsevanematele (mõeldud kasutamiseks ka Muhu ja Ruhnu valla haridusasutustele).	Saaremaa Toetava Hariduse Keskus (STHK)	Saare maakonna KOV-id, lapsevanemad, õpetajad, noortekeskused (Saaremaa Noorsootöö Keskus, Muhu Noortekeskus), haridusasutuste juhid, TAI, SoM	Saare maakonna KOV-id, TAI, SoM, haridusasutused	2026–2027
1.1.14.	Vaimse tervise ja Heaolu Koalitsiooni KOV paketi (VATEK-i) põhimõtete juurutamine Saare maakonna kohalike omavalitsuste tööpõhimõtetesse. (S.o. vaimse tervise ja heaolu edendamine on valdkondade ülene, koostööne, ühine vastutus; ennetus- ja edendustegevused on läbimõeldud, kättesaadavad ja tulemuslikud ning hõlmavad kõiki vanuserühmi; tegusad kogukonnad on vaimse tervise ja heaolu edendamisel väärtuslik ressursid)	Saare maakonna KOV-id	Saare maakonna kohalike omavalitsuste töötajatele on tutvustatud Vaimse tervise ja Heaolu Koalitsiooni KOV paketi põhimõtteid.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Sotsiaalministeerium (dokumendi koostaja)	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikes ülesannetes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega.	2026–2027
1.1.15.	Lapsevanemate teadlikkuse tõstmine sõltuvusainetest ja nende tarbimise tagajärgedest, et vanemad teaksid aktuaalsete sõltuvusainete trendidest ja teaksid, kuidas aidata oma last, kes on langenud sõltuvusainete kätte; lisaks sama ka haridusasutuste töötajatele alusharidusest alates.	Lastega leibkonnad Saare maakonnas, lisaks õpetajad ja tugispetsialistid koolides ja lasteaedades.	Koostatud on sõltuvusainete teadlikkuse tegevuskava, koolitatud selle elluviijad ja toimub süsteemne programmi elluviimine. Tegevus on kajastatud maakonna siseturvalisuse meediaplaanis.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Saaremaa Toetava Hariduse Keskus (STHK) ja kõik maakonna haridusasutused, kogukond, Kuressaare Haigla, Saare maakonna perearstid, Politsei- ja Piirivalveamet (PPA), Punane Rist Saaremaa Selts, Tervise Arengu Instituut (TAI), Saaremaa Noorsootöö Keskus, Muhu Noortekeskus, Punane Rist Saaremaa Selts	Saare maakonna KOV-id, toetusmeetmed.	2026–2027 (vajadusel ka edaspidi)

ENNETUSLIKUD TEENUSED*

*Antud tegevuskava arvestab ennetuslike teenustena ka neid, mis ennetavad näiteks süütegevuse toimepanemist, ohvriks langemist, konflikti tekkimist, suitsiidi toimepanemist või muud turvalisusega seotud tagajärge, seetõttu on ennetusena arvestatud ka neid tegevusi, mis vaimse tervise püramiidi järgi on tagajärgedega tegelemine.

1.1.16.	Laste psühhiaatri olemasolu tagamine Saare maakonnas	Saare maakonna lapsed ja pered	Saare maakonnas on kohapeal saadaval lastepsühhiaatri teenus.	SA Kuressaare Haigla	Tartu Ülikool, Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	SA Kuressaare Haigla	Hiljemalt 2031, aga vajalik on esimesel võimalusel
1.1.17.	Elanike vaimset tervist toetavate avalike ja erasektori teenuste kaardistamine ja teenuste kogumi üles laadimine veebiplatvormi (ideaalis elaniku ja spetsialisti vaatega eraldi).	Saare maakonna elanikkond	Kõik Saare maakonnas kättesaadavad vaimse tervise teenuste kaardistus on tehtud ja teenuste kogum on nähtav kõigile veebiplatvormil.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Avaliku ja erasektori teenuse osutajad, Tartu Ülikooli Pämu kolledži sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korralduse õppetool (üliõpilane Helen Medri), puuetega ja terviseprobleemidega inimeste ühingud (SLIS, SPIK)	Saare maakonna KOV-id	2026–2027
1.1.18.	Vaimse tervise, psühholoogilise esmaabi võrgustiku väljaarendamine ja taastava õiguse (või muu teaduspõhise konfliktilahendamise meetodi) ringide läbiviijate võrgustiku väljaarendamine konfliktide tõhusaks lahendamiseks ja kriisilukordades esmase toe pakkumiseks.	Esmajärjekorras Saare maakonna haridusasutused. Lisaks eakatega töötavad spetsialistid.	Vaimse tervise, psühholoogilise esmaabi pakujate ja taastavat õiguse ringi läbiviijate maakondlik võrgustik on loodud ja aktiivselt toimetav.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	STHK, Saaremaa Noorsootöö Keskus, Muhu Noortekeskus, MTÜ Peaasjad, Sotsiaalkindlustusamet ja ohvriabi, TAI, Kuressaare Haigla, SPIK, SLIS	Saare maakonna KOV-id, Sotsiaalkindlustusamet	2026–2027 (vajadusel ka edasi)
1.1.19.	Vaimse tervise teenuste osutamise süsteemi arendamine kõigile sihtrühmadele.	Saare maakonna elanikkond	Kõigile sihtrühmadele mõeldud vaimse tervise teenuste osutamise süsteem on välja töötatud, disainitud ja teenuste osutamise tööjaotus on pakujate poolt kokku lepitud. Vastu on võetud vaimse tervise teenuse korraldamise kord.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Vaimse tervise teenuste osutajad, Sotsiaalkindlustusamet, Kuressaare Haigla, Saare maakonna perearstid, STHK, MTÜ Peaasjad, Saaremaa Perenõuandla, Töötukassa, Kuressaare Hoolekanne, SPIK	Maakonna KOV-id, Sotsiaalministeerium	2026–2027 (vajadusel ka edaspidi)

1.2. TURVALISE KESKKONNA TAGAMINE

PROBLEEM 3: KRIISIDEKS VALMISOLEK VAJAB SAARE MAAKONNAS TÄIENDAMIST

E3: Kriisideks valmisolek on paranenud

	Tegevus	Sihtrühm	Tulemus/möödik	Peavastutaja	Kaasatud	Ressursid	Elluviimise aeg/ tähtaeg
1.2.1.	KOV-ide hallatavate asutuste kriisiks valmisoleku ja toimepidevuse tagamise jätkamine (sh KOV-ide oluliste hoonete generaatoriga ühendamise võimekuste loomisega jätkamine)	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonna KOV-ide kõik hallatavad asutused on saavutanud kriisiks valmisoleku ja toimepidevuse.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega, hallatavate asutuste juhid	Päästeamet (PäA)	Riik ja Saare maakonna KOV-id (~3500 eurot ühendus hoone kohta)	2026–2031 (järjepidev tegutsemine)
1.2.2.	Avariitanklate arendamine	Saare maakonna elanikkond	Praegu asub Saaremaa vallas üks avariitankla, kuid eesmärk on saada veel üks avariitankla kas Ida-Saaremaale või Muhu valda.	Eesti Varude Keskus, tanklate omanikud	Saaremaa Vallavalitsus, Muhu Vallavalitsus	Riik	2026–2028
1.2.3.	Kerkuskeskuste arendamine	Saare maakonna elanikkond	Kõigis maakonna piirkondades on olemas ühtsetel alustel toimivad ja ligipääsetavad kerkuskeskused.	Saare maakonna KOV-id ja kogukonnad	Päästeamet (PäA), Saare maakonna KOV-ide hallatavad asutused, teenuskeskused, külavanemad, SLIS	KÜSK jm toetusmeetmed, Saare maakonna KOV-id ja kogukondade inimressurss	2026–2031 (järjepidev tegutsemine)
1.2.4.	Kriisiaja rollide määratlemine	KOV-ide teenistujad, hallatavate asutuste töötajad	Määratud on kõikide vallavalitsuse ja hallatavate asutuste teenistujate kriisiaja rollid koos selge tegevusega.	Saare maakonna KOV-id (asutuste juhid ja kriisivalmiduse eest vastutav teenistuja)	Päästeamet, Kaitseliit	Saare maakonna KOV-ide inimressurss	2026–2027
1.2.5.	Kriitiliste avalike teenuste tagamiseks vajalike andmetike kättesaadavuse ja turvalisuse arendamine	Saare maakonna elanikkond	Kriitiliste avalike teenuste tagamiseks vajalike andmetike kättesaadavus ja turvalisus on elanikele tagatud.	Saare maakonna KOV-id (KOV-ide IT-teenistused/spetsialist)	Saare maakonna KOV-ide hallatavad asutused, ministereeriumid (selgumisel, millised), Riigi Infosüsteemi Amet (RIA), Politsei- ja Piirivalveamet (PPA)	Riik ja Saare maakonna KOV-id	2026–2031 (järjepidev tegutsemine)
1.2.6.	Kriisides vajalike andmetike kaardistus	Saare maakonna elanikkond	Kriisides vajalike andmetike kaardistus on tehtud	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Saare maakonna KOV-ide hallatavad asutused	Saare maakonna KOV-ide inimressurss	2026–2028
1.2.7.	Ohuteavitussüsteemi arendamisel riigi toetamine	Saare maakonna elanikkond	Ohuteavitussüsteem on katsetatud ja toimepidev	Saare maakonna KOV-id, Siseministeerium, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (SMIT)	Kohalik erameedia, Saare maakonna kogukonnad maapiirkondades ja Kuressaare linnas (sh eakate, liikumispuudega ja terviseprobleemidega inimeste ühingu)	Riik ja Saare maakonna KOV-id (raha, sõnumid/ kommunikatsioon ja inimressurss)	Vastavalt riiklikule kavale
1.2.8.	Ruhnu saare ja Mandri-Eesti vaheliseks transpordiks vajaliku kandejõu ja mahutavusega aluse olemasolu tagamine.	Ruhnu elanikkond ja külalised	Ruhnu saare ja Mandri-Eesti vahel on olemas ühistransporditeenus, mis vastab vajalikule kandejõule ja mahutavusele ning on ligipääsetav.	Ruhnu Vallavalitsus	Transpordiameti ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM)	Riik	2031

PROBLEEM 4: LIIKLUS-, VEE- JA TULEOHUTUSE KITSASKOHAD VAJAVAD LAHENDAMIST

E4: Meetmed liiklus-, vee- ja tuleohutuse tagamiseks on rakendatud (sh kaudselt mõjutavad)

	Tegevus	Sihtrühm	Tulemus/möödik	Peavastutaja	Kaasatud	Ressursid	Elluviimise aeg/ tähtaeg
1.2.9.	Päästeameti ja Saare maakonna KOV-ide ehitusjärelevalve ja järelevalve spetsialistidega koostöö arendamine ehitiste ohutuse tagamiseks	Saare maakonna elanikkond ja külastajad	Saare maakonna KOV-ide hooned ja avalikus kasutuses olevad hooned omavad kehtivat kasutusluba vastavalt kasutusviisile ja nende ohutus on tõendatud vastavalt konkreetsele kasutusviisile. Lisaks on loodud ligipääsetavuse kaart.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	PÄA, SPIK ja SLIS.	Päästeameti ja Saare maakonna KOV-ide inimressurss	2026–2029
1.2.10.	Tuleohutuse vaatest probleemsete kodude märkamise võrgustiku loomine ja arendamine.	Tuleohutuse vaatest ohtlike kodude elanikud ja nende lähedased ning tuttavad.	Tuleohtlike kodude märkamise võrgustik on loodud ja kodusid külastavaid spetsialiste on koolitatud teemal, milline on tuleohtlik kodu ning koostöömudel Päästeametiga on loodud.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsuse ja Päästeametiga	Kiirabi, Saare maakonna perearstid, sotsiaalvaldkonna spetsialistid, haridusasutused, kogukond (et märgata oskaks ka naabrid ja perekonnaliikmed)	Päästeamet	2026–2031 ja edasi. Järgpidev tegutsemine.
1.2.11.	Veevõtukohtade kaardistamine üle maakonna. (Ideaalne toetatakse konkursi käigus ka uute veevõtukohtade rajamist, mille tulemusel tekib uusi töökorras veevõtukohti (eesmärk igasse külasse oma veevõtukoht) läbi valla projektikonkurssi, mis pakub kaasrahastust uute veevõtukohtade rajamiseks või endiste korda tegemiseks. Töögrupi (kuhu kuulub ka Päästeameti esindaja) poolt positiivse otsuse saanud taotlus liigub projekteerimisse. Projekti teostus käib läbi projekteerija, kes vajadusel kaasab tuleohutuse eksperdi erilahenduste koostamiseks.)	Kogu Saare maakond, eelkõige uute elamute rajajad.	Veevõtukohtade võrgustik on üle Saare maakonna kaardistatud ja olukorrast on hea ülevaade, et tekiks arusaam, kus on veevõtukohtadest puudus.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsuse ning Päästeametiga	Saare maakonna kogukonnad (külanemad, teenuskeskuste juhid)	Saare maakonna KOV-id, võimalusel toetusmeetmed	2026–2028
1.2.12.	Siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike toetamise selge süsteemi väljatöötamine ja rakendamine. (Ideaalne: 1) KOV-ide poolne kaasrahastuse projektikonkurss vabatahtlike üksuste suuremate väljaminekute toetamiseks. 2) Ruhnu vabatahtliku üksuse näitel rohkem riiklikku toetust ja tähelepanu neile, kes peaks olema asendav ressurss, aga on täna abistav/esmareageeriv ressurss	Saare maakonna siseturvalisuse valdkonna vabatahtlikud	Siseturvalisuse valdkonna vabatahtlike tegevus on toetatud neile vajalikul ja otstarbekal määral. Vabatahtlike toetamine on toetatud volikogude määrusega.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet	Saare maakonna KOV-id, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet	2026–2031
1.2.13.	Õhuseire võimekuse loomine otsingu- ja päästetöödeks mere- ja saarte piirkonnas	Saare maakonna mereala piirkonna kasutajad	Maakonnas on olemas õhust seire võimekus otsingu- ja päästetöödeks UAV lennuki kujul. (Hõlmab kogu Lääne-Eesti mereala piirkonda).	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet	Saare maakonna KOV-id, võimalusel toetusmeetmed	2031
1.2.14.	Veeskamiskohtade võrgustiku planeerimine ja rajamine. (Asukohtades hindab slipi vajadust vastav töögrupp ja hindamisel arvestatakse sellega, et slippide sagedus oleks teatud sagedusega ja kogu rannik kaetud veeskamiskohtadega, mille ehitamisel on arvestatud tehniliste parameetritega, mis omakorda tagavad Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti ning Kesklinnaameti veesõidukite operatiivse veeskamisvõimaluse. Kriitilisemad kohad, kus puudub hetkel võimalus päästetehnika veeskamiseks: Sutu laht, Ruhve ja Unguma vaheline ala, Soela ja Veere vahe vaheline ala, Uudepanga laht, Pilguse laht, Sääre tipp ning Mõntu ja Salme vaheline ala.)	Saare maakonna elanikkond ning külastajad	Koostatud on vajalike veeskamiskohtade täpne analüüs ja kaardistus ning sadamate rekonstrueerimisel/arendamisel võetakse arvesse päästetehnika veeskamise võimalusega vastavalt nimetatud kaardistusele. (Ideaalne kajastatud ka sadamate arengukavades)	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Kesklinnaamet	Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Kesklinnaamet, Saare maakonna KOV-id, toetusmeetmed	2031

1.2.15.	Tulemuslike meetmete kasutamine kiiruse piiramiseks riigimaantee nr 10 Kuivastu-Kuressaare lõigul, nt kiirukaamera(te) paigaldamine	Saaremaa ja Muhu valla elanikkond ning nende külastajad	Riigimaantee nr 10 Kuivastu-Kuressaare teelõigule on paigaldatud kiirukaamera(d) või on rakendatud mõnda muud tulemuslikku kiiruse piiramise meetodit.	Transpordiamet koostöös Saaremaa ja Muhu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Saare maakonna liikluskomisjon, Saare maakonna siseturvalisuse nõukogu	Transpordiamet	2026–2031 ja edasi
1.2.16.	Liikluskorralduslike kitsaskohtade lahendamine Saaremaa vallas (eesotsas Kuressaare linnas) vastavalt Politsei- ja Piirivalveameti esitatud ettepanekutele	Kõik Saaremaa vallas liiklejad	Kuressaare linnas ja mujal Saaremaa vallas on üheselt arusaadav liikluskorraldus ning sellest tulenevalt ka võimalikult ohutu liiklusruum nii mootorsõidukitele kui ka jalakäijatele (sh liikumispuudega inimestele ja vanemaalastele).	Saaremaa Vallavalitsus	Politsei- ja Piirivalveamet, Saare maakonna liikluskomisjon ja Saaremaa valla liikluskomisjon, Transpordiamet, SPIK, SLIS	Saaremaa Vallavalitsus, Transpordiamet	2026
1.2.17.	Saaremaa valla kergliiklusteede võrgustiku arendamine	Saare maakonna elanikkond	Saaremaa valla kergliiklusteede võrgustikku arendatakse vastavalt üldplaneeringus fikseeritud kergliiklusteede nimekirjale.	Saaremaa Vallavalitsus	Transpordiamet (TRAM)	Saaremaa Vallavalitsus, toetusmeetmed	2027–2031 ja edasi
1.2.18.	Muhu vallas Liiva küla liikluskorralduse parendamine	Kõik Liiva külas liiklejad, eelkõige transiitliiklejad	Liiva küla keskses on üheselt arusaadav liikluskorraldus ja sellest tulenevalt ka võimalikult ohutu liiklusruum kõigile liiklejatele.	Transpordiamet	Muhu Vallavalitsus, Politsei- ja Piirivalveamet, Saare maakonna liikluskomisjon	Transpordiamet, Muhu Vallavalitsus	2026–2031
1.2.19.	Muhu vallas Kuivastu-Liiva-Koguva kergliiklusteede rajamine	Muhu vallas liiklevad jalakäijad ja kergliiklejad	Muhu vallas Kuivastu-Liiva-Koguva teelõigul on kergliiklejatel ja jalakäijatel ohutu liigelda, sest kergliiklusteed on rajatud.	Transpordiamet ja Muhu Vallavalitsus	Vastavalt vastutajate vajadustele	Transpordiamet, Muhu Vallavalitsus	2031
1.2.20.	Saare maakonna piires alkoholimüügi asukohapõhise piiramise analüüs ja vajadusel rakendamine, et ennetada alkoholi kättesaadavust eelkõige lastele ja noortele (nt Kuressaare bussijaam/noortekeskus)	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonnas on analüüsitud alkoholimüügi asukohapõhise riskide ja vajadusel rakendatud piirangud vastavalt kohalikule omavalitsusele lubatud piires.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesanded koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Saaremaa Noorsootöö Keskus, Muhu Noortekeskus.	Saare maakonna KOV-id	2028
1.2.21.	Saare maakonna KOV-ide jõulisem roll kontrollimaks alkoholimüügi piirangutest kinni pidamist.	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonna KOV-id on võtnud senisest jõulisema rolli kontrollimaks alkoholimüügi piirangutest kinni pidamist.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesanded koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet	Saare maakonna KOV-id	2031
1.2.22.	Eakate või erivajadustega inimeste kodukeskkonnas kukkumiste ennetusmudeli väljatöötamine (sh hädaabi süsteemi loomine)	Saare maakonna eakad ja erivajadusega elanikud	Saare maakonnas on toimiv mudel kodukeskkonnas kukkumiste ennetamiseks ja hädaabi kutsumiseks.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesanded koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Eakaid esindavad ühingud, SPIK, SLIS või muud erivajadustega inimeste ühingud, Saare maakonna perearstid, Kuressaare Haigla, PÄA, TAI või muud riiklikud osapooled	Saare maakonna KOV-id ja võimalusel toetusvoorud	2031

2. TAGAJÄRJED

PROBLEEM 5: SÖLTUVUSTEST JA RISKIKÄITUMISEST TEKKINUD PROBLEEMID EI OLE PIISAVALT TULEMUSLIKULT LAHENDATUD VÕI LEEVENDATUD

E5: Sõltlased ja riskikäitumisega isikud saavad professionaalset abi

	Tegevus	Sihtrühm	Tulemus/möödik	Peavastutaja	Kaasatud	Ressursid	Elluviimise aeg/ tähtaeg
2.1.	Joores juhtimise/kiiruse ületamise vähendamiseks ostetakse Saare maakonda sisse liiklusalaste riskivältimise koolitused ja nõustamised (nt https://koju.eu/site/index), kuhu politsei ja prokuratuur saab suunata süütegude toimepanijaid ning koolituse eest tasuvad KOV-id täielikult või osaliselt. Samuti võiks olla tagatud võimalus, et programmi saavad minna inimesed, kes pole süütegu toime pannud, aga tunnevad, et neil on probleem ehk tegemist oleks ka eraldiseisvalt valla ühe teenusega. Samuti sellise teenuse levitamine.	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonnas on olemas liiklusalased riskivältimise koolitused ja nõustamised, mis on vähemalt osaliselt	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Lääne ringkonnaprokuratuur, teenuskeskuste juhid, sotsiaaltöötajad, külanemad, Saare maakonna perearstid, Kuressaare Haigla	Saare maakonna KOV-id, toetusmeetmed	2026–2031
2.2.	Saaremaa noorte süütegevuse vähendamiseks Saaremaa valla laste- ja perede komisjoni * loodud riskinoorte ennetamise tegevuskava rakendamine. (*2025. a. seisuga vastav komisjon, mis tegeleb riskikäitumise laste ja noorte küsimustega)	Saaremaa valla noored	Riskinoorte ennetamise tegevuskava rakendatakse vastavalt märgitud ajakavale	Saaremaa valla laste ja perede komisjon	Politsei- ja Piirivalveamet, Lääne ringkonnaprokuratuur, Saaremaa valla haridusasutused, Saare maakonna KOV-id	Vastavalt riskinoorte ennetamise tegevuskavale	2026–2031
2.3.	LSV (lähisuhtevägivalla) vähendamiseks ostetakse Saare maakonda koolitused, et suurendada nii kannatanute kui ka toimepanijate võimalusi probleemiga tegeleda. (Nende inimeste teadmised ja oskused abi leida on piiratud, kuid tegelikkuses on abi olemas (nt programmid, mida pakub https://www.vaiter.ee/). Programmid on kulukad, aga mõjusad ja ideaalis võiksid olla osalejatele tasuta).	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonna lähisuhtevägivalla ohvritel ja selle toimepanijatel on võimalus osaleda tasuta koolitusel, mis aitab probleemiga tegeleda ja sellest väljuda.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet, Lääne ringkonnaprokuratuur, Sotsiaalkindlustusamet, ohvriabi, sotsiaalteenuste pakkujad, Saare maakonna perearstid, eakaid esindavad ühingud ja asutused, MTÜ Saaremaa Naiste Tugikeskus	Saare maakonna KOV-id, võimalusel riik, toetusmeetmed	2026–2031
2.4.	Alkoholist ja sõltuvusainetest vabanemiseks võõrutuskeskuse loomine.	Alkoholi liigtarvitajad ja sõltuvusainete tarbijad ja nende lähedased	Saaremaa võõrutuskeskuse loomiseks on ettevalmistused tehtud ja ideest on valminud selge plaan.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Kuressaare Hoolekanne, Kuressaare Haigla, Saaremaa Noorsootöö Keskus, Muhu Noortekeskus, Saaremaa Toetava Hariduse Keskus, Sotsiaalkindlustusamet, ohvriabi, Politsei- ja Piirivalveamet	Saare maakonna KOV-ide vallavalitsused ja vallavolikogud.	2026–2028
2.5.	Sõltlaste abivajaduse teekonna kaardi loomine ja nende lähedasi (ideaalis ka sõltlaste endi) toetava võrgustikutöö arendamine.	Sõltlased, nende lähedased ja sõltlastega töötavad spetsialistid.	Abivajaduse teekonna kaart on loodud ja lähedasi toetav võrgustik on tegev (ideaalis ka sõltlaste endi võrgustik).	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Kuressaare Hoolekanne, Töötukassa, Kuressaare Haigla, Anonüümsed Alkohoolikud Kuressaare grupp.	Saare maakonna KOV-ide ja kaasatud osapoolte inimressurss	2026–2028
2.6.	Lastepsühiatri olemasolu tagamine Saare maakonnas*. (*Tegemist on nii ennetusliku kui ka tagajärje tegevusega).	Saare maakonna lapsed ja pered	Saare maakonnas on kohapeal saadaval lastepsühiatri teenus.	SA Kuressaare Haigla	Tartu Ülikool, Saare maakonna KOV-id	SA Kuressaare Haigla	Hiljemalt 2031, aga vajalik on esimesel võimalusel
2.7.	Kriitiliseimate juhtumite abi vajavate isikute kiireks toetamiseks (vaimseks ja/või sotsiaalseks) politsei ja KOV-i vahelise koostöömudeli loomine.	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonnas on loodud politsei kriitiliseimate juhtumite ohvrite ja kannatanute kiireks vaimseks ja/või sotsiaalseks toetamiseks koostöömudel.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikud ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Politsei- ja Piirivalveamet	Saare maakonna KOV-id võimalusel riikliku toega	Hiljemalt 2031, aga vajalik on esimesel võimalusel

2.8.	Riikliku suitsidiennetuse tegevuskava täitmise toetamine kohalikul tasandil (Eesti suitsidiennetuse tegevuskava 2025–2028)	Saare maakonna elanikkond	Saare maakonna kohalikud omavalitsused teevad Eesti suitsidiennetuse tegevuskava 2025–2028 täitmiseks koostööd Sotsiaalministeeriumiga.	Sotsiaalministeerium	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Sotsiaalministeerium	2026–2028
2.9.	Otsustajatele kõige kriitilisemate teemade tutvustus	Saaremaa, Muhu ja Ruhnu vallavolikogu liikmed ning Saare maakonnast valitud Riigikogu liikmed	Otsustajatele (eelkõige vallavalitsuste- ja -volikogude liikmetele) on edastatud info Saare maakonna turvalisust mõjutavatest aktuaalseimast juba olemasolevatest probleemidest, mis vajavad kohest leevendust.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Siseministeerium, Saare maakonna kogukonnad ja haridusasutused, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Saare maakonna siseturvalisuse valdkonna vabatahtlikud seltsid, valimisõiguslik elanikkond	Saare maakonna KOV-id	2026

NB! Tegevuskava ei kajasta politsei ja prokuratuuri igapäevast tööd, vaid valdkondade üleseid tegevusi, mis aitavad kasvavaid trende aeglustada.

LISA: 3. TULEMUSLIKU TEAVITUSTÖÖ SOOVITUSED SAARE MAAKONNA KONTEKSTIS

PROBLEEM 6: TEAVITUSTÖÖ KORRALDUS EI OLE PIISAVALT SÜSTEEMNE JA TEAVE KÕIGILE KÄTTESAADAV

E6: Turvalisuse teave on kogukondades kättesaadav ja kasutajasõbralik

	Tegevus ja eesmärk	Sihtrühm	Tulemus/möödik	Peavastutaja	Kaasatud	Ressursid	Elluviimise aeg/ tähtaeg
3.1.	Igale kogukonnale harjumuspärase meediakanali (või muu sobiva info levimise viisi) kaardistamine, et igasse kogukonda jõuaks info neile kõige harjumuspärasemal viisil, lisaks iga kogukonna (või piirkonna) turvalisusega seotud probleemide kaardistamine.	Saare maakonna kogukonnad (piirkonnad, asulad, külad)	Kaardistatud on maakonna kogukondade info tarbimise konkreetsed meeliskanalid ja -viisid ning lisaks uuendatakse võimalusel jooksvalt iga kogukonna spetsiifilised probleemid.	Saaremaa Vallavalitsus maakondlikus ülesandes koostöös Muhu ja Ruhnu Vallavalitsusega	Saare maakonna kogukondade esindajad nii maapiirkondades kui ka Kuressaare linnas (nt teenuskeskuste juhid, külanemad jt, KÜ esimehed, haridusasutuste ja eakate ühingute esindajad, SPIK ja SLIS) ja turvalisuse võrgustiku osapooled (nt PPA, PÄA, ohvriabi jt)	Kõikide osapoolte inimressurs ja Saare maakonna KOV-id	2026–2027
3.2.	Saare maakonna üleselt elanikke puudutavate teemade puhul teabepäevade korraldamine ja videoülekannete kasutamine, et teave oleks kättesaadav maakonna üleselt ja et osalemine ei sõltuks asukohast; vastavalt sihtrühma vajadusele kontaktkoolituste võimaldamine (nt eakatele).	Saare maakonna elanikkond	Turvalisusega seotud teemad on videovahendusel kättesaadavad kõigile maakonna elanikele. Kontaktkoolitused saadaval seda eelistavale sihtrühmale	Teabepäevade korraldajad (nt Saaremaa Vallavalitsus, ministeeriumid või muud asutused)	Sihtrühmad	Teabepäevade korraldajad	2026–2031 ja edaspidi

LISA 2. SAARE MAAKONNA TURVALISUSE PROFIIL

RAHASTATUD PROJEKTIST „ENNETAVA JA TURVALISE
ELUKESKKONNA ARENDAMINE”. TOETATAV TEGEVUS 2.4.
„KOHALIKU TASANDI VÕRGUSTIKUTÖÖ EDENDAMINE
TURVALISUSE SUURENDAMISEKS”

Kaasrahanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	22
1. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE	22
1.1. RAHVASTIK, HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ, TÖÖHÕIVE	23
1.1.1. ÜLDANDMED JA RAHVASTIK	23
1.1.2. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ (SH NEET-NOORED)	27
1.1.3. TÖÖHÕIVE (SH SISSETULEKUD JA ÜLALPEETAVATE MÄÄR)	35
1.1.4. JÄRELDUSED	37
1.2. TURVALISUSE VALDKONDADE NÄITAJAD	38
1.2.1. KRIISIDEKS VALMISOLEK	39
1.2.2. TULE- JA VEEÕNNETUSED	42
1.2.3. SÜÜTEGEVUS	46
1.2.4. JÄRELDUSED	53
1.3. TURVALISUSE MÕJUTEGURITE NÄITAJAD	54
1.3.1. VAIMNE TERVIS (SH SÕLTUVUSAINETE TARBIMINE)	54
1.3.2. KOGUKONNA TEADLIKKUS	64
1.3.3. JÄRELDUSED	67
KOKKUVÕTE	69

SISSEJUHATUS

Turvalisus on elanike heaolu ja elukvaliteedi oluline komponent, mis ei hõlma mitte ainult füüsilist, vaid ka tunnetuslikku turvalisust.

Turvalisuse profiil on loodud eesmärgiga anda ülevaade Saare maakonna turvalisuse hetkeseisust koos andmeallikate analüüsi ja sellest tulenevalt probleemide määratlemisega. Järgnev kokkuvõte aitab mõista nähtuste trende ja neile tuginedes hõlbustada turvalise elukeskkonna planeerimist eelkõige ennetuse vaatest.

Käesolev dokument on kasutamiseks nii Saare maakonna kui ka riikliku tasandi turvalise elukeskkonna planeerijatele, kuid samahästi on seda oodatud lugema ka maakonna elanikud.

Saare maakonna turvalisuse profiil koondab turvalisust mõjutavate tegurite statistikat ning turvalisusega otseselt või kaudselt tegelevate spetsialistide tähelepanekuid, mille tulemusel on kokku koondatud ülevaade maakonna tasandi probleemkohtadest. Taolise ülevaate pinnalt on hõlpsam planeerida tegevusi ja kujundada valdkondade vahelist koostööd.

Järgnevatel lehekülgedel on alustuseks koondatud ülevaade Saaremaa, Muhu ja Ruhnu valla üldandmetest ning turvalisusega kokkupuutuvate valdkondade statistikast, nagu näiteks haridus ja noorsootöö ning tööturg. Seejärel on välja toodud turvalisusega otseselt seonduv statistika, millele järgneb ka turvalisuse mõjutegurite analüüs, mis on vajalik selleks, et vältida probleemide väljakujunemise mustri teket juuretasandil, et praegused probleemid ei kanduks edasi tulevikku. Vaadeldavad mõjutegurid on: **vaimne tervis (sh sõltlased ja sõltuvusained)** ning **kogukonna teadlikkus** ehk piisav teadlikkus turvalisuse teemadest. Mõjutegurid valiti välja Saaremaa valla näitel valdkondade üleste spetsialistide ja Saaremaa valla kogukonna liikmete koostööseminaril 1. aprillil 2024. aastal. Teemade analüüsiks kaasati peale valdkondade üleste spetsialistide ja Saare maakonna siseturvalisuse nõukogu ka Saaremaa valla piirkondade, eakate ja noorte esindajaid. Kuna tegu on mõjuteguritega, mis on universaalsed ja neil on seega ka maakondlik mõju, saab antud mõjutegureid võtta arvesse ka käesoleva dokumendi tarbeks.

Profiili kaudu on võimalus muuta turvalisuse temaatikat nähtavamaks ja tuua seda lähemale nii kohalikele elanikele kui ka kohaliku elu juhtivatele inimestele.

Saare maakonna turvalisuse profiil on koostatud 2024. ja 2025. aastal Saaremaa Vallavalitsuse arendusteenistuse, Saare maakonna siseturvalisuse nõukogu, Muhu ja Ruhnu valla esindajate ning Siseministeeriumi turvalisuse arenguprogrammi fookusteemade töögruppide ja konsultantide Rivo Noorkõivu ning Ave Viksi abiga.

1. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE

Käesolevasse peatükki on koondatud ülevaade nii Saare maakonna üldandmetest kui ka statistikast, mis on abiks turvalise elukeskkonna planeerimisel. Statistika analüüsiks on kasutatud viimaseid kättesaadavaid andmeid profiili koostamise ajal. Võimalusel on vaatlusesse võetud aeg alates 2020. aastast, et mõista, kas ja kuidas on aastate lõikes trendid muutunud. Eelistatud on täisaastate andmeid.

Statistiliseks analüüsiks on kasutatud Statistikaameti ja Tervise Arengu Instituudi andmebaase, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti, Eesti Töötukassa, SA Kuressaare Haigla ning Saaremaa, Muhu ja Ruhnu valla statistikat.

1.1. RAHVASTIK, HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ, TÖÖHÕIVE

Selleks, et mõista, millistes tingimustes käesolev dokument turvalisuse hetkeolukorda vaatleb, on alustuseks kasulik tutvuda Saare maakonna üldandmete ja demograafiliste näitajatega, mis otseselt või kaudselt on seotud turvalise elukeskkonna planeerimisega.

Tarvilik on märkida, et antud analüüsi raames on rahvaarvu kajastamisel eelistatud rahvastikuregistri asemel Statistikaameti andmebaasi, kuna see kajastab inimese tegelikku elukohta ja lisaks koondab Statistikaamet ka valdkondade ülest andmestikku – see aitab mõista hetkeolukorda proportsionaalselt. Saare maakonna valdade rahvaarvu erinevused rahvastikuregistri ja Statistikaameti andmestikus põhjustab võrdlemisi suur suvilaomanike või mitme elukohaga inimeste hulk. Näiteks 2021. aasta rahvaloenduse ja rahvastikuregistri andmete võrdluses oli Muhu vallal rahvaarvu osas erinevus 14%, Saaremaa vallal 4,5% ja Ruhnu vallal koguni 36%.¹

1.1.1. ÜLDANDMED JA RAHVASTIK

Saare maakonna moodustavad kolm kohalikku omavalitsust: Saaremaa, Muhu ja Ruhnu vald. Maakonna keskuseks on Saaremaa vallas asuv Kuressaare linn, kus asuvad nii Politsei- ja Piirivalveameti kui ka Päästeameti maakondlikud esindused ning maakonna haigla (SA Kuressaare Haigla). Saare maakonna mereala ja maismaa territoorium on kokku ligikaudu 15 600 km², millest maismaad on 2937,63 km². Saare maakonna rahvaarv on 2025. aasta 1. jaanuari seisuga 31 804².

Saaremaa vald³ on pindalalt (2718,52 km²) ja rahvaarvult Saare maakonna suurim omavalitsusüksus, mis asub Saaremaa saarel, seda ümbritsevatel saartel ja laidudel, sh püsisustusega väikesaarte nimistusse kuuluvad Vilsandi, Abruha ja Kõinastu. Saaremaa vald on pindalalt Eesti suurim vald. 2025. aasta 1. jaanuari seisuga on Saaremaa valla rahvaarv Statistikaameti andmetel 30 121⁴, rahvastikuregistri andmetel 32 129⁵.

Saaremaa valla asustustihedus on 11,1 elanikku km² kohta ja suurimateks asulateks on vallakeskus

¹ Saare maakonna tervise- ja heaoluprofiil 2022–2026. https://www.riigiteataja.ee/akt/163100004031/2202/2001/Lisa%202_tervise-pr.pdf (6.06.2025).

² Statistikaamet. 2025. RV0282U: RAHVASTIK SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0282U (9.01.2025)

³ Saaremaa Vallavalitsus. (2024). Saaremaa vald: tutvustus. <https://www.saaremaavald.ee/tutvustus> (27.12.2024).

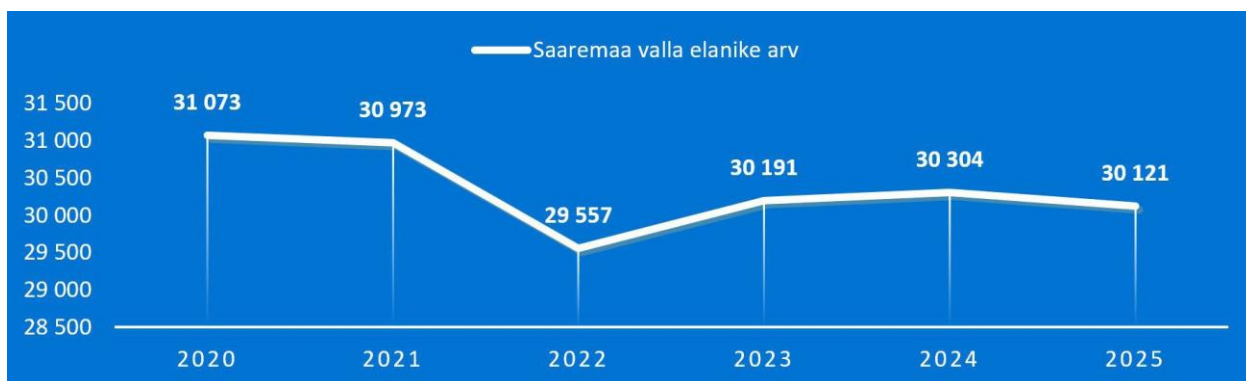
⁴ Statistikaamet. 2025. RV0282U: RAHVASTIK SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0282U (9.01.2025)

⁵ Eesti Linnade ja Valdade Liit. (2025). Elanike arv kohalike omavalitsuste kaupa. <https://www.elvl.ee/elanike-arv#2024> (5.01.2025).

Kuressaare linn ning üheksa alevikku: Aste, Kihelkonna, Kudjape, Kärla, Leisi, Nasva, Orissaare, Salme ja Valjala. Lisaks on Saaremaa vallas 427 küla.

Kuressaare linna kui Saare maakonna keskuse rahvaarv on 12 989, pindala 15,54 km² ja asustustihedus 835,8 elanikku km² kohta⁶.

Kui võtta võrdlusesse aastad 2020–2024, on Statistikaameti andmete järgi Saaremaa valla elanike arv alates 2020. aastast langenud, kuid võrreldes 2022. aastaga on 2024. aastaks rahvaarv taas mõnevõrra tõusnud (Joonis 1)². Üldpildis valitseb siiski langev trend.

JOONIS 1. SAAREMAA VALLA ELANIKE ARVU MUUTUS 2020–2025 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

Muhu vald⁷ asub Muhu saarel, mis on suuruselt Eesti kolmas saar kogupindalaga 207,9 km². Muhu valla haldusterritoorium hõlmab Muhu saare ja seda ümbritsevad laiud, sh püeiasustusega väikesaarte seaduse mõistes väikesaarte nimistusse kuuluvad Kesselaid ja Viirelaid⁸. Muhul on Saaremaaga püsiühendus Väikese väina tammi kaudu, mandrist eraldab saart keskmiselt 7 km laiune Suur väin. Muhu vallas on 52 küla, millest saare tõmbekeskuseks on ühtlasi valla keskasula Liiva küla, kus asuvad vallamaja, haridusasutused, hooldekodu, perearstikeskus ning paljud äri- ja teenindusettevõtted. 2025. aasta 1. jaanuari seisuga oli Muhu valla rahvaarv Statistikaameti andmetel 1603 (Joonis 2)⁹, rahvastikuregistri andmetel 2085¹⁰. Valitseb langev trend. Muhu valla asustustihedus on 7,7 elanikku km² kohta¹¹.

⁶ Statistikaamet. 2025. RV0291U: RAHVAAARV, PINDALA JA ASUSTUSTIHEDUS, 1. JAANUAR.

https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U (27.01.2025).

⁷ Muhu valla arengukava 2035, lk 34. <https://www.muhu.ee/arengukava> (6.06.2025).

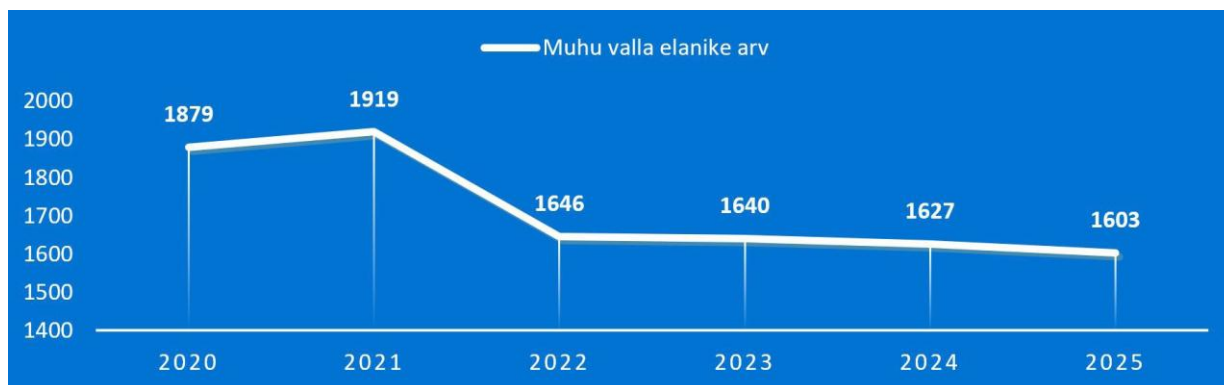
⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130062023060?leiaKehtiv> (23.03.2025).

⁹ Statistikaamet. 2025. RV0282U: RAHVASTIK SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0282U (9.01.2025).

¹⁰ Eesti Linnade ja Valdade Liit. (2025). Elanike arv kohalike omavalitsuste kaupa. <https://www.elvl.ee/elanike-arv#2024> (5.01.2025).

¹¹ Statistikaamet. 2025. RV0291U: RAHVAAARV, PINDALA JA ASUSTUSTIHEDUS, 1. JAANUAR.

https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U (27.01.2025).

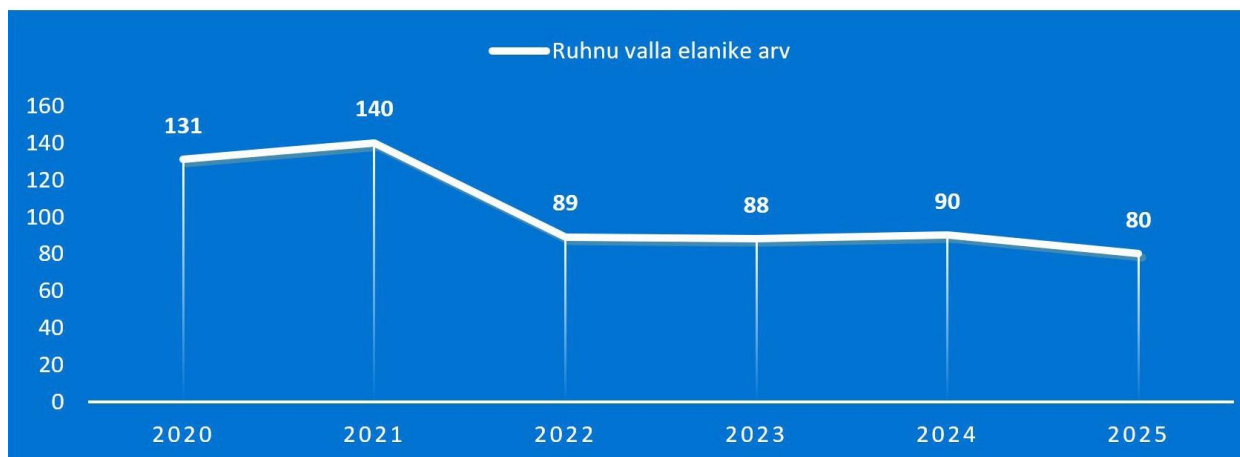

JOONIS 2. MUHU VALLA ELANIKE ARVU MUUTUS 2020–2025 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

Ruhnu vald¹² asub Ruhnu saarel ja seda ümbritsevatel laidudel kogupindalaga 11,9 km². Ruhnu valla keskuseks on Ruhnu küla, mis on saare ainus küla. Ruhnu vald on territooriumilt Eesti kõige väiksem vald.

Saarel tegutsevad järgmised valla või teiste ametiasutuste hallatavad asutused: Ruhnu Vallavalitsus, Ruhnu Põhikool, raamatukogu, jäätmejaam, rahvamaja, Ruhnu lennuväli, elektrijaam, Ringsu sadam, Eesti Posti frantsiisikontor, EELK Ruhnu Püha Magdaleena kogudus, Ruhnu muuseum, ilmajaam, päästehoone, Kaitseliidu Ruhnu rühm.

Ruhnu valla rahvaarv on 2025. aasta 1. jaanuari seisuga rahvastikuregistri järgi 165⁹, kuid Ruhnu saare 29 majapidamises elab aastaringselt u 70 inimest. 2025. aasta 1. jaanuari seisuga on Statistikaameti järgi Ruhnu elanike arv 80 (Joonis 3)⁸. Valitseb langev trend. Ruhnu valla asustustihedus on 6,7 elanikku km² kohta¹⁰.

JOONIS 3. RUHNU VALLA ELANIKE ARVU MUUTUS 2020–2025 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

¹² Ruhnu Vallavalitsus. (2025). Ruhnu vald: tutvustus<https://ruhnu.ee/tutvustus-ja-asukoht> (25.03.2025).

ELANIKE STRUKTUUR

Saare maakonna elanike struktuur on aastate 2020–2025 vaatluses püsinud võrdlemisi stabiilne: valdav osa on tööelisi elanikke (<50%), sellele järgneb eakate osakaal (>30%) ning kõige vähem on lapsi (10–16%). Võrreldes 2020. aastaga ei ole osakaalud muutunud, kuid on märgata, et laste osakaal on ajas mõnevõrra tõusnud, eakate osakaal on Saaremaa vallas jäänud stabiilseks, kuid Muhu ja Ruhnu vallas tõusnud ning tööeliste osakaal on vähesel määral langenud. Puudega inimeste arv on Saare maakonnas alates 2020. aastast langenud ja 2025. aastaks 9% maakonna elanike arvust, millest suurim osakaal on eakaid (Tabel 1)¹³. Kogu Eesti arvestuses ei ole elanike struktuur sama perioodi vältel oluliselt muutunud ja erinevate gruppide osakaal on Saare maakonnale sarnane: tööeliste elanike osakaal 2025. aasta 1. jaanuari seisuga ligikaudu 64%, laste osakaal 16%, eakate osakaal 20% ning puudega inimeste osakaal 8% kogu rahvastikust, millest enimlevinud puudeliigina esineb 66% liikumispuuet.¹³

Aastate 2020–2025 vaatluses on Saare maakonna rahvastiku koosseisu tähelepanuväärseim muudatus toimunud seoses Ukraina sõjaga, mille tagajärjel on Saaremaa vallas järsult tõusnud Ukraina kodakondsusega elanike arv, vähesel määral ka Muhu vallas. 2025. aasta 6. juuni seisuga elab Saaremaa vallas 843 Ukraina kodakondsusega elanikku (võrdluseks 2020. aastal 32 Ukraina kodanikku). Muhu vallas elab seitse Ukraina riigi kodanikku, enne sõda Ukraina kodanikke Muhu vallas ei elanud (Tabel 1). Mis puudutab muude riikide kodanikke, siis 2025. aasta seisuga elab Saaremaa vallas 57 Venemaa kodanikku, teistes Saare maakonna valdades Venemaa kodanikke ei ela. Euroopa Liidu riikide (Eesti v.a) kodakondsusega elanikke elab Saaremaa vallas 235, Muhu vallas 15. Muude välisriikide kodanikke elab Saaremaa vallas 65, määramata kodakondsusega on 29 elanikku, teadmata kodakondsusega kaheksa. Muhu vallas elab muude riikide elanikke peale Euroopa Liidu, Venemaa, Ukraina ja Valgevene kuus välisriigi kodanikku. Ruhnu vallas elavad ainult Eesti kodanikud.¹⁴

¹³ Statistikaamet. 2024. RV0282U: RAHVASTIK SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0282U (9.01.2025); Sotsiaalkindlustusamet. 2025. (3.07.2025).

¹⁴ Statistikaamet. 2025. RV068: RAHVASTIK, 1. JAANUAR | Aasta, Elukoht ning Kodakondsus https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV068 (09.01.2025).

Elanikud	2020	2021	2022	2023	2024	2025
SAAREMAA VALD	31 037	30 973	29 557	30 191	30 304	30 121
Lapsed 0–14	4612	4620	4548	4739	4713	4584
Töoealised 15–64	19 767	19 606	18 414	18 824	18 915	18 736
Eakad (65 ja enam)	6694	6747	6595	6628	6676	6801
Kehtiva puude otsusega elanike arv (I kvartal)	4098	3776	3461	3105	2894	2736 (60% eakad)
Ukraina kodakondsusega elanikud	32	40	67	747	890	843
MUHU VALD	1879	1919	1646	1640	1627	1603
Lapsed 0–14	192	200	193	204	201	196
Töoealised 15–64	1198	1232	983	969	951	927
Eakad (65 ja enam)	489	487	470	466	479	480
Kehtiva puude otsusega elanike arv (I kvartal)	214	193	172	165	149	129 (68% eakad)
Ukraina kodakondsusega elanikud	0	0	4	7	8	7
RUHNU VALD	131	140	89	88	90	80
Lapsed 0–14 (osakaal rahvastikust %)	8	12	8	5	9	3
Töoealised 15–64 (osakaal rahvastikust %)	104	108	67	63	66	61
Eakad (65 ja enam) (osakaal rahvastikust %)	19	20	15	23	18	19
Kehtiva puude otsusega elanike arv (I kvartal)	8	7	6	4	0	0
Ukraina kodakondsusega elanikud	0	0	0	0	0	0

TABEL 1. SAARE MAAKONNA ELANIKE STRUKTUUR (ALLIKAS: STATISTIKAAMET, SOTSIAALKINDLUSTUSAMET, PROFIILI KOOSTAMISEL TEHTUD ARVUTUSED).

1.1.2. HARIDUS JA NOORSOOTÖÖ (SH NEET-NOORED)

Hariduslikud näitajad on turvalisuse profiilis välja toodud põhjusel, et Maailma Terviseorganisatsiooni (*World Health Organization, edaspidi lühendatult WHO*) andmetel võib madalam haridustase võrreldes kõrgema haridustasemega viia sagedamini riskikäitumiseni, mis omakorda võib mõjutada kogukonna turvalisust. WHO andmeid kajastav Vaimse tervise roheline raamat määratleb vaimse tervise riskiteguritena näiteks veel vaesust, töötust, madalat sissetulekut, suhtlemisraskusi, madalat enesehinnangut, õpiraskuseid või läbikukkumist koolis, perekonflikte, üksildust ning halba füüsilist tervist.¹⁵

Madalam haridustase piirab elaniku võimalusi tööturul, mis omakorda võib raskendada rahaliste kohustustega toimetulekut. Finantsilised raskused võivad suurendada ohtu sattuda nii pettuste ohvriks kui ka vaimselt keerulistesse olukordadesse, mis omakorda võivad suurendada nii politseinike,

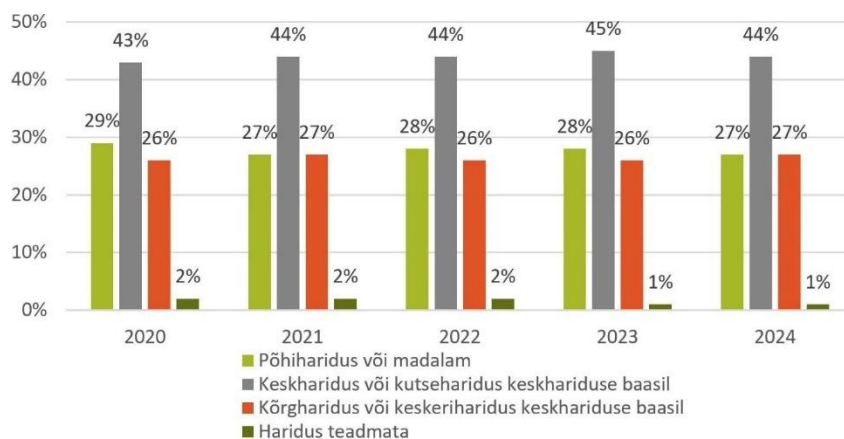
¹⁵ Sotsiaaministeerium. 2020. Vaimse tervise roheline raamat. https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2022-05/vaimse_tervise_roheline_raamat_0.pdf (06.06.2025).

päästjate, prokuröride kui ka sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna spetsialistide töökoormust. Haridusest kõrvalejäämine on ka noorte riskikäitumise üheks võimalikuks teguriks, mis omakorda väljendub muu hulgas ka sõltuvusainete kuritarvitamisega. Riskiteguritest tingitud tagajärgede lahendamine suurendab eelarvelist koormust, mis omakorda vähendab võimalust investeerida õigeaegsesse ennetusse. Kuna on teada, et tõhus ennetus tegeleb riskiteguritega enne riskikäitumise kujunemist ning üldharidusasutustes saab sekkumist rakendada kõigile lastele (mitte ainult haavatavatele rühmadele), on järgnevas peatükis toodud muu hulgas välja eelkõige üldhariduse statsionaarse õppe statistika.¹⁶

HARIDUSTASE

Toetudes Statistikaameti andmetele on perioodi 2020–2024 lõikes jäänud Saare maakonna elanike haridustasemete osakaalud võrdlemisi stabiilseks, millest valdav osa kuulub keskhariduse või kutsehariduse keskhariduse baasil omandanutele. Teisel kohal on põhiharidus või madalam haridustase ning sellega samal tasemel on olnud kõrghariduse või keskerihariduse omandanud elanike osakaal (Joonis 4). Aastate 2020–2024 puhul on ka kogu Eesti võrdluses enim keskharidusega inimesi (42%), kuid teisel kohal on kõrgharidusega elanikud, kelle osakaal on nimetatud perioodi vältel erinevalt Saare maakonnast olnud 35–38%, vähim on põhiharidusega elanikke (19–20%).¹⁷

Arvestades viimase viie aasta näitajaid nii Saare maakonnas kui ka kogu Eestis, võib eeldada, et lähitulevikus haridustasemete osakaalud olulisel määral ei muutu ning seda saab arvestada ka ennetustegevuse planeerimisel – kuni keskkooli lõpuni on läbi haridusasutuste võimalik kaasata ennetustöösse protsentuaalselt kõige enam inimesi.

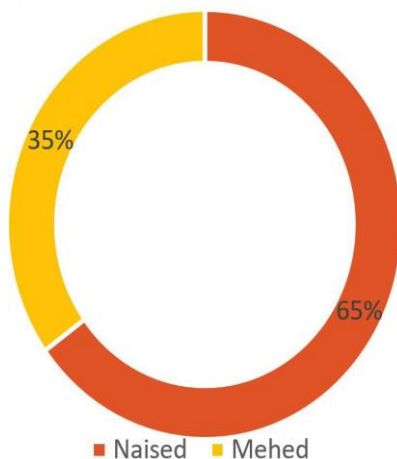
JOONIS 4. HARIDUSTASE SAARE MAAKONNAS 2020–2024 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

Paslik on välja tuua ka sooline lõhe Saare maakonna kõrghariduse omandanud elanike hulgas, sest nagu eespool mainitud, on vaimne tervis üks turvalisust mõjutav tegur, mida omakorda võib mõjutada haridustase.

¹⁶ Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. (2020). Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete tarvitamise ennetuse teaduslik käsitus otsustajatele, arvamusiidritele ja poliitikakujundajatele. Kohandatud Euroopa ennetusõppekava (EMCDDA põhjal). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

¹⁷ Statistikaamet. 2025. RV0231U: VÄHEMALT 15-AASTASED HARIDUSE, SOO, VANUSRÜHMA JA MAAKONNA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0231U (28.12.2024)

Kõrgharidusega naisi on Saare maakonnas olnud aastate 2020–2024 lõikes meestest oluliselt rohkem. Kõige värskematele andmetele tuginedes võib välja tuua 2024. aasta, mil Saare maakonnas oli kõrgharidusega naisi kõikidest kõrghariduse või keskerihariduse omandanud elanikest 65% ja mehi 35% (Joonis 5)¹⁸. Järgnevatel peatükkides kajastub vastav sooline erinevus ka vaimse tervise statistikas (peatükk 1.3.1).

JOONIS 5. KÕRGHARIDUSE SOOLINE VÕRDULUS SAARE MAAKONNAS 2024. AASTAL (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

HARIDUSE OMANDAJAD

Järgnevalt on välja toodud haridust omandavate elanike statistilised näitajad, kuna õigeaegne ennetus algab ideaalis enne probleemide teket¹⁹, mis omakorda tähendab seda, et ennetustegevuse aktiivseks partneriks võiksid olla haridusasutused.

Saare maakonnas on kokku 40 haridusasutust, millest Saaremaa vallas on kokku 37 haridusasutust: põhikooli 12 (1.–9. klass), millest üks on mittestatsionaarne, lasteaed-põhikooli kuus (lasteaed ja kool ühe juhtimise all), gümnaasiume kolm, koolieelseid lasteasutusi 22 (kuus lasteaed-põhikooli ning 16 lasteaeda, sh kaks eralasteaeda ja kaks eralastehoidu). Orissaare Gümnaasiumis toimub õpe 1.–12. klassis, Kuressaare Täiskasvanute Gümnaasiumis toimub mittestatsionaarne õpe 8.–12. klassis ning riigikoolis Saaremaa Gümnaasiumis toimub õpe ainult gümnaasiumiastmes. Muhu vallas on kokku 2 haridusasutust: üks põhikool ja üks lasteaed ning Ruhnu vallas on üks haridusasutus Ruhnu põhikool, mille juurde kuulub ka lastehoid. Saare maakonnas pakub kutseharidust üks asutus, mis asub Saaremaa vallas: Kuressaare Ametikool. Kõrghariduse omandamist võimaldab üks haridusasutus, milleks on TalTech Kuressaare Kolledž ja lisaks on Kuressaare haiglas Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli meditsiiniõdede õpe.²⁰

Kuna ennetuses mängib olulist rolli lapse ja noore arengufaas, on ennetuse hõlpsamaks planeerimiseks toodud järgnevatel andmetes välja nii alushariduses osalevate laste arv õppeaastal 2024/2025 kui ka statsionaarse üldhariduse kooliastmed eraldi, kus on näha ka sooline erinevus.

¹⁸ Statistikaamet. 2024. RV0231U: VÄHEMALT 15-AASTASED HARIDUSE, SOO, VANUSRÜHMA JA MAAKONNA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0231U (28.12.2024)

¹⁹ Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. (2020). Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete tarvitamise ennetuse teaduslik käsitus otsustajatele, arvamusiidritele ja poliitikakujundajatele. Kohandatud Euroopa ennetusõppekava (EMCDDA põhjal). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

²⁰ Saaremaa Vallavalitsus. 2025. Muhu Vallavalitsus. 2025. Ruhnu Vallavalitsus. 2025.

Statsionaarse üldhariduse statistikat on pikemas perioodis vaadeldud seetõttu, et esiteks on põhiharidus erinevalt alusharidusest riigi haridusstandardiga ettenähtult kohustuslik²¹ ja teiseks saab üldharidusasutustes sekkumist rakendada kõigile lastele, mitte ainult haavatavamatele rühmadele. Samuti on nooremale koolieale (6–10a) suunatud ennetustegevuse tõhusus 2025. aastaks üsna hästi tõendatud. Seevastu on veel erineva kvaliteediga uuringud, mis hindavad kuni kuuenda eluaastani suunatud sekkumise tõhusust.²²

ALUSHARIDUS

Saaremaa vallas pakub alusharidust 23 asutust, millest 18 on munitsipaallasteaiad: Aste Lasteaed Mõmmik, Kaali Kool, Laimjala Kool, Kihelkonna Kool, Kuressaare Ida-Niidu Lasteaed, Kuressaare Pargi Lasteaed, Kuressaare Ristiku Lasteaed, Kuressaare Rohu Lasteaed, Kuressaare Tuulte Roosi Lasteaed, Kärla Lasteaed, Lümanda Karu-Kati Lasteaed, Mustjala Kool, Orissaare Lasteaed Päikesekiir, Pihtla Kool, Leisi Kool (Leisi alevikus ja Pärsama külas), Salme Lasteaed, Põide Kool, Valjala Lasteaed. Lisaks on Saaremaa vallas ka lastehoiud ja eralasteaiad: Eralasteaed Kõige Suurem Sõber, Kesklinna Eralasteaed Naerusuu, Eralastehoid Nõpsik ja Metsküla Lastehoid ning Kuressaare Perekodu lastehoid. Muhu vallas on üks lasteaed, s.o Muhu Lasteaed Munuke, ja Ruhnu vallas üks lastehoid Ruhnu Põhikoolis. Saare maakonnas osaleb alushariduses kokku 1671 last (Tabel 2).²³

Alushariduses osalevad lapsed	Ruhnu vald	Muhu vald	Saaremaa vald
Õppeaasta 2024/2025	3	57	1611
KOKKU	1671		

TABEL 2. ALUSHARIDUSES OSALEVAD LAPSED SAARE MAAKONNAS ÕPPEAASTAL 2024/2025 (ALLIKAS: SAAREMAA VALLAVALITSUS, MUHU VALLAVALITSUS, RUHNU VALLAVALITSUS).

ÜLDHARIDUS

Üldhariduse statsionaarses õppes on aastate 2020–2024 vaatluses jäänud Saare maakonnas õpilaste arv pigem stabiilseks. Olulisema trendina saab välja tuua, et esimese kolme kooliastme puhul on õpilaste hulgas Saaremaa ja Muhu valla puhul poiste arvu ülekaal, kuid gümnaasiumiastmes on vaatlusaastate lõikes valitsenud järjepidevalt tüdrukute arvu ülekaal (Tabel 3, Tabel 5, Tabel 6)²⁴. Selle põhjal võib ennetust planeerides eeldada, et olulisi muutusi trendides ei ole oodata ka lähiaastatel.

Saaremaa vallas on kokku 18 üldhariduskooli. Ainult põhiharidust andvaid statsionaarseid munitsipaalkoole on 15: Aste Põhikool, Kaali Kool, Kihelkonna Kool, Kuressaare Hariduse Kool, Kuressaare Nooruse Kool, Kuressaare Vanalinna Kool, Kärla Põhikool, Laimjala Kool, Leisi Kool, Lümanda Põhikool, Mustjala Kool, Pihtla Kool, Põide Kool, Salme Põhikool, Valjala Põhikool, lisaks üks kuueklassiline erakool, s.o Luce Kool.

²¹ Eesti Vabariigi haridusseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13197186?leiaKehtiv> (27.03.2025).

²² Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. (2020). Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete tarvitamise ennetuse teaduslik käsitus otsustajatele, arvamusiidritele ja poliitikakujundajatele. Kohandatud Euroopa ennetusõppekava (EMCDDA põhjal). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

²³ Saaremaa Vallavalitsus. 2025; Muhu Vallavalitsus. 2025; Ruhnu Vallavalitsus. 2025.

²⁴ Statistikaamet. 2024. HT51U: ÕPILASED JA KLASSIKOMPLEKTID ÜLDHARIDUSE STATSIONAARSES ÕPPES KLASI JA HALDUSÜKSUSE JÄRGI.

https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_haridus_uldharidus/HT51U (28.12.2024).

Põhi- ja üldkeskharidust andvaid statsionaarseid munitsipaalkoole on üks: Orissaare Gümnaasium. Ainult üldkeskharidust andvaid statsionaarseid koole on samuti üks: Saaremaa Gümnaasium (riigikool).²⁵

Õpilaste arv üldhariduse statsionaarses õppes Saaremaa vallas	2020	2021	2022	2023
I kooliaste (1.–3. klass)	953	928	960	942
poisid	492	483	492	500
tüdrukud	461	445	468	442
II kooliaste (4.–6. klass)	935	981	1006	996
poisid	474	501	515	513
tüdrukud	461	480	491	483
III kooliaste (7.–9. klass)	920	919	987	983
poisid	475	477	508	504
tüdrukud	445	442	479	479
Gümnaasiumiaste	518	512	524	542
poisid	235	233	228	228
tüdrukud	283	279	296	314
Kokku	3338	3356	3487	3467

TABEL 3. SAAREMAA VALLA ÕPILASTE ARV ÜLDHARIDUSE STATSIONAARSES ÕPPES (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

Saaremaa vallas asuvad ka maakonna ainsad mittestatsionaarsed koolid: Saaremaa Toetava Hariduse Keskus (põhiharidus hariduslike erivajadustega õpilastele) ja Kuressaare Täiskasvanute Gümnaasium (põhi- ja üldkeskharidus) (Tabel 4)²⁴.

Õpilaste arv üldhariduse mittestatsionaarses õppes Saaremaa vallas õppeaastal 2024/2025	Saaremaa Toeta- va Hariduse Keskus	Kuressaare Täiskasvanute Güm- naasium
Õppeaasta 2024/2025	16	270

TABEL 4. SAAREMAA VALLAS ÕPPIVATE ÕPILASTE ARV ÜLDHARIDUSE MITTESTATSIONAARSES ÕPPES (ALLIKAS: SAAREMAA VALD)

²⁵ Saaremaa Vallavalitsus. 2025.

Muhu vallas asub üks põhiharidust andev statsionaarne munitsipaalkool: Muhu Põhikool²⁶.

Õpilaste arv üldhariduse statsionaarses õppes Muhu vallas	2020	2021	2022	2023
I kooliaste (1.–3. klass)	37	41	42	38
poisid	24	23	21	20
tüdrukud	13	18	21	18
II kooliaste (4.–6. klass)	43	40	40	41
poisid	27	29	29	26
tüdrukud	16	11	11	15
III kooliaste (7.–9. klass)	30	34	34	53
poisid	18	15	19	30
tüdrukud	12	19	15	23
Kokku	110	115	116	132

TABEL 5. MUHU VALLA ÕPILASTE ARV ÜLDHARIDUSE STATSIONAARSES ÕPPES (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

Ruhnu vallas asub üks põhiharidust andev statsionaarne munitsipaalkool: Ruhnu Põhikool²⁷.

Õpilaste arv üldhariduse statsionaarses õppes Ruhnu vallas	2020	2021	2022	2023
I kooliaste (1.–3. klass)	2	2	1	2
poisid	1	1	0	1
tüdrukud	1	1	1	1
II kooliaste (4.–6. klass)	3	4	4	3
poisid	1	0	1	1
tüdrukud	2	4	3	2
III kooliaste (7.–9. klass)	6	4	4	2
poisid	2	3	2	1
tüdrukud	4	1	2	1
Kokku	11	10	9	7

TABEL 6. RUHNU VALLA ÕPILASTE ARV ÜLDHARIDUSE STATSIONAARSES ÕPPES (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

2024/2025. õppeaasta statistikas ei ole dokumendi koostamise ajal veel võimalik välja tuua poiste ja tüdrukute arvu eraldi, kuid kokkuvõtvalt saab öelda, et õpilaste koguarvud ei ole suures plaanis olulisel määral muutunud (Tabel 7)²⁸.

²⁶ Muhu Põhikool. 2025.

²⁷ Ruhnu Põhikool. 2025

²⁸ Ruhnu Põhikool. 2025. Muhu Põhikool. 2025. Saaremaa Vallavalitsus. 2025.

Õpilaste arv üldhariduse statsionaarses õppes 2024/2025	Saaremaa vald	Muhu vald	Ruhnu vald
I kooliaste (1.–3. klass)	912	39	2
II kooliaste (4.–6. klass)	971	45	1
III kooliaste (7.–9. klass)	1018	48	5
Gümnaasiumiaste	550	0	0
Kokku	3397	132	8

TABEL 7. ÕPILASTE ARV ÜLDHARIDUSE STATSIONAARSES ÕPPES (ALLIKAS: SAAREMAA VALD, MUHU PÕHIKOO, RUHNU PÕHIKOO)

KUTSEHARIDUS

Saare maakonnas kutseharidust omandavate õpilaste arv on aastate 2020–2024 lõikes jäänud võrdlemisi stabiilseks (Tabel 8)²⁹, seega võib eeldada, et sama trend jätkub ka lähiaastatel. Saare maakonna ainus kutseharidusasutus Kuressaare Ametikool asub Saaremaa vallas.

Kutsehariduse omandajad	2020	2021	2022	2023	2024
Õpilaste arv	795	832	849	820	831

TABEL 8. ÕPILASTE ARV KUTSEHARIDUSES SAARE MAAKONNAS (ALLIKAS: STATISTIKAAMET).

ÜLDHARIDUSE KATKESTAJAD JA NEET-NOORED

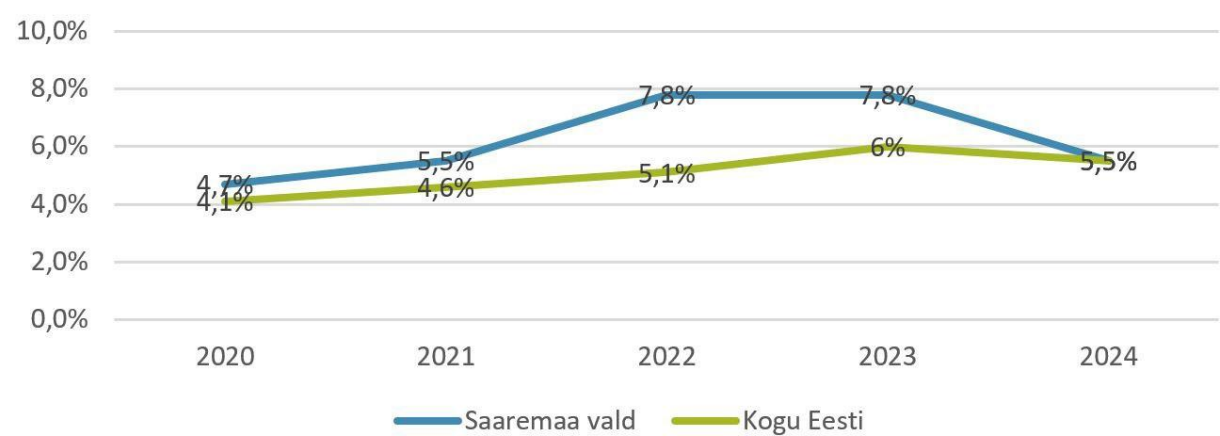
Eraldi tasub välja tuua põhi- ja üldkeskhariduse õpingute katkestajate statistika, mis on käesoleva dokumendi koostamise ajal saadaval kuni 2023. aastani. Õpingute katkestamine piirab võimalust jõuda ennetusega õpilasteni. Aastate 2020–2024 vaatluses ei ole Statistikaameti andmetel Muhu ja Ruhnu vallas haridustee katkestajaid olnud, Saaremaa valla puhul on olnud küll üksikuid põhihariduse katkestajaid, kuid kõige enam on haridustee katkestajaid keskhariduse astmes ja nimetatud perioodi vaatluses on see Statistikaameti andmete põhjal tõusev trend. Oluline on lisada, et andmed ei võimalda eraldi vaadelda vanusevahemikku 16–19, vaid kuni vanuseni 26. Keskharidust on Saare maakonnas võimalik omandada ainult Saaremaa vallas. Kui võrrelda Saaremaa valla üldkeskhariduse katkestaja näitajaid kogu Eestiga, ületab Saaremaa valla hariduse katkestajate osatähtsus kogu Eesti keskmist näitajat (Tabel 9 ja Joonis 6).³⁰

²⁹ Statistikaamet. 2025. HT551: KUTSEHARIDUSLIKKU ÕPET VÕIMALDAVAD ÕPPEASUTUSED JA ÕPPIJAD https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_haridus_kutseharidus/HT551 (28.03.2025)

³⁰ Statistikaamet. 2025. NH05: 7-26-AASTASED PÕHI- JA ÜLDKESKHARIDUSE KATKESTAJAD ELUKOHA HALDUSÜKSUSE JÄRGI. https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_noorteseire/NH05 (30.01.2025).

Aasta	Põhiharidus	Osatähtsus	Üldkeskharidus	Osatähtsus
2020	3	0,1%	30	4,7%
2021	5	0,2%	35	5,5%
2022	4	0,1%	50	7,8%
2023	4	0,1%	52	7,8%
2024	14	0,5%	38	5,5%

TABEL 9. 7–26-AASTASED PÕHI- JA ÜLDKESKHARIDUSE KATKESTAJAD SAAREMAA VALLAS (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

JOONIS 6. 7–26-aastaste põhi- ja üldkeskhariduse katkestajate osatähtsuse muutuse võrdlus kogu Eestiga (allikas: Statistikaamet)

Ka maakondade võrdluses on üldkeskhariduse katkestajate osakaal Saare maakonnas üsna kõrge. Samuti on põhihariduse katkestajate arv võrreldes teiste maakondadega üks riigi kõrgemaid (Tabel 10).³¹

Näitaja	Harju	Hiiu	Ida-Viru	Järva	Jõgeva	Lääne	Lääne-Viru	Pärnu	Põlva	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru
Põhihariduse katkestajad %	0,3	0,3	0,7	0,5	0,4	0,6	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,2	0,4	0,6	0,6
Üldkeskhariduse katkestajad %	5,0	4,5	6,8	8,6	8,4	5,7	4,4	5,8	5,4	10,8	5,5	3,9	5,8	6,8	4,9

TABEL 10. 7–26-AASTASED PÕHI- JA ÜLDKESKHARIDUSE KATKESTAJAD; MAAKONDADE VÕRDLUS 2024 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

³¹ Statistikaamet. 2025. NH05: 7–26-AASTASED PÕHI- JA ÜLDKESKHARIDUSE KATKESTAJAD ELUKOHA HALDUSÜKSUSE JÄRGI [https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika](https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_noorteseire/NH05) noorteseire/NH05 (06.06.2025);

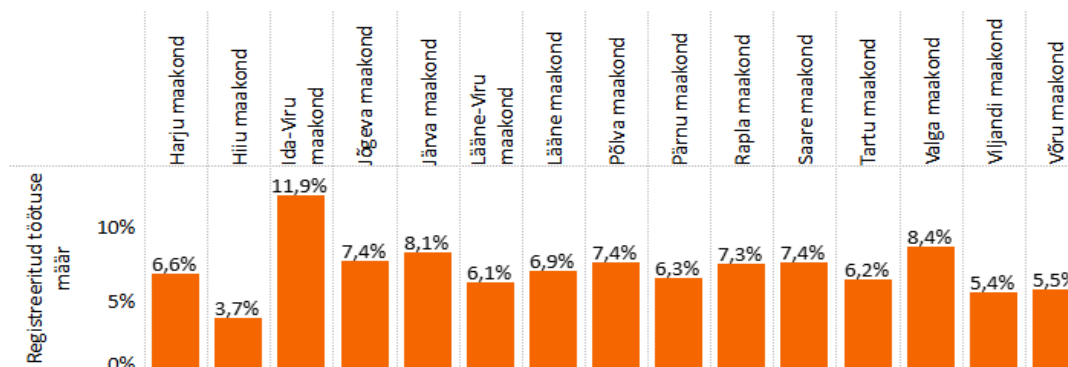
2025. aasta märtsikuu seisuga oli Saare maakonnas kokku 169 mittetöötavat ja mitteõppivat ehk NEET-noort vanuses 16–26, kellest 159 oli Saaremaa vallast, seitse Muhu vallast ja kolm Ruhnu vallast³². Lisaks oli 2025. aasta aprilli seisuga Saare maakonnas 143 registreeritud töötut noort vanuses 16–24 (mitte NEET-seires olevat noort), kes samuti ei olnud ametlikult aktiivses tegevuses³³.

Eelneva märkimine on oluline, kuna peatükis 1.3.1 on käsitletud tegevusetuse mõju vaimsele tervisele. Ennetustegevusega noorteni jõudmiseks saab ühe variandina teha koostööd noortekeskustega. Saare maakonnas asuvad noortekeskused Saaremaa ja Muhu vallas. Saaremaa vallas juhib noorsootööd üks keskne noorsootöösutus, s.o Saaremaa Noorsootöö Keskus, mis tegutseb Saaremaa Vallavalitsuse haridus- ja noorsootöösakonna haldusalas ja hõlmab üheksat piirkondlikku noortekeskust: Kuressaare Noortejaam, Aste Noortekeskus, Kärla Noortekeskus, Leisi Noortekeskus, Lümenda Noortekeskus, Orissaare Noortekeskus, Salme Noortekeskus, Tornimäe Noortekeskus ja Valjala Noortekeskus. Lisaks tegutseb Saaremaa Noorsootöö Keskuses ka MoNo-buss ehk mobiilne noortekeskus. Muhu vallas on üks noortekeskus – see on Muhu Vallavalitsuse hallatav asutus Muhu Noortekeskus ja asub valla tõmbekeskuses Liival.³⁴

1.1.3. TÖÖHÕIVE (SH SISSETULEKUD JA ÜLALPEETAVATE MÄÄR)

Tööealiste arv Saaremaa vallas oli 2025. aasta 1. jaanuari seisuga 18 915 (62,4% valla elanike arvust), Muhu vallas 951 (58%) ja Ruhnu vallas 66 (73%). 2025. aasta märtsi lõpu seisuga on töötute arv Saare maakonnas kokku 1100: Saaremaa vallas 1054, Muhu vallas 44 ja Ruhnu vallas kaks, tervisest tuleneva takistusega töötuid on maakonnas kokku 245.³⁵

Saare maakonna töötuse määr on 2025. aasta märtsi lõpuga 7,4% (Joonis 7), mis ületab Eesti keskmist näitajat (7,0%) ja mis on perioodi 2022–2025 lõikes tõusnud: 2022. aasta märtsis oli Saare maakonna töötuse määr 6,3³⁶.

JOONIS 7. REGISTREERITUD TÖÖTUSE MÄÄR MAAKONDADES SEISUGA märts 2025 (ALLIKAS: EESTI TÖÖTUKASSA)

³² Sotsiaalkindlustusamet. 2025.

³³ Eesti Töötukassa. 2025. Töötud vanusegrupi järgi. <https://www.tootukassa.ee/et/statistika-ja-uuringud/peamised-statistilised-naitajad/registreeritud-tootud> (31.05.2025).

³⁴ Saaremaa Vallavalitsus. 2025. Muhu Vallavalitsus. 2025.

³⁵ Eesti Töötukassa. 2025. Registreeritud töötud. <https://www.tootukassa.ee/et/statistika-ja-uuringud/peamised-statistilised-naitajad/registreeritud-tootud> (1.04.2025).

³⁶ Eesti Töötukassa. 2025. Päevane statistika. <https://www.tootukassa.ee/et/statistika-ja-uuringud/peamised-statistilised-naitajad/paevane-statistika> (1.04.2025)

TÖÖTURUSURVEINDEKS

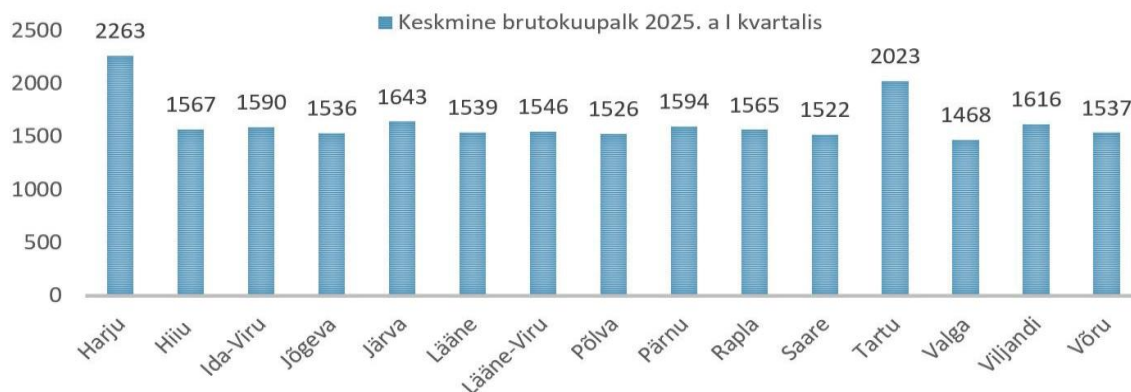
Demograafiline tööturururveys indeks, mis arvutatakse 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste vanuserühmade suhtena, näitab tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega. Saare maakonna valdade demograafiline tööturururveys indeks on aastatel 2020–2024 jäänud kõigil stabiilselt alla ühe, mis prognoosib tulevikus tööjõupuuduse tekkimise võimalust (järgmisel kümnendil on tööturult väljalangejaid rohkem kui tööturule sisenejaid). Indeks võib olla ebatäpne, sest tööjõu pakkumist mõjutab ka piirkonnast välja- ja piirkonda sissekäik (Tabel 11)³⁷.

Demograafiline tööturururveys indeks	2020	2021	2022	2023	2024
Saaremaa vald	0,70	0,69	0,70	0,71	0,70
Muhu vald	0,46	0,47	0,53	0,54	0,55
Ruhnu vald	0,25	0,38	0,36	0,00	0,17

TABEL 11. TÖÖTURUSURVEINDEKS SAARE MAAKONNAS (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

KESKMINE BRUTOKUUPALK MAAKONDADE VÕRDLUSES

Võttes käesoleva dokumendi koostamisel arvesse kõige värskemaid andmeid, on Saare maakonna keskmine brutokuupalk 1522 eurot, mis on maakondade võrdluses peale Valga maakonna Eesti madalaim näitaja (Joonis 8)³⁸.

JOONIS 8. KESKMINE BRUTOKUUPALK (EUROT); MAAKONDADE VÕRDLUS 2025 I KVARTAL (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

ÜLALPEETAVATE MÄÄR

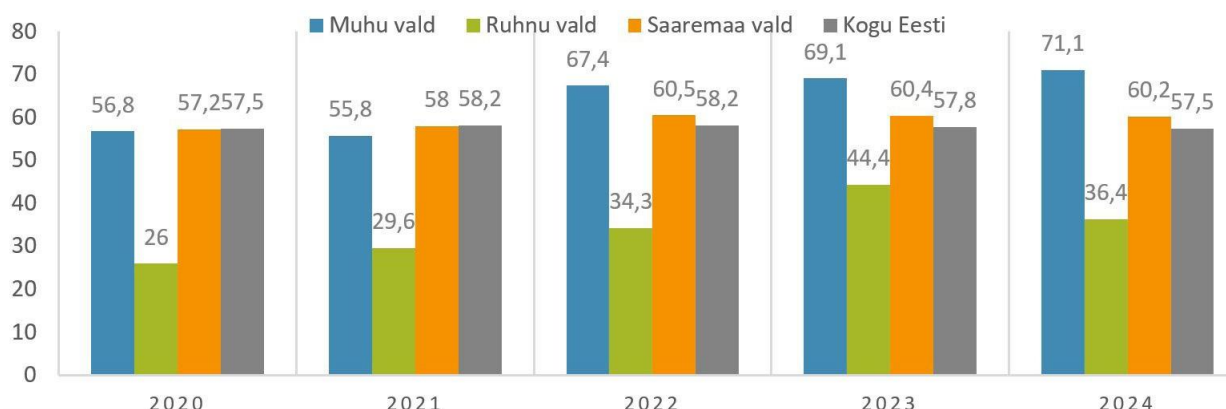
Ülalpeetavate määr on mittetööealiste ehk kuni 14-aastaste ja üle 65-aastaste elanike arv saja 15–64-aastase ehk tööealise elaniku kohta. Näitaja iseloomustab rahvastiku vanuskoosseisu ja see on oluline eelarvepoliitika seisukohalt, kuna eelarve tulude pool sõltub hõivest, kuid haridus-, tervishoiu-

³⁷ Statistikaamet. 2024. RV06U: DEMOGRAAFILINE TÖÖTURUSURVEINDEKS PIIRKONNA/HALDUSÜKSUSE JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaitajad/RV06U (28.12.2024).

³⁸ Statistikaamet. 2024. PA117: KESKMINE BRUTOKUUPALK, MEDIAAN JA TÖÖTAJATE ARV MAAKONNA JÄRGI (KVARTALID). https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_palk-ja-toojeukulu_palk_luhiajastatistika/PA117 (22.12.2024).

ja pensionikulud laste ja eakate inimeste arvust. Saare maakonna ülalpeetavate määr on 2025. aasta jaanuari seisuga 60,7, mis tähendab, et 100 elanikku peab oma sissetulekust ülal ligi 60 iseseisva sissetulekuta elanikku. Alates 2020. aastast on Saare maakonna ülalpeetavate määr olnud pigem tõusujoones, seevastu kogu Eesti näitaja on olnud võrdlemisi stabiilne – 57,5. Kui vaadelda maakonna valdu eraldi, siis 2024. aastaks oli Saaremaa valla ülalpeetavate määr 60,2, Muhu valla 71 ja Ruhnu valla 36,4 (Joonis 9).³⁹

Rahvaarvu vähenemine ja elanikkonna vananemine mõjutavad otseselt nii kohaliku omavalitsuse kui ka laiemalt Eesti majanduse konkurentsivõimet ja haldussuutlikust.

JOONIS 9. ÜLALPEETAVATE MÄÄR AASTATEL 2020–2024 SAARE MAAKONNAS JA KOGU EESTIS (ALLIKAS: STATISTIKAAMET)

1.1.4. JÄRELDUSED

Elanike arv ja struktuur: Saare maakonna elanike arv on alates 2020. aastast langustrendis. Elanike struktuur on jäänud stabiilseks: valdav osa on tööealisi elanikke (<50%), sellele järgneb eakate osakaal (>30%) ning kõige vähem on lapsi (10–16%), puudega inimeste osakaal on 9% maakonna elanike arvust. Ainus tähelepanuväärseim muutus on Ukraina kodakondsusega elanike arvu tõus alates 2023. aastast Saaremaa vallas ja mõnevõrra ka Muhu vallas.

Haridus- ja noorsootöö (sh NEET-noored): haridustasemetest on Saare maakonnas kõige enam keskharidusega (või kutseharidusega keskhariduse baasil) elanikke, sellele järgnevad põhiharidusega (või sellest madalama haridusega) ja kõrgharidusega (või keskeriharidusega) elanikud, keda on pea poole vähem. Haridustasemete osakaal on aastate vältel jäänud stabiilseks.

Haridustee katkestajate osakaal on Saare maakonnas üks riigi kõrgeimaid ehk 5,5%. Kõige rohkem katkestatakse haridustee keskhariduse astmes, aastate 2020–2023 lõikes on katkestajate trend olnud tõusvas joones, 2024. aastal keskhariduse astmes langevas joones, põhihariduses tõusvas.

Saare maakonna naised on kõrgema haridustasemega kui mehed. Kõrgharidusega naised on Saare maakonnas pea poole võrra rohkem kui mehi, samuti on märgata naiste arvu ülekaalu keskhariduse omandajate hulgas.

Tööhõive ja ülalpeetavate määr: Saare maakonnas on registreeritud töötute arv maakondade võrdluses üle keskmise (7,4%). Tervisest tuleneva takistusega töötute osakaal on 22%.

³⁹ Statistikaamet. 2024. RV063U: ÜLALPEETAVATE MÄÄR PIIRKONNA/HALDUSÜKSUSE JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaitajad/RV063U (30.03.2025).

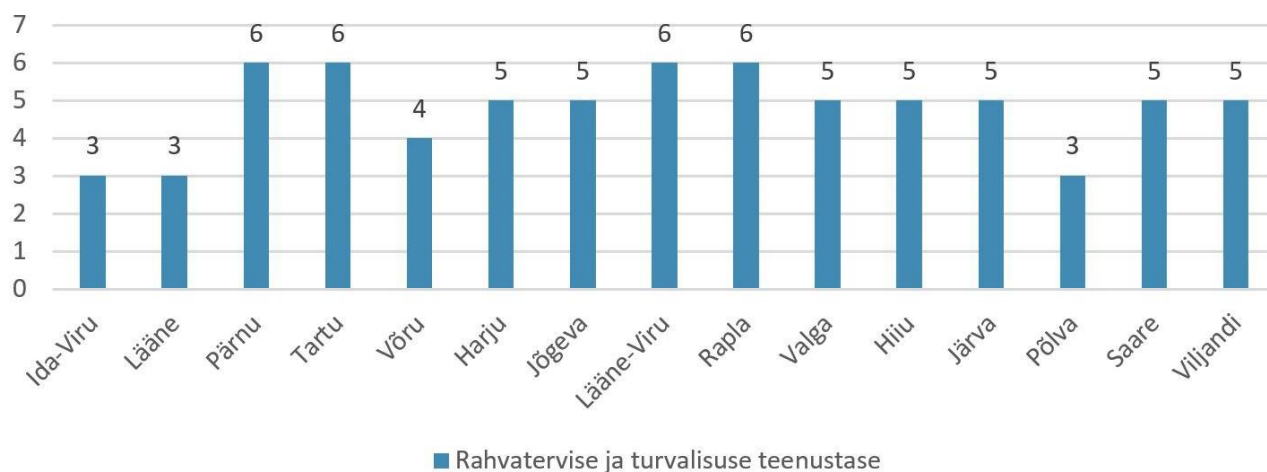
Demograafiline tööturuseindeks prognoosib tulevikus tööjõupuuduse tekkimise võimalust. Keskmine brutokuupalk on maakondade võrdluses üks riigi madalamaid (tagant teine). Ülalpeetavate määr on alates 2022. aastast hakanud tõusma ja on Eesti keskmisest näitajast kõrgem.

1.2. TURVALISUSE VALDKONDADE NÄITAJAD

Järgnev peatükk kajastab Saare maakonna turvalisuse valdkonna hetkeolukorra olulisimaid näitajaid. Turvalisuse valdkondadena käsitletakse antud dokumendi raames **kriisideks valmisolekut, tule- ja veeohutust, süütegusid (kuriteod, väärteod) ja liiklusohutust**. Sissejuhatuseks on tehtud ülevaade ka Saare maakonna üldisest turvalisuse teenustasemest. Ülevaate tegemiseks on kasutatud nii valdkondlikku statistikat kui ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi andmekogu Minuomavalitsus.ee, mis koondab kohalike omavalitsuste teenuste tasemeid.

Turvalisuse teenustase

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebiportaal Minuomavalitsus vaatleb turvalisuse valdkonda koos rahvatervisega. Saare maakonnas on rahvatervis ja turvalisuse mediaan teenustase on 5 (Muhu vald 6, Saaremaa vald 5, Ruhnu vald 2), maksimaalne võimalik teenustase on 9. Eesti kõrgeima rahvatervis ja turvalisuse valdkonna teenustasemega on Pärnu, Tartu, Lääne-Viru ja Rapla maakonnad (6), kohalikest omavalitsustest on kõrgeima näitajaga Viimsi vald (8). Madalaima teenustasemega on Ida-Viru, Lääne ning Põlva maakond (3) (Joonis 10). Teenustaseme kujundavateks kriteeriumiteks on valdkondade ülene ennetustegevus, rahvatervis, turvalisus, tule- ja veeohutus.⁴⁰

JOONIS 10. TURVALISUSE TEENUSTASEMED MAAKONDADE VÕRDLUSES 2024 (ALLIKAS: MINUOMAVALITSUS)

Samuti saab tunnetuslikust turvalisusest aimdust üleriiklikust rahvaküsitlusest, mis viidi läbi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi eestvedamisel 2022. aasta oktoobrist kuni 2023. aasta jaanuarini.

⁴⁰ Minuomavalitsus. 2024. Rahvatervis ja turvalisuse teenustaseme ülevaade. <https://minuomavalitsus.ee/valdkond/rahvatervis-ja-turvalisus#teenustase> (06.06.2025).

Selle eesmärk oli hinnata elanike rahulolu kohalike omavalitsuste teenuste ja elukeskkonnaga, k.a turvalisusega. Saare maakonnast on andmed saadaval vaid Muhu ja Saaremaa valla kohta, Ruhnu vallas küsitlust läbi ei viidud. Valim moodustati rahvastikuregistrist vähemalt 16-aastastest elanikest juhuvalikuga. Andmeid koguti veebi- ja telefoniküsitlusega.

Küsitlusuuringu tulemused näitasid, et Saaremaa valla elanikest oli eluoluga rahul 81,4% vastanutest, mis on üleriigilises võrdluses kolmandal kohal, seevastu esimesel kohal on Muhu vald tulemusega 90,2%. Võrdluseks: viimasel kohal on Kohtla-Järve linn tulemusega 56,9%.

Turvalisusega seotud küsimuste vastustest ilmneb, et nii Saaremaa kui ka Muhu valla küsitluses osalenud elanikud pidasid kodukohta elamiseks turvaliseks ning pimedas liikudes tunti end turvaliselt. Ka tänavavalgustust pidas alla poole vastanutest piisavaks. Väitega, et eluaseme lähiümbruses ei tarbita sageli avalikus ruumis alkoholi ega liigu ringi joobes isikud, nõustus Saaremaa vallast ligi pool vastajatest ja Muhu vallast üle poole vastanutest. Küsitluse tulemus näitab, et turvalisusega seotud teemade puhul on kõige suurem murekoht elanike jaoks **liiklus ja liiklemine**, sest vähesed küsitluses osalenud vastajad pidasid liikluskäitumist ohutuks ning samuti ei olnud enamik vastanutest nõus väitega, et teekonna ohutuks läbimiseks on piisavalt kõnni- ja/või rattateid (Tabel 12)⁴¹.

Rahuloluindeks	Saaremaa vald	Muhu vald	Eesti kokku
nõustub täielikult – vastajate osakaal			
Minu kodu ümbrus on elamiseks turvaline	73%	84%	53%
Tunnen end pimedas väljas liikudes turvaliselt	60%	86%	41%
Tänavavalgustus on piisav	41%	33%	32%
Minu eluaseme lähiümbrus on heakorrastatud	48%	62%	41%
Liikluskäitumine on ohutu	25%	32%	19%
Minu teekonna ohutuks läbimiseks on piisavalt kõnni- ja/või rattateid	35%	27%	28%
Minu eluaseme lähiümbruses ei tarbita sageli avalikus ruumis alkoholi ega liigu ringi joobes isikud	44%	56%	39%

TABEL 12. ELANIKE RAHULOLU 2022, SAAREMAA VALD JA MUHU VALD, KOGU EESTI (ALLIKAS: MINUOMAVALITSUS)

1.2.1. KRIIIDEKS VALMISOLEK

Kriiideks valmistumise põhieesmärk on tõsta elanike teadlikkust selleni, et igaüks teab, kuidas erinevates kriisides käituda.

Eesti valmistub kriiideks ülesannete jäävuse ja lähimuse põhimõttest lähtudes: kõik täidavad oma ülesandeid nii tavaolukorras kui ka kriisi- ja sõjaajal. Kriisikindluse tagamine ühiskonnas peab peegelduma lisaks riigiasutustele ja kohaliku omavalitsuse üksustele ka ettevõtete, organisatsioonide, kogukondade ja üksikisikute mõtlemises, valmisolekus, tegutsemises ning omavahelises koostöös.⁴²

⁴¹ Minuomavalitsus. 2022. Elanike rahulolu 2022. <https://minuomavalitsus.ee/muud-toolauad/elanike-rahulolu-2022> (30.03.2025).

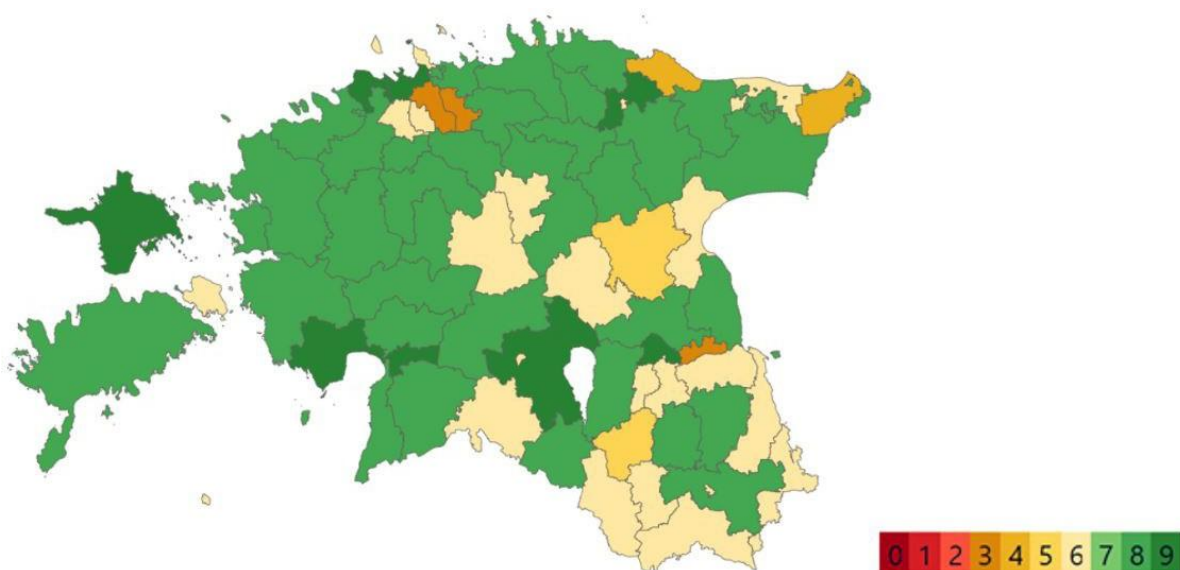
⁴² Riigikantselei. 2025. Kriiideks valmistumine. <https://www.riigikantselei.ee/el-poliitika-julgeolek-ja-riigikaitse/kriiideks-valmistumine> (14.05.2025).

KRIISIJUHTIMISE RIIKLIKUD EESMÄRGID

Kriisijuhtimise riiklikud eesmärgid on elanikkonnakaitse arendamine ja parendamine ning elutähtsate teenuste osutamine. Hädaolukorra seaduse järgi moodustab kohalik omavalitsus kriisikomisjoni, mis koordineerib kriisireguleerimist oma haldusalas ning koostab hädaolukorra lahendamise plaani ja kooskõlastab selle Päästeametiga (kohaliku omavalitsuse üksused, kelle territooriumil elab rohkem kui 10 000 elanikku). Saare maakonna kõigil kolmel vallal on kriisikomisjon moodustatud. Lisaks tavapärase omavalitsuse teenuste toimepidevuse tagamisele on valdadel kohustus tagada järgmiste elutähtsate teenuste toimepidevus: kaugküte, kohalike teede sõidetavus ning vesi ja kanalisatsioon.⁴³

KRIISIVALMIDUSE HETKEOLUKORD SAARE MAAKONNAS

Kriisideks valmisoleku valdkonnas mõõdetakse omavalitsuse võimekust toime tulla kriisi ajal. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi hallatava kohalike omavalitsuste teenustasemeid koondava veebiplatvormi Minuomavalitsus viimastel andmetel on üleriigilises arvestuses kriisideks valmisoleku teenustase Saaremaa vallal 8, Muhu 6 ja Ruhnu vallal 6. Saare maakonna mediaan on 6. Maksimaalse teenustasemega (9) on kohalikest omavalitsustest Harku, Hiiumaa, Viljandi ja Rakvere vald, Tallinn ning Pärnu ja Tartu linn (Joonis 11).⁴⁴

JOONIS 11. KRIISIDEKS VALMISOLEKU TEENUSTASE KOHALIKE OMAVALITSUSTE VÕRDLUSES 2024 (ALLIKAS: MINUOMAVALITSUS)

Saare maakonnas on alates 2022. aastast Saaremaa valla struktuuris kriisivalmiduse nõuniku teenistuskoh. Kriisivalmiduse nõuniku peamine tööülesanne on Saaremaa valla haldusterritooriumil kohaliku omavalitsuse hädaolukorraks valmisoleku alaste tegevuste planeerimine ning kriisikomisjoni töö koordineerimine.

⁴³ Riigi Teataja. Hädaolukorra seadus¹. <https://www.riigiteataja.ee/akt/109082022024?leiaKehtiv> (14.05.2025).

⁴⁴ Minuomavalitsus. 2024. Kriisideks valmisolek. <https://minuomavalitsus.ee/valdkond/kriisideks-valmisolek> (06.06.2025).

Kokkuleppeliselt toetab Saaremaa valla kriisivalmiduse nõunik vajadusel ka Muhu ja Ruhnu valla kriisikomisjonid ning kogukondi. Samuti teeb Saaremaa valla kriisivalmiduse nõunik koostööd ka teiste Eesti omavalitsuste, vabatahtlike organisatsioonide ja eeskätt riigiasutustega (Riigikantselei, Päästeamet, Kaitsevägi, Kaitsepolitsei, Politsei- ja Piirivalveamet, Sotsiaalkindlustusamet). Käesoleva dokumendi koostamisele eelnevatel aastatel on Saare maakonnas olnud mitmeid kriise: 2020. aastal COVID-19 pandeemia puhang ja sellega seoses Saare maakonna sulgemine mitmeks nädalaks, 2022. aastal Ukraina sõjast tingitud põgenike vool, millega seoses suurenes Saaremaa vallas ja mõnevõrra ka Muhu vallas järsult ukrainlaste kogukond, mis vajab valmisolekut võtta vastu korraga hulgaliselt sõjapõgenikke ja tagada koostöös riigiga nende esmane turvaline elukorraldus. 2022. aasta detsembris olid Saaremaa vallas ka ulatuslikud pikaajalised elektrikatkestused, mis halvasid nii elanike kui ka tööstuse elu- ja töökorraldust. Samuti oli Saaremaa vallas kaks suuremahulist joogiveekriisi 2023. aastal. Eelnevalt mainitud kriisid on parendanud nii Saaremaa Vallavalitsuse kui ka Saaremaa valla elanike kriisivalmiduse teadlikkust, kuid samuti on see mõjutanud Muhu Vallavalitsuse ja Muhu elanike kriisivalmiduse teadlikkust. Saare maakonna kõigist kolmest vallast asub Ruhnu vald geograafiliselt kõige keerulisemas asukohas, mis tingib selle, et Ruhnu kogukonna jaoks on kriisideks valmisolek elementaarne seisund.

2025. aastaks on tehtud või veel teostamisel järgmised tegevused⁴⁵:

- Saaremaa Vallavalitsusel on koostatud Päästeameti poolt kinnitatud hädaolukorra lahendamise plaan (HOLP), Muhu ja Ruhnu vallavalitsustel on olemas põhimõtteline HOLP (2025. aasta seisuga ei pea Päästeameti kinnitust olema valdadel, kus elanike arv on alla 10 000);
- koostöös Siseministeeriumiga on loomisel riiklik ohuteavitussüsteem;
- maakonna valdade ja hallatavate asutuste olulistes hoonetes on juba loodud või loomisel generaatoriga ühendamise võimekus;
- soetatud on erineva võimsusega mobiilseid generaatoreid ning Saaremaa vallal on mobiilne kütusetankur, mida saab vajadusel kasutada ka Muhu vald;
- koostöös Päästeametiga on paika pandud ja tähistatud 14 avalikku varjumiskohta kokku 4644 m² ulatuses, neist kümme asub Kuressaares, kaks Orissaares, üks Kihelkonnal ja üks Muhu vallas Liival;
- nii evakuatsiooni läbiviimiseks kui ka massevakuatsiooni jaoks on ette valmistatud evakuatsiooni-punktid;
- soetatud on alternatiivsed sidepidamisvahendid;
- kogukondi on nõustatud kriisideks valmistumiseks ja kriisiplaanide koostamiseks;
- on läbi viidud ja tulevikus jätkatakse elanikkonnakaitse õppustega;
- maakonnas on loodud piirkondade keskustesse kerkuskeskused;
- osaletud on õppustel: „79 särtsu”, „Decisive Lancer”, „Metssiga”, „Kõrge vesi”, „Kevadtorm”, lisaks alternatiivteavituse õppus;
- elutähtsat teenust osutavad ettevõtted (ETO-d) on määratud ja nende toimepidevus on tagatud.

⁴⁵ Saaremaa Vallavalitsus. 2025. Muhu Vallavalitsus. 2025. Ruhnu Vallavalitsus. 2025.

Täiendamist vajavad veel: hallatavate asutuste kriisiks valmisolek ja toimepidevus (sh kõikide olulisimate hoonete generaatoriga ühendamise võimekuse tagamine); elanikkonna kriisiks valmisolek; avariitanklad; kogukondade kriisiplaanid; kerkuskeskuste ühtne kvaliteet; kriisiaja rollide määramine; küberturvalisus; ohutusteavitussüsteem sõnumite edastamiseks; kriisikommunikatsioon; väikesaarte (eesotsas Ruhnu) vajaliku kandevõimekusega transpordiühendus Mandri-Eestiga, kriisipoed.

1.2.2. TULE- JA VEEÕNNETUSED

TULEÕNNETUSED

Tuleõnnetustele reageerimine kuulub Päästeameti vastutusalasse. Päästeameti Saaremaa päästepiirkonnas asub neli päästekomandot: Kuressaare, Orissaare, Kihelkonna ja Ruhnu. Lisaks on ka 14 vabatahtlikku päästekomandot: Leisi Vabatahtlik Päästekomando, Tornimäe Vabatahtlik Päästeselts, Torgu Vabatahtlik Päästekomando, Abruha Priitahlik Pritsumeeste Selts, Ruhnu Vabatahtlik Päästeselts, Vilsandi külaselts, Vabatahtlik Tuletõrje Selts Pihtla Pritsumehed, Salme Vabatahtlik Päästekomando, Vabatahtlik Tuletõrje Selts Valjala Pritsumehed, Karala Vabatahtlik Tuletõrje Selts, Mustjala Vabatahtlik Tuletõrje Selts, Tagavere Vabatahtlik Pääste Ühing, Muhu Vallavalitsus, Kesse Vabatahtlik Päästeühing.

Päästeameti statistika järgi on päästesündmuste arv Saare maakonnas perioodil 2021–2024 vähenenud: aastal 2021 oli päästesündmusi kokku 413, aastal 2024 oli päästesündmusi 321 (Tabel 13)⁴⁶.

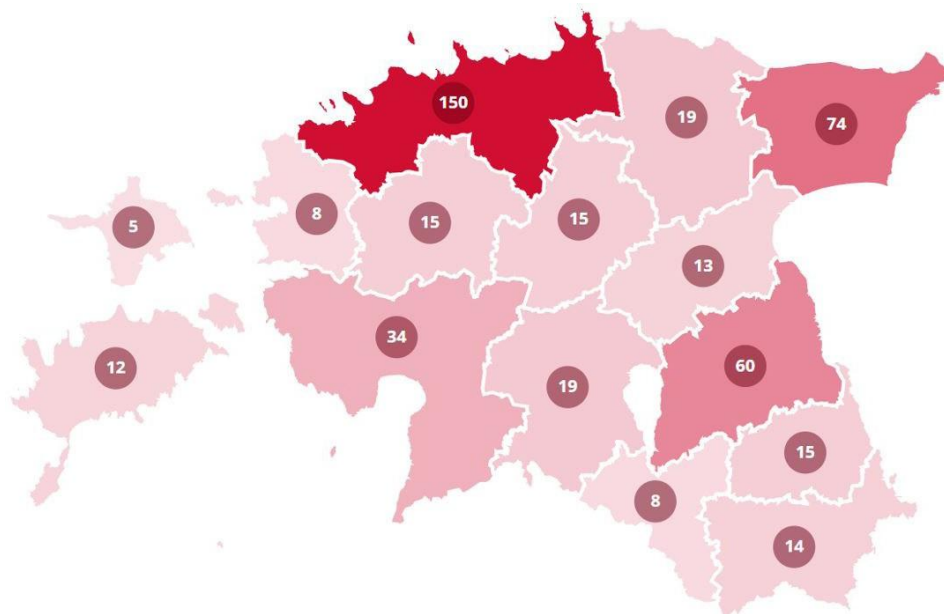
	2021	2022	2023	2024
Väljakutsed	699	899	749	643
Päästesündmused	413	569	412	321
...tulekahjud	88	77	52	49
...hoonetulekahjud	20	26	18	19
...eluhuonetulekahjud	10	18	14	12
...mitteeluhoone tulekahjud	10	8	4	7
...liiklusõnnetused	43	39	19	40
...õnnetused veekogul	2	3	8	5
Ohu likvideerimine	117	317	203	109
Tulekahju metsas/maastikul	3	20	18	9
Ametkondliku abi osutamine	127	117	90	96

TABEL 13. PÄÄSTEAMETI STATISTIKA SAARE MAAKONNAS 2021–2024 (ALLIKAS: PÄÄSTEAMET, KURESSAARE PÄÄSTKOMANDO)

Eraldi tasub välja tuua ka Päästeameti statistika kodukeskkonnas kukkumiste kohta, mille juhtumeid oli Saare maakonnas 100 000 elaniku kohta 2024. aastal 29, mis on maakondade võrdluses alla keskmise⁴⁶.

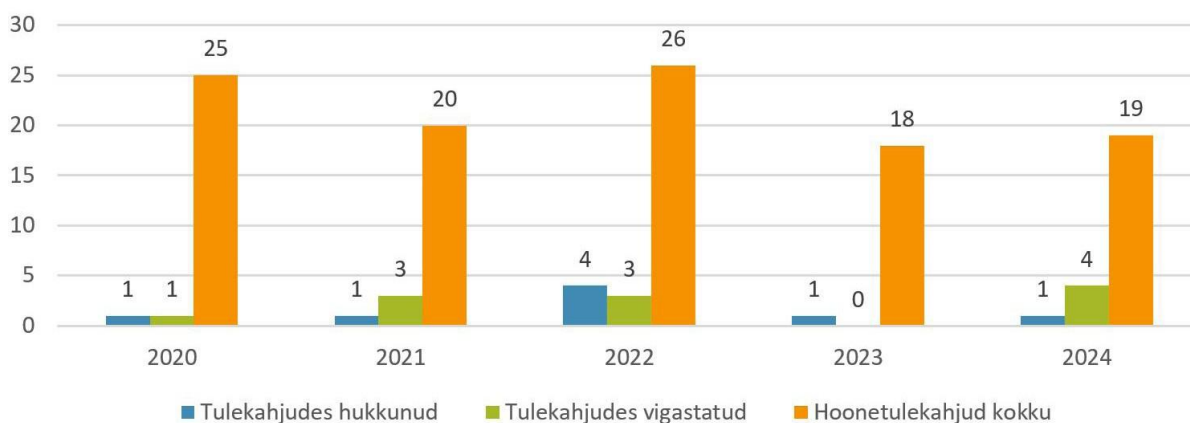
⁴⁶ Päästeamet. 2025. Kuressaare Päästekomando statistika Saare maakonnas 2021–2024; Statistika ja analüüsid: kodukeskkonna kukkumised 2024. aastal. <https://www.rescue.ee/files/Analüüsid/2024-kukkumised-kokkuvote.pdf?2a32915b16> (31.07.2025).

Maakondade võrdluses on eluhoonete tulekahjusid Saare maakonnas alla keskmise (Joonis 12)⁴⁷.

JOONIS 12. ELUHOONETE TULEKAHJUDE ARV MAAKONDADE VÕRDLUSES 2024. AASTAL (ALLIKAS: PÄÄSTEAMET)

Tulekahjudes hukkunute arv on aastate 2020–2024 vaatluses jäänud enamjaolt samaks (1), v.a erinevusega aastal 2022, mil tules hukkunuid oli kokku neli. Kokku registreeriti viie aasta jooksul 108 hoonetulekahju (Joonis 13).⁴⁸

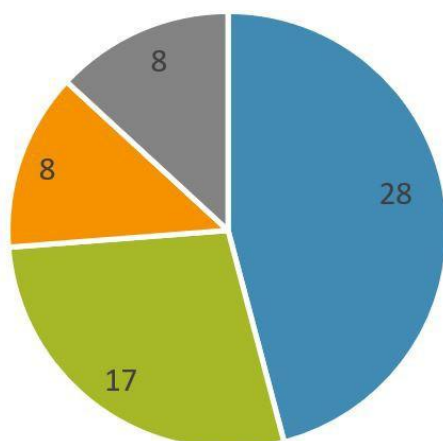
JOONIS 13. TULEKAHJUDES HUKKUNUD JA VIGASTATUD NING HOONETULEKAHJUD PERIOODIL 2020–2024 SAARE MAAKONNAS (ALLIKAS: PÄÄSTEAMET)

⁴⁷ Päästeamet. 2025. Statistika ja analüüsid: eluhoonetulekahjud 2024. aastal. <https://www.rescue.ee/et/hoonetulekahjud> (1.02.2025).

⁴⁸ Päästeamet. 2025. Statistika ja analüüsid: Saare maakond. <https://www.rescue.ee/et/statistika-kohalikele-omavalitsustele> (9.01.2025).

Viie aasta vaatluses saab välja tuua neli kõige sagedasemat hoonetulekahjude tekkepõhjust (Joonis 14)⁴⁹:

1. elektripaigaldise või -seadme rike – 28;
2. kütteseadme ebakorrektn kasutamine või kütteseadme rike – 17;
3. suitsetamine – 8;
4. lahtise tule kasutamine (nt küünal või ahju ees olevad puud) – 8.

■ Elekter ■ Kütteseade ■ Suitsetamine ■ Lahtine tuli

JOONIS 14. SAGEDASIMAD HOONETULEKAHJUDE TEKKEPÕHJUSED PERIOODIL 2020–2025 SAARE MAAKONNAS (ALLIKAS: PÄÄSTEAMET)

VEEÕNNETUSED

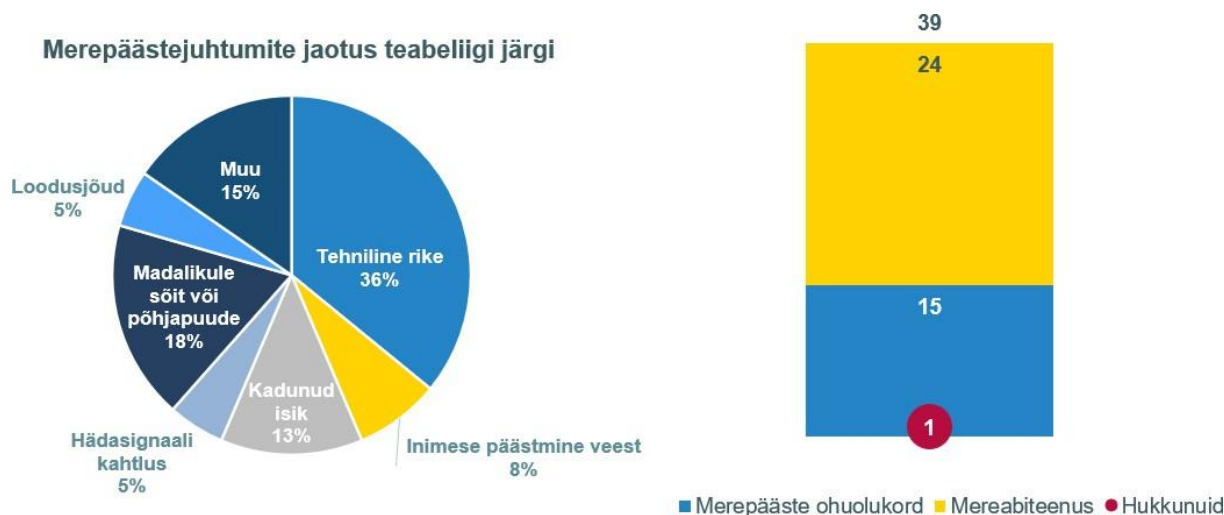
Veeõnnetuste korral koordineerib otsingu- ja päästetöid mereõnnetuste puhul Politsei- ja Piirivalveamet koostöös vabatahtlike merepäästjatega ning siseveekogude puhul Päästeamet koostöös vabatahtlike päästjatega.

Kuna veeõnnetustes hukkusjuhte on aastas üldjuhul vähe, on veeõnnetuste profiili analüüsiks vaadeldud pikemat perioodi. Järgnevalt on välja toodud kümne aasta läbilõike Saare maakonna veeõnnetustes hukkunute statistikast, millest nähtub, et kokku on antud perioodi jooksul hukkunud veeõnnetuste läbi 23 inimest (Joonis 15)⁵⁰. Kõige enam esines sarnase põhjusega hukkamisi kalastamisel (8), järgneb juhuslik möödumine veekogust ehk kogemata vette kukkumine (4), muudest hukkamise põhjustest läbivat sarnasust ei nähtu või ei ole põhjus teada⁵¹.

⁴⁹ Päästeamet. 2025.

⁵⁰ Päästeamet. 2025. Statistika ja analüüsid. Saare maakond. <https://www.rescue.ee/et/statistika-kohalikele-omavalitsustele> (31.03.2025).

⁵¹ Päästeamet. 2025.

JOONIS 17. SAARE MAAKONNA MEREPÄÄSTEJUHTUMID, 2024. AASTA 9 KUUD (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

Saare maakonna mereala on ligi 37% kogu Eesti mereala pindalast, mida Politsei- ja Piirivalveamet turvab koostöös tunnustatud vabatahtlike merepäästjatega, keda 2024. aasta lõpuga on Saare maakonnas kokku 113.

Saare maakonna territooriumil on Politsei- ja Piirivalveametil leping nelja vabatahtliku merepääste ühinguga: MTÜ Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts (ametlikud üksused: Kuressaare, Abrika, Soela, Kaunispe, Kungla, Ruhnu); MTÜ Muhu Merepääste Selts (ametlikud üksused: Kallaste, Lõunaranna, Põide (Tornimäe)); MTÜ Vilsandi Vabatahtlik Merepääste; MTÜ Nasva Merepääste Ühing.

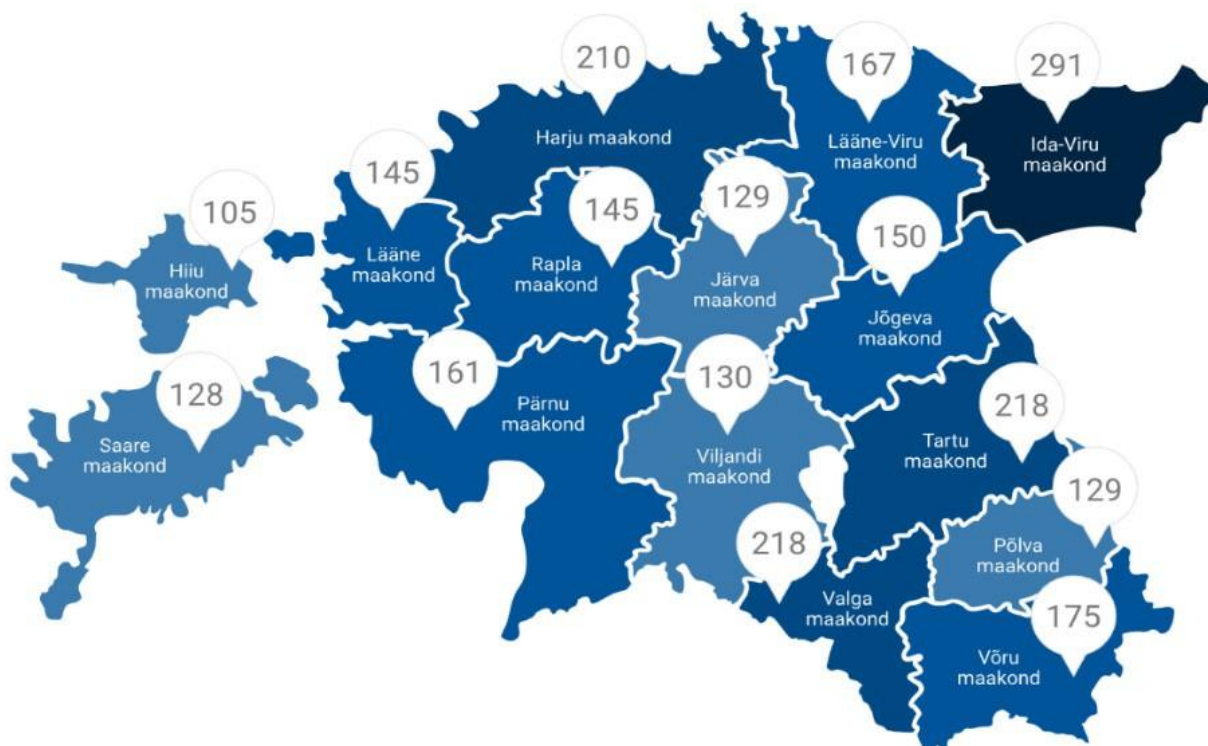
Saare maakonda iseloomustab erinevalt mandrist abikaugus, mistõttu on vabatahtlike merepäästjate kohalik võrgustik asendamatu jõud.

1.2.3. SÜÜTEGEVUS

Süüteod jaotuvad väärtegedeks ja kuritegedeks – nende erinevus seisneb teo raskusastmes ja selle eest määratavas karistuses. Järgnevalt on kokku võetud olulisimad näitajad nii Justiits- ja Digiministeeriumi kui ka Politsei- ja Piirivalveameti statistikast. Peamiselt on vaatluses aastad 2022–2024.

Saare maakond on Hiiu maakonna järel teine kõige turvalisem maakond Eestis (Joonis 18)⁵⁴. Registreeritud kuritegude arv 10 000 elaniku kohta on Justiits- ja Digiministeeriumi viimaste andmete põhjal Saare maakonnas 128, Hiiu maakonnas 105. Kõige kõrgema kuritegevuse suhtarvuga maakond on Ida-Viru. Kuritegevus on Saare maakonnas langustrendis.

⁵⁴ Justiits- ja Digiministeerium. 2025. Kuritegevus Eestis 2023. <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2023/> (6.06.2025).

JOONIS 18. Registreeritud kuritegude arv 10 000 elaniku kohta maakondade võrdluses 2023 (allikas: Justiits- ja Digiministeerium)

VÄGIVALLAJUHTUMID

Vägivallajuhtumitest nõuavad Saare maakonnas tähelepanu eelkõige kehalised väärkohtlemised, mis sageli leiavad aset ühiste joomingute käigus (Joonis 19). Võrreldes 2023. aastaga pandi rohkem vägivallakuritegusid toime eluruumides ja vähem avalikes kohtades.⁵⁵

JOONIS 19. REGISTREERITUD VÄGIVALLAKURITEOD SAARE MAAKONNAS (KEHALISE VÄÄRKOHTLEMISE OSAKAALUGA) 2022-2024 (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

⁵⁵ Politsei- ja Piirivalveamet. 2024. Saaremaa õiguskorra ülevaade 2024.

Lähisuhtevägivalla juhtumid on aastatega vähenenud ja võrreldes teiste maakondadega jääb juhtumite arv 10 000 elaniku kohta alla riigi keskmise, kuid võrreldes 2023. aastaga registreeriti 2024. aastal rohkem lähisuhtevägivalla kuritegusid ehk tegude vägivaldsus kasvas (Joonis 20). Positiivseks nähtuseks on suurim ohvriabile andmete edastamisega nõustujate osakaal riigis (58%). 2024. aastal oli pea kahel kolmandikust juhtudest teatajaks kannatanu ise, ülejäänud juhtudel enamasti mõni pereliige või sugulane. Ühest juhtumist andis teada naaber ja üks teade tuli meditsiinitöötajalt.⁵⁶

JOONIS 20. REGISTREERITUD LÄHISUHTEVÄGIVALLA JUHTUMID SH KURITEOD SAARE MAAKONNAS 2020–2024 (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

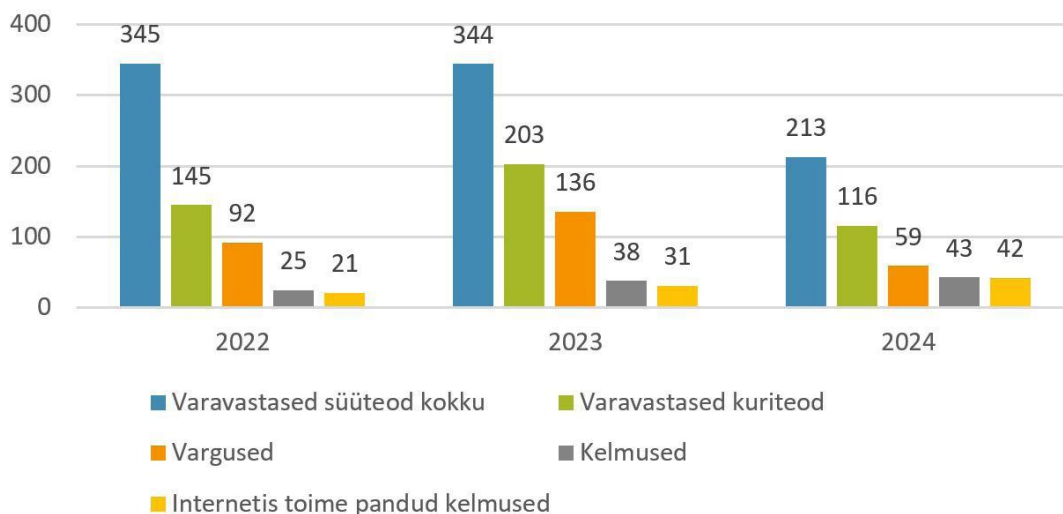
VARAVASTASED SÜÜTEOD, SH KELMUSED

Kui muud varavastased süüteod on Saare maakonnas langevas trendis, siis kelmuste hulk on seevastu tõusnud (Joonis 21). 2024. aastal registreeriti Saare maakonna kelmuste kahjusummaks 175 000 eurot ja arvuliselt enim pandi toime müügi pettus, kus soovitud toote ostmiseks kandis ostja müüjale raha üle, kuid kaupa kätte ei saanud (Facebook Marketplace, sõidukite ostmine välismaalt). Rahaliselt peteti suurimad summad välja viisil, kui ohvritele helistasid inimesed, kes tutvustasid end ametnikena, näiteks pangatöötaja või politseinikuna, ja palusid teha rahaülekande ettekäändel kaitsta ohvri raha kurjategijate eest.

Vargused kaubandusettevõtetest on Saare maakonnas kõige suurem varguste liik. Tegu on olnud peamiselt süstemaatiliste vargustega ja tavaliselt on mitme teoga olnud seotud üks inimene. Peamine sihtsaak oli alkohol.⁵⁷

⁵⁶ Politsei- ja Piirivalveamet. 2025. Saaremaa õiguskorra ülevaade 2024.

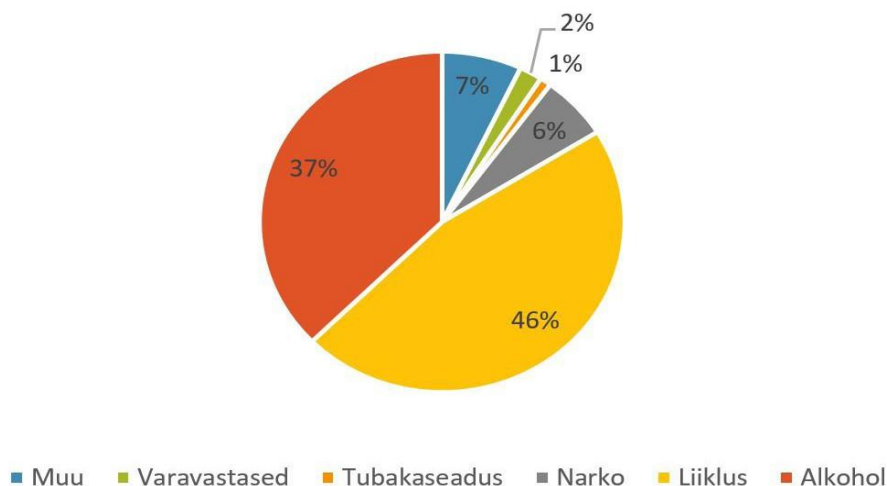
⁵⁷ Politsei- ja Piirivalveamet. 2025. Saaremaa õiguskorra ülevaade 2024.

JONIS 21. REGISTREERITUD VARAVASTASED SÜÜTEOD (SH KELMUSED JA INTERNETIS TOIMEPANDUD KELMUSED) SAARE MAAKONNAS 2022-2024 (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

ALAEALISTE SÜÜTEOD

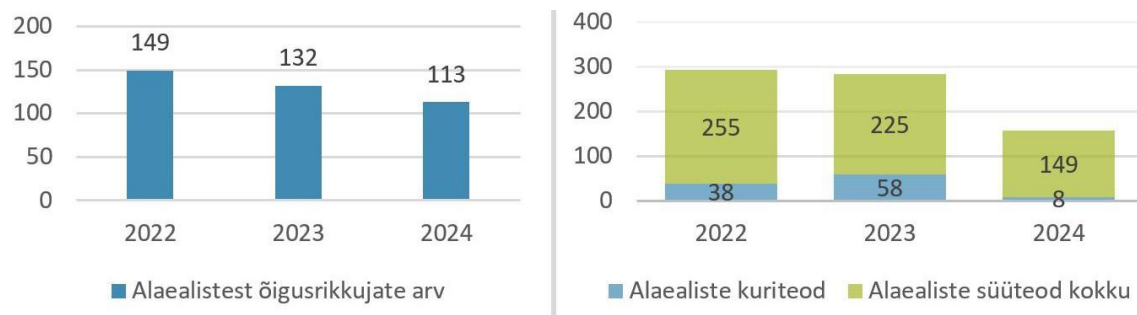
Noored on alati prioriteet, seetõttu on oluline vaadelda eraldi ka alaealiste toimepandud süütegude statistikat. Alaealistega seotud väärtegude liikidest on põhilised liiklussüüteo ning alkoholi ja teiste illegaalsete ainete tarvitamine (Joonis 22)⁵⁸.

JONIS 22. ALAEALISTE TOIMEPANDUD SÜÜTEGUEDE OSAKAALUD LIIGITI SAARE MAAKONNAS (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

Üldjoontes on Saare maakonnas alaealistega seotud süüteo langes trendis. Väheneb nii õigusrikkujate, süütegude, kuritegude kui ka väärtegude arv. Drastilist muutust on näha kuritegude arvu vähenemises. 2024. aastal sooritasid alaealised 140 väärtegu ja kaheksa kuritegu, millest kõik olid vägivalvakuriteod (Joonis 23).

⁵⁸ Politsei- ja Piirivalveamet. 2025.

JOONIS 23. ALAEALISTEST ÕIGUSRIKKUJATE ARV, NENDE TOIMEPANDUD KURITEOD JA SÜÜTEOD SAARE MAAKONNAS 2022–2024 (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

Saaremaa patrullpolitseinikel on alaealiste liiklusreeglite rikkumised üheks prioriteediks ja kõik kiivrita sõitmised fikseeritakse, mistõttu on ka üle-eestilises statistikas alaealiste süütegude arv Saare maakonnas silmatorkavalt suur.⁵⁹

Kui võrrelda Saare maakonda ülejäänud Eestiga, siis käesoleva dokumendi koostamise hetkel saab maakondlikku võrdlust näha kuni 2023. aastani, millest nähtub varasemate aastate alaealiste poolt toimepandud kuritegude suhtarv 10 000 14–17-aastase elaniku kohta. Selle järgi oli Saare maakonnas alaealiste kuritegude arv aastate 2021–2023 jooksul langenud, kuid võrreldes teiste maakondadega siiski kõrgel kohal (Tabel 14)⁶⁰. Nagu eespool mainitud, on alaealiste poolt toimepandud kuritegude arv 2024. aastaks Saare maakonnas mitmekordselt langenud.

Maakond	2021	2022	2023
Harju maakond	91	80	39
Hiiu maakond	122	122	104
Ida-Viru maakond	272	185	72
Jõgeva maakond	67	101	71
Järva maakond	161	200	86
Lääne maakond	663	412	165
Lääne-Viru maakond	252	248	128
Põlva maakond	62	30	14
Pärnu maakond	177	145	40
Rapla maakond	211	235	27
Saare maakond	354	233	228
Tartu maakond	92	140	60
Valga maakond	112	327	135
Viljandi maakond	93	69	139
Võru maakond	111	81	69

TABEL 14. ALAEALISTE KURITEGUDE ARV 10 000 14–17-AASTASE ELANIKU KOHTA 2021–2023 (ALLIKAS: JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM)

⁵⁹ Politsei- ja Piirivalveamet. 2025.

⁶⁰ Justiits- ja Digiministerium. 2025. Alaealiste õigusrikkumised. <https://justdigi.ee/kuritegevus2023/alaealiste-oigusrikkumised/> (30.04.2025); Politsei- ja Piirivalveamet. 2025.

Alaealistest korduvrikkujate osakaal oli 2024. aastal 60%⁶¹.

Alaealiste õigusrikkumistega seoses tasub välja tuua ka nn riskinoorte profiil. Riskinoored võivad olla nii noored, kel on risk ühiskonnas mitte hästi hakkama saada ning omandada probleemkäitumine, kui ka noored, kel juba esineb probleemkäitumine (sh õigusrikkumiste toimepanemise näol).⁶²

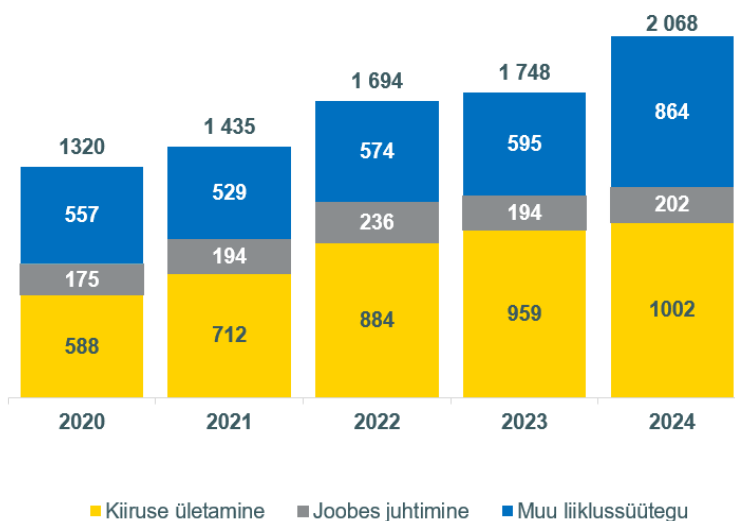
Riskinoore profiil: veedab aega tänaval noorte kambas, tarvitab alkoholi või muid keelatud aineid, tarvitab füüsilist ja vaimset vägivalda, paneb toime erinevad väärtegevusi, probleemid koolikohustuse täitmise, tegeleb enesevigastamisega.

Noore mõjutajad: kogukond, keskkond, perekond, haridussüsteem, noorsootöö, tervishoid, korrakaitse.

Riskinoore juhtumi spetsiifika: noorega ei saa kontakti, ta vajab noorekeskset lähenemist, viibib enamasti kas koolis, tänaval või noortekeskuses, on loomult iseseisev, mässumeelne ja tahab peresüsteemist eralduda, ta on mõjutatud rohkem eakaaslastest kui täiskasvanutest, elab suurema osa ajast virtuaalreaalsuses, vajab intensiivset usaldusel põhinevat sekkumist.⁶³

LIIKLUSSÜÜTEOD (SH LIIKLUSÕNNETUSED)

Suurimaks murekohaks on Saare maakonnas liiklussüütegude kasv (v.a Ruhnu vallas). Liiklussüütegude puhul tasub vaadata pikemat perioodi, et mõista trendi jõudsat kasvu. Kui 2020. aastal registreeriti liiklussüütegevusi kokku 1320, siis 2024. aastaks juba 2068, millest enamik leidis aset kas Kuressaares või riigimaanteel nr 10 Kuivastu–Kuressaare lõigul. Valdav osa liiklussüütegudest olid seotud kiiruse ületamisega (Joonis 24).⁶⁴

JOONIS 24. LIIKLUSSÜÜTEOD SAARE MAAKONNAS 2020–2024 (ALLIKAS: POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

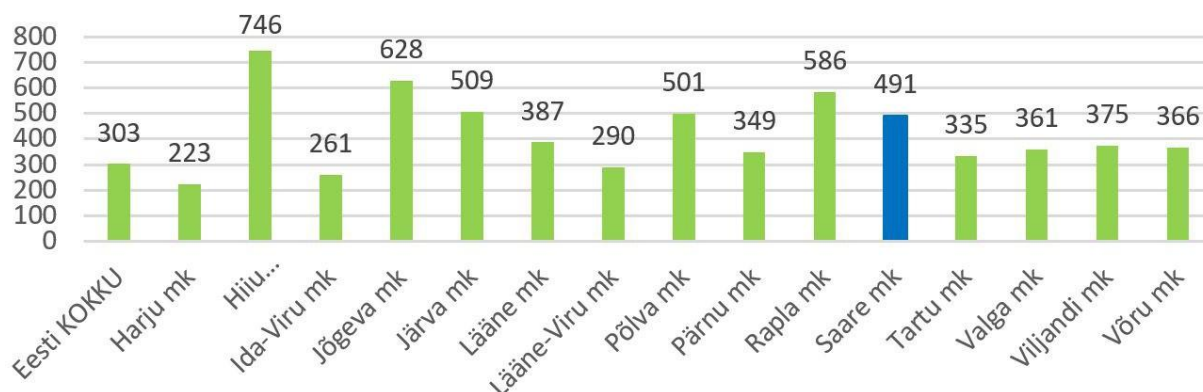
⁶¹ Politsei- ja Piirivalveamet. 2024.

⁶² Sihtasutus Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo. 2013. Kasvava noorsootöö käsiraamat https://mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2020/01/kaasava_noorsootoo_kasiraamat_lowreso.pdf (19.01.2025).

⁶³ Saaremaa Vallavalitsus. 2024.

⁶⁴ Politsei- ja Piirivalveamet. 2024.

Eraldi tasub välja tuua ka joobes juhtimised, kuna Saare maakond paigutub joobes juhtimiste poolest maakondade võrdluses esiviisikusse. Võrdluseks on kasutatud suhtarvu 100 000 elanikukohta, mis Saare maakonna puhul on 491. Kõige kõrgema näitajaga on Hiiu maakond (746) ja kõige madalamaga Harju maakond (223) (Joonis 25).⁶⁵

JOONIS 25. JOOBES JUHTIMINE MAAKONDADES 2023. AASTAL. KORDAJA 100 000 ELANIKU KOHTA (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

2024. aastal põhjustasid joobes juhid kaheksa avariid, milles sai viga kokku seitse inimest ja hukkus üks. Kuressaare politseijaoskonna teostatud reidide käigus on üle poole joobes juhtidest avastatud pühapäeviti ja esmaspäeviti, enim ajavahemikus kell 10.00–11.59.⁶⁶

Transpordiameti andmetel on Saare maakonnas liiklusõnnetused toimunud ligi 44% juhtudest sõidukite kokkupõrke tulemusel, 41% juhtudest ühe sõiduki teelt väljasõidu või takistusega kokkupõrke tulemusel, 12% juhtudest on jalakäijatele otsasõidud ja 3% muud liiklusõnnetused (ühistranspordis kukkumised, loomadele otsasõidud või segaste asjaoludega õnnetused). Liiklusõnnetuste statistikas ei ole suures plaanis märgata langustrendi hoolimata sellest, et kõige vähem liiklusõnnetusi oli aastal 2023, mil toimus 14 õnnetust (üks hukkunu ja 18 vigastatud). 2024. aastal oli liiklusõnnetusi 28, milles hukkus viis ja vigastada sai 34 inimest (Tabel 15).⁶⁷

	2020	2021	2022	2023	2024
Liiklusõnnetused	30	22	22	14	28
Vigastatud	33	23	24	18	34
Hukkunud	5	1	1	1	5
Joobes juhi põhjustatud*	7	6	10	6	8

TABEL 15. LIIKLUSÕNNETUSED SAARE MAAKONNAS 2020–2024 (ALLIKAS: TRANSPORDIAMET, *POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET)

⁶⁵ Tervise Arengu Instituut. 2025. PO03: Väärteod (avaliku korra, alkoholiseaduse, alaealiste uimastite ja joobes juhtimise rikkumised) ja kordaja 100 000 elaniku kohta https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_07Terviseprofiilid_02M-KKOV/PO03.px/ (4.01.2025).

⁶⁶ Politsei- ja Piirivalveamet. 2024.

⁶⁷ Transpordiamet. 2025. Liiklusõnnetuste statistika 2020–2024. <https://www.transpordiamet.ee/liiklusonnetuste-statistika> (31.03.2025).

1.2.4. JÄRELDUSED

- **Kriisivalmidus:** Saare maakonnal on maakondade võrdluses kriisideks hea ettevalmistus. Sellest hoolimata täiendavad kohalikud omavalitsused kriisivalmidust iga aasta. Olulisim on tõsta elanike endi kriisivalmidust.
- **Tuleõnnetused:** hoonetulekahjude kõige sagedasemad tekkepõhjused on: elektripaigaldise või -seadme rike, kütteseadmetest tulenevad rikked või ebakorrektna kütteseadme kasutamine, suitsetamine ja lahtise tule kasutamine.
- **Veeõnnetused:** kõige rohkem on hukkunud kalastajate seas. Peamine põhjus on päästevestita kalastamine või päästevesti ebakorrektna kasutamine. Kõige enam merepäästejuhtumeid on tingitud tehnilisest rikkest, millest võib eeldada, et enne merele minekut ei ole sõiduki korrashoius piisavalt veendunud.
- **Süüteod:** Kuritegude võrdlev statistika näitab, et Saare maakond on peale Hiiu maakonna teine kõige turvalisem koht Eestis, kuid tõusvas trendis on Saare maakonnas liiklussüüteod ja kelmused.
- Noorte õigusrikkumised on Saare maakonnas 2024. aastal langenud, millest enim pannakse toime liiklusalaseid ja sõltuvusainetega (eeskätt alkohol) seotud rikkumisi. Alaealiste poolt toimepandud kuriteod on kõik seotud vägivallega, mis viitab vaimse tervise probleemidele.
- **Liiklussüüteod ja -õnnetused:** võrreldes 2020. aastaga registreeriti liiklussüütegusid 2024. aastal pea poole rohkem, millest valdav osa olid seotud kiiruse ületamisega. Maakondade võrdluses paigutub joobes juhtimiste poolest Saare maakond viiendale kohale.

Valdkondlik statistika annab aimdust, et õnnetuste, süütegude toimepanemise või ohvriks langemise juurprobleemideks on elanike liigne muretus või juhuslikkus ja vähene teadlikkus, samuti alkoholi kuritarvitamine, mille on tinginud suure tõenäosusega ebapiisav õigeaegne ennetustöö vaimse tervise toetamiseks.

1.3. TURVALISUSE MÕJUTEGURITE NÄITAJAD

1.3.1. VAIMNE TERVIS (SH SÖLTUVUSAINETE TARBIMINE)

Maailma Terviseorganisatsioon (*World Health Organization* ehk *WHO*) kirjeldab vaimset tervist kui heaoluseisundit, milles inimene realiseerib oma võimeid, tuleb toime igapäevaelu pingetega, suudab töötada tootlikult ja tulemusrikkalt ning on võimeline andma oma panuse ühiskonna heaks. Seega tähendab vaimne tervis enam kui psüühikahäire või selle puudumine – see on inimese tervise oluline ja lahutamatu osa ning tema kogukonna heaolu ja tõhusa toimimise alus. Vaimne tervis on mõjutatud paljudest kaitse- ja riskiteguritest: vaimset tervist ja heaolu saab hoida ning edendada vaimse tervise kaitsetegurite tugevdamise ja riskitegurite vähendamisega.⁶⁸

Vaimse tervise häire on terviseprobleem, mis mõjutab seda, kuidas inimene mõtleb, tunneb, käitub ja suhtleb teiste inimestega. Mööduvatest negatiivsetest emotsioonidest eristab vaimse tervise häiret see, et häirivad tunded ja vastav käitumine ei möödu, vaid hakkavad segama igapäevaeluga toimetulekut. Tuntumad vaimse tervise häired on näiteks depressioon, ärevushäired, skisofreenia, dementsus, tähelepanu- ja hüperaktiivsushäired ning arenguhäired, sh autismispektri häired. Paljud vaimsed häired on ennetatavad, enamik ka ravitavad. Hinnanguliselt kogeb aastas vaimse tervise probleemi iga viies inimene, kuid kogu elu jooksul lausa iga teine inimene maailmas. Eestis kannatas näiteks 2017. aastal vaimse tervise häire all teadaolevalt 13,2% elanikkonnast. Vaimse tervise probleemidega on tihedalt seotud ka alkoholi ja muude uimastite tarvitamine. Eestis on kõikidest alkoholitarvitajatest hinnanguliselt kolmandik liigtarvitajaid, kellest ligi 60 000 on alkoholist sõltuvuses. Vaimse tervise otsesed ja kaudsed kulud on hinnanguliselt Euroopa Liidus 4% ja Eestis 2,8% SKP-st (572 mln eurot). Vaimse tervise probleemide põhjuste kohta ei teata veel kõike ja alati ei osata ka öelda, miks need tekivad – häiretel ei ole üht ja konkreetset põhjust, kuid leida võib geneetilisi, neurobioloogilisi ja psühholoogilisi ning sotsiaalseid tegureid, mis võivad olla omavahel ka kombineeritud.⁶⁹

Saaremaa valla näitel on Saare maakonna vaimse tervisega seotud kitsaskohtade määramiseks loodud tööühma analüüs, mis tugineb teemaga kokkupuutuvate spetsialistide igapäevatöö tähelepanekutele. Sealt järeldub, et märgatavalt on tõusnud vaimse tervisega seotud probleemid eelkõige laste ja noorte seas. Nii haridusasutuste, noorsootöötajate, perearstide kui ka NEET-noortega tegelevate spetsialistide praktikas on laste ja noorte vaimse tervisega seotud probleemid tõusev trend, mille leevendamise teeb keeruliseks eelkõige vajaminevate spetsialistide vähene kättesaadavus või puudus. Samuti puudub haridusasutustes nii valla- kui ka maakonnaülene laste ja noorte vaimse tervise probleemide ühtne ennetustegevus.

NEET-noortega tegelevate Saaremaa valla spetsialistide sõnul on ligikaudu 2/3 seires olevate noorte puhul märgata vaimse tervisega seotud probleeme, nagu ärevus, suitsiidsed mõtted, enesevigastamine, sõltuvusainete tarvitamine⁷⁰.

⁶⁸ Sotsiaalministeerium. 2025. Vaimne tervis. <https://www.sm.ee/tervise-edendamine-ravi-ja-ravimid/vaimne-tervis> (30.03.2025).

⁶⁹ Tervise Arengu Instituut. 2022. Ülevaade vaimse tervise probleemidest. <https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/vaimne-tervis/ulevaade-vaimse-tervise-probleemidest> (30.03.2025).

⁷⁰ Saaremaa Vallavalitsus. 2024.

Politsei tähelepanekul on noorte vägivaldsuse põhjuseks tavaliselt emotsionaalne stress, puudulikud sotsiaalsed oskused ja impulsiivsus, koolikonfliktid, sõprade surve sobituda gruppi jmt, mis omakorda väljendub politsei statistikas vägivallasüütegudena (peatükk 1.2.3)⁷¹.

Spetsialistide puuduse ilmestamiseks saab välja tuua, et Kuressaare Haigla psühhiaatriaosakonnas ei tööta täiskohaga kliinilist psühholoog, kes muu hulgas võiks olla juhendajaks ka residentidele – see soodustaks koolilõpetajaid tegema töökohta valiku Kuressaare Haigla kasuks. Veelgi olulisemaks probleemiks on kohapealse lastepsühhiaatri teenuse puudus.⁷²

Saare maakonna tervise ja heaoluprofiil toob välja, et arstiabi kättesaadavuse tagamiseks on oluline eriarstide kättesaadavus Saare maakonnas kohapeal, kuid tänased trendid näitavad siiski noorte spetsialistide koondumist suurematesse linnadesse, nagu Tallinn ja Tartu, või peamiselt piirkondlikesse ja keskhaiglatesse⁷³.

Saaremaa Toetava Hariduse Keskuses (*edaspidi STHK*) käib üks kord kuus vastuvõtte tegemas Pärnu Haigla lastepsühhiaater, kelle järjekorras oli 2025. aasta juuni seisuga 37 last. STHK terapeutide poole pöörduvad lapsed ja noored kõige sagedamini järgmiste probleemidega: koolikius ja sellest tulenevad enesetapumõtted, koolikartus, ärevus, sotsiaalsete oskuste puudulikkus, probleemne käitumine koolis, raskused õppetöös, keskendumisraskused, õpiraskused, koolitõrge, pereprobleemid, vanemate lahutus, kodused probleemid, lein, enesevigastamine, suitsiidsed mõtted, kuritegelik käitumine ja sõltuvusainete tarvitamine. 2025. aasta juuni seisuga teeb STHK kollektiivis vastuvõtte kaks psühholoog, kelle juurde on ootejärjekord peaaegu kuu. STHK vaatest on spetsialistide puudus pigem tervishoiuvaldkonnas, mitte niivõrd veel STHK kollektiivis endas, ja see mõjutab asutuse tööd sel viisil, et lastele ei määrata õigeaegselt ravi ega saa seega sobivale õppekorraldusele, mille eelduseks on Rajaleidja otsus. Sellises olukorras olevate lastega on hädas koolid, misjärel suureneb vajadus STHK teenuste järele. Suuremates koolides on STHK taganud kohapeal psühholoogi ja loovterapeutide teenused, kuid probleem seisneb selles, et paljud lapsed ei soovi koolis oma muredest rääkida. Ida-Saaremaa piirkonnas pakub STHK teenuseid Kallemäel asuvas õppehoones, kuid võimekus on seal väike põhjusel, et Kallemäel õpivad erivajadustega lapsed, kes vajavad pakutavaid teenuseid ise suures mahus.⁷⁴

Kuressaare Haigla psühhiaatriaüksuses kannavad patsientide eest hoolt kaks täistööajaga psühhiaatrit ja kaks osalise tööajaga psühhiaatrit, kolm psühholoog (osalise tööajaga), üks kliiniline psühholoog (osalise tööajaga), üks muusikaterapeut (osalise tööajaga), üks tegevusterapeut (osalise tööajaga) ja üks täistööajaga vaimse tervise öde.⁷⁵

Arvestades vaimse tervise teenuste kõrgete hindadega, pakkus Saaremaa Vallavalitsus koostöös Sotsiaalministeeriumiga Saaremaa valla elanikele vaimse tervise teenuste kasutamiseks projektipõhiselt osalist kulude katet kuni 2024. aasta 31. detsembrini (esimene visiit tasuta, seejärel tuli patsiendil tasuda ise). Erasektoris on vaimse tervise teenuse pakkujaid 11, erinevaid teenuseid 12 ning teenuseid osutab ja 15 spetsialisti. 2024. aastal kasutas teenust 1713 Saaremaa valla elanikku.

⁷¹ Politsei- ja Piirivalveamet. 2025.

⁷² Sihtasutus Kuressaare Haigla. 2024.

⁷³ Saaremaa vald. Saare maakonna tervise- ja heaoluprofiil. https://www.riigiteataja.ee/aktiilisa/4031/2202/2001/Lisa%202_ter-visepr.pdf (12.11.2024).

⁷⁴ Saaremaa Toetava Hariduse Keskus. 2025.

⁷⁵ Sihtasutus Kuressaare Haigla. 2025.

Alates 1. jaanuarist 2025 teenuste osalise rahastamise mudel jätkus teenuseosutajatega lepinguliselt kuni 31.05.2025. Teenuse jätkamiseks Saaremaa vallas on plaanis kehtestada vaimse tervise teenuste osutamise ja rahastamise kord 2025. a. juunis.⁷⁶

Kuigi Saaremaa Vallavalitsusel on kättesaadavatest teenustest olemas osaline ülevaade, siis täielik ülevaade kõikidest kohapeal kättesaadavatest vaimse tervise teenusepakkujatest puudub. Töögrupi üks tähelepanekutest on vajadus luua täielik kaardistus kohapeal kättesaadavatest vaimse tervise teenustest, mis oleks abiks nii elanikele kui ka spetsialistidele endile.

Vabatahtlike osutatavatest teenustest pakub Saare maakonnas MTÜ Peaasjad „Vaimse tervise kohvikut”, mis toimub üks kord kuus laupäeviti Kuressaares. MTÜ Peaasjad Kuressaare vabatahtlikke on 2025. aasta märtsi seisuga ametlikult kokku kaheksa. Samuti on MTÜ Peaasjad andmetel lisaks kolm vabatahtlikku, kes viivad läbi vaimse tervise teemalist aruteluringi Kuressaare Päevakeskuses.⁷⁷ Kui tuua välja piirkondlikud erinevused, siis enamik vaimse tervise teenuseid on koondunud maakonna keskusesse Kuressaarde, kuid võttes arvesse seda, et Saaremaa vald on territooriumilt Eesti suurim kohalik omavalitsus, siis Saaremaa valla maapiirkonna ning Muhu ja Ruhnu valla elanike puhul raskendab teenuste kättesaadavust logistiline keerukus ja kulukus. Saare maakonna elanike arv on 2025. aasta 1. jaanuari seisuga kokku 31 804, neist maakonna keskuskes Kuressaare linnas elab 12 989 inimest, mis omakorda tähendab, et enam kui poole Saare maakonna elanike jaoks on vaimse tervise teenusele saamine raskendatud.⁷⁸

VAIMSE TERVISE PROBLEEMIDE STATISTIKA

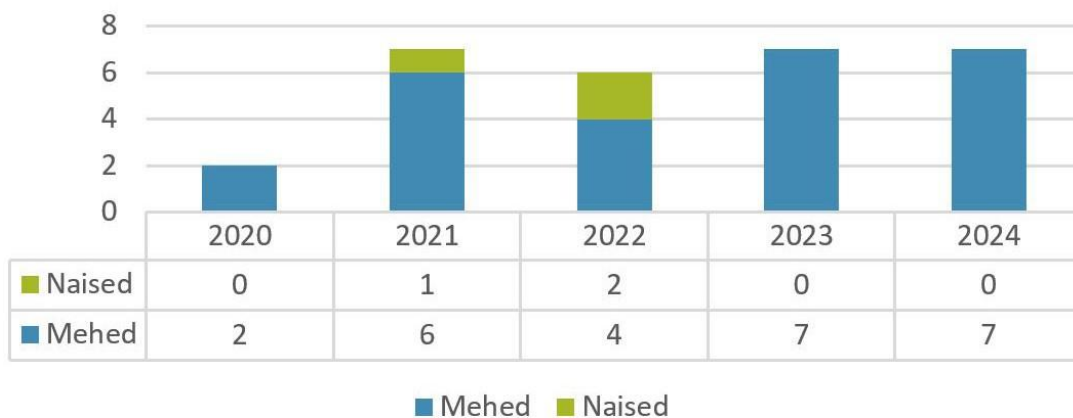
Enesetappude arv on Saare maakonnas alates 2020. aastast tõusnud rohkem kui kolm korda: 2020. aastal registreeriti kaks enesetappu, seevastu 2024. aastal seitse. Tähelepanu nõuab enesetappude arvu ülekaal meeste seas. Nii 2020., 2023. kui ka 2024. aastal kaotasid suitsiidi tõttu elu ainult mehed, 2021. aastal üks naine (samal aastal kuus meest) ja 2022. aastal kaks naist (võrdluseks neli meest). Arvestades 2020. aastal alanud COVID-19 pandeemiaga, võib näha selles seost, kuna pandeemia alguse piirangud võisid raskendada nii sotsiaal- kui ka tööelu normaalset kulgu, kuid tuleb märkida, et pandeemia lõpuks ei ole enesetappude arv vähenenud (Joonis 26).⁷⁹

⁷⁶ Saaremaa Vallavalitsus. 2025.

⁷⁷ MTÜ Peaasjad. 2025.

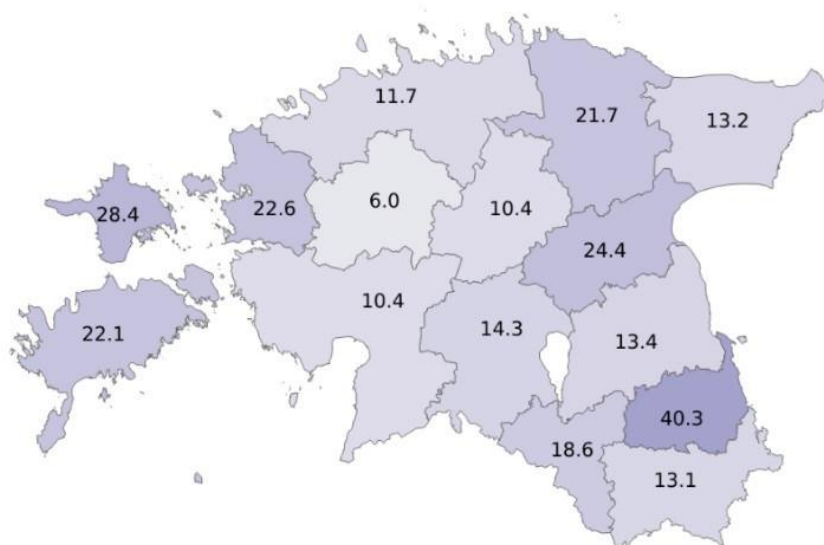
⁷⁸ Statistikaamet. 2024. RV0282U: RAHVASTIK SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA JÄRGI, 1. JAANUAR. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0282U RV0282U (6.06.2025).

⁷⁹ Tervise Arengu Instituut. 2025. SD15: Surmade esialgsed registreerimisandmed põhjuse, soo, maakonna ja kuu järgi. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_01Rahvastik_04Surmad/SD15.px/table/tableViewLayout2/ (9.01.2025).

JOONIS 26. ENESETAPP SURMA PÕHJUSENA SAARE MAAKONNAS 2020–2024 (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

Tervise Arengu Instituudi kõige viimases maakondade võrdluses on näha, et Saare maakond paigutub 2023. aastaks enesetappude suhtarvu poolest riigi 5. kohale (Joonis 27)⁸⁰.

JOONIS 27. STANDARDITUD SUITSIIDIKORDAJAD MAAKONDADE LÖIKES, 2023 (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

Kuressaare Haigla psühhiaatriosakonna koormust väljendab see, et 2025. a. 5. juuni seisuga on esimene vaba aeg psühhiaatrile 22. juulil ja psühholoogide ajad on kuni 2025. a. juuli lõpuni täis ning edasisi graafikuid juuni alguse seisuga veel avatud ei ole⁸¹.

2020. aastal viis Tervise Arengu Instituut (*edaspidi TAI*) läbi küsitluse vaimse tervise riskitegurite kohta, mille põhjal ilmnes, et Saare maakonna naised on võrreldes meestega tundnud rohkem stressi,

⁸⁰ Tervise Arengu Instituut. 2023. Standarditud suitsiidikordajad maakondade lõikes. <https://public.tableau.com/app/profile/tervise.arengu.instituut/viz/SuitsiididEestis/Suitsiidid> (9.01.2025).

⁸¹ Sihtasutus Kuressaare Haigla. 2024. Psühhiaatriaosakonna statistika.

olnud masendunud, õnnetud, depressioonis või tundnud üleväsimust. Siinkohal tasub märkida, et enesetappude statistikas on naistel võrreldes meestega kordades vähem episoodide, mille põhjal võib väita, et Saare maakonna naised on võrreldes meestega altimad väljendama oma vaimse tervise hetkelist olukorda ja seega ka maandavad esmast stressi. Sellest võiks omakorda järeldada, et vaimse tervise alast teadlikkust võiks meeste seas tõsta ja julgustada neid oma probleemide üle arutlema (Joonis 28).⁸²

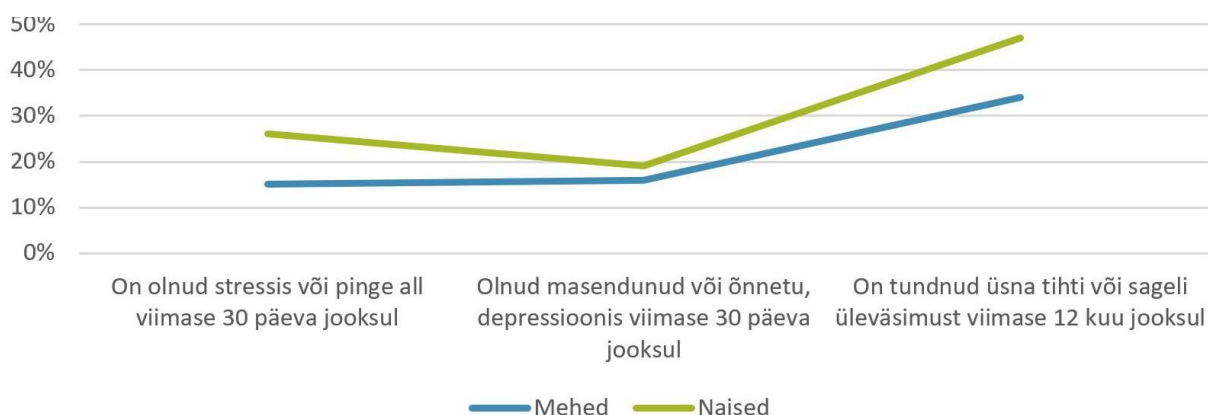
Küsitluse tulemused

Mehed:

- 14,9% on olnud stressis või pinge all viimase 30 päeva jooksul
- 15,7% olnud masendunud või õnnetu, depressioonis viimase 30 päeva jooksul
- 33,8% on tundnud üsna tihti või sageli üleväsimust viimase 12 kuu jooksul

Naised:

- 21,5% on olnud stressis või pinge all viimase 30 päeva jooksul
- 19% olnud masendunud või õnnetu, depressioonis viimase 30 päeva jooksul
- 47,4% on tundnud üsna tihti või sageli üleväsimust viimase 12 kuu jooksul

JOONIS 28. VAIMSE TERVISE RISKITEGURID ELUKOHA MAAKONNA JA PEAMISTE SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE JÄRGI – SAARE MAAKOND, 2020 (ÜMARDATUD %) (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

Kui vaadelda küsitlusuuringu tulemusi maakondade võrdluses, siis Saare maakonnas on küsitluses osalejatest mõelnud viimase 12 kuu jooksul enesetapule 5,9%, mis on peaaegu Eesti keskmine näitaja (Tabel 16)⁸³.

⁸² Tervise Arengu Instituut. 2020. TKU104: Vaimse tervise riskitegurid elukoha maakonna ja peamiste sotsiaaldemograafiliste näitajate järgi – Saare maakond. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_02TKU_00Maa-kond/TKU104.px/ (9.01.2025).

⁸³ Tervise Arengu Instituut. 2020. TKU104: Vaimse tervise riskitegurid elukoha maakonna ja peamiste sotsiaaldemograafiliste näitajate järgi – Saare maakond. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_02TKU_00Maa-kond/TKU104.px/ (9.01.2025).

Näitaja (%)	Harju	Hiiu	Ida-Viru	Järva	Jõgeva	Lääne	Lääne-Viru	Pärnu	Põlva	Rapla	Saare	Tartu	Valga	Viljandi	Võru
Stress või pinget	19	17	17	23	20	16	23	27	21	23	18	25	23	20	25
Masendus või depressioon	22	18	20	23	24	16	21	28	21	22	17	20	20	20	24
Sagedane üleväsimus	37	35	49	45	42	37	43	49	46	46	40	43	47	44	49
Mõelnud enesetapule	5,4	5,6	8,6	11	6	5,4	7,2	7,4	7,3	6,7	5,9	10	6,5	6,3	8,6
Enesetapud (% surma põhjustest)	1	2	1	1	1	2	2	3	1	1	1	1	1	1	1

TABEL 16. VAIMSE TERVISE RISKITEGURITE ESINEMINE MAAKONDADES (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

Tähelepanek samast küsitlusest: kui vaadelda erinevusi töötavate ja mittetöötavate küsitluses osalenute vastustes, siis töötavatest vastajatest 36,5% oli tundnud viimase 12 kuu jooksul üsna sageli või sageli üleväsimust, kuid mittetöötavatest vastanutest oli seda tundnud koguni 50,1%. Väitele „olnud masendunud, õnnetu või depressioonis viimase 30 päeva jooksul” vastas jaatavalt 13,4% töötavatest vastanutest ja 28,8% mittetöötavatest vastanutest.

Samast küsitlusuuringust saab haridustaseme erinevuste kohta välja tuua, et mida kõrgem on vastaja haridustase, seda vähem on tajutud masendust ja tuntud end õnnetuna või oldud depressioonis: jaatavalt vastas 23,5% põhihariduse või madalama haridustasemega vastajatest, 18,4% kesk-, keskeri- või kutseharidusega vastajatest ja 11,4% kõrgharidusega vastanutest⁸⁴.

Vaadeldes eraldi kooliõpilasi puudutavat statistikat – regiooniti, sest piirkondlik ei ole kättesaadav –, siis depressiivsete episoodide esinemine kooliõpilaste seas on aastate lõikes tõusev trend (Tabel 17)⁸⁵.

Piirkond	2013/2014	2017/2018	2021/2022
Harju ja Rapla maakond	32.7	34.4	35.2
Ida-Viru ja Lääne-Viru maakond	35.3	37.5	38.2
Järva, Pärnu ja Viljandi maakond	26.1	28.2	28.7
Tartu, Jõgeva, Põlva, Valga ja Võru maakond	25.4	29.3	32.4
Hiiu, Saare ja Lääne maakond	20.4	28.8	31.0

TABEL 17. DEPRESSIIVSETE EPISOODIDE ESINEMINE KOOLIÕPILASTE SEAS PIIRKONDADE JÄRGI, % VASTANUTEST (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

Koolikiusu kogemine Hiiu, Saare ja Lääne maakondades on võrreldes Eesti keskmise näitajatega olnud üle keskmise kuni 2017/2018. õppeaastani, samas 2021/2022. õppeaastal alla keskmise (Tabel 18)⁸⁶.

⁸⁴ Tervise Arengu Instituut. 2020. TKU104: Vaimse tervise riskitegurid elukoha maakonna ja peamiste sotsiaaldemograafiliste näitajate järgi – Saare maakond. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_02TKU_00Maa-kond/TKU104.px/ (9.01.2025).

⁸⁵ Tervise Arengu Instituut. 2022. KU121: Depressiivsete episoodide esinemine piirkonna järgi. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_03HBSC_01Tervis/KU121.px/ (25.01.2025).

⁸⁶ Tervise Arengu Instituut. 2022. KU811: Viimasel paaril kuul koolis kiusamist kogenud õpilased piirkonna järgi. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_03HBSC_08Kiusamine/KU811.px/ (25.01.2025).

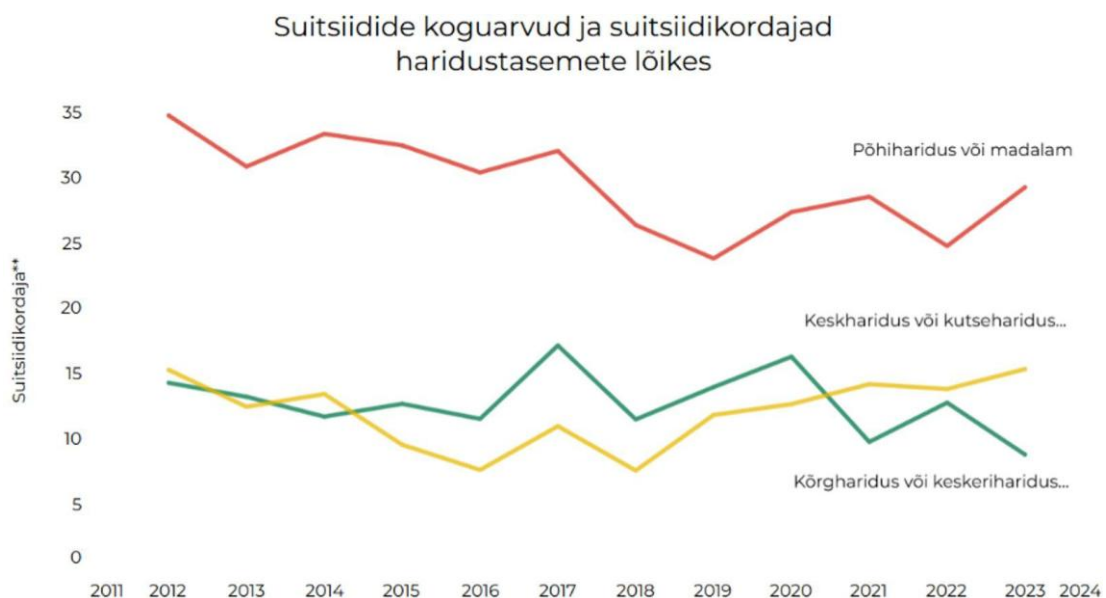
Õppeaasta	Kiusamise sagedus	Eesti keskmine %	Hiiu, Saare ja Lääne maakond
2013/2014	Kiusatud 1–2 korda	21,4	25,5
	Kiusatud vähemalt kahel korral kuus	16,6	17,4
2017/2018	Kiusatud 1–2 korda	20,3	21,1
	Kiusatud vähemalt kahel korral kuus	14,8	17,7
2021/2022	Kiusatud 1–2 korda	19,4	15,2
	Kiusatud vähemalt kahel korral kuus	13,4	13,6

TABEL 18. KOOLIKIUSU KOGEMINE PIIRKONDADE JÄRGI (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

TAI poolt 2023. aastal välja antud Eesti rahvastiku vaimse tervise uuring kinnitab, et **vähene haridus ja väike sissetulek on olulised riskitegurid vaimse tervise probleemide esinemisel**. Samuti on välja toodud, et vaimse tervise teenuste vajaduse ja nende kasutamise vahel on eriti märgatav lõhe vanemates vanuserühmades, meestel ja väga väikese või puuduva sissetulekuga elanike hulgas. Uuring väidab, et vaimse tervise probleemid levivad ulatuslikult kogu Eestis.⁸⁷

Sellest johtuvalt tasub viidata käesoleva dokumendi peatükis 1.1.2 välja toodud statistikale, mis näitab, et Saare maakonnas on haridustee katkestajaid kõige rohkem gümnaasiumiastmes ning aastatega on see näitaja järk-järgult tõusnud.

Seost haridustaseme ja vaimse tervise probleemidega võib näha ka TAI suitsiidide statistikas (Joonis 29)⁸⁸.

JOONIS 29. SUITSIIDIDE KOGUARVUD JA SUITSIIDIKORDAJAD HARIDUSTASEMETE LÕIKES, 2023 (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

⁸⁷ Tervise Arengu Instituut. 2023. Eesti rahvastiku vaimse tervise uuring. https://www.tai.ee/sites/default/files/2023-03/RVTU_lyhikokkuvote_2023.pdf (22.12.2024).

⁸⁸ Tervise Arengu Instituut. 2025. Suitsiidide koguarvud ja suitsiidikordajad haridustasemete lõikes. <https://public.tableau.com/app/profile/tervise.arengu.instituut/viz/SuitsiididEestis/Suitsiidid> (9.01.2025).

Eesti rahvastiku vaimse tervise uuringu ja eeltoodud küsitluse tulemusi kinnitavad ka NEET-noortega töötavate Saaremaa valla spetsialistide tähelepanekud.

Eesti teadlaste koostatud Eesti inimarengu aruande „Vaimne tervis ja heaolu” järgi on vaimset tervist vaadeldud liialt haigusekeskselt ja keskendunud rohkem raviteenustele, hoolimata sellest, et vaimse tervise spetsialistide ja teenuste puudus ei ole uudis. Samuti on toodud välja, et liiga vähe on panustatud ennetusse, mis tähendab vaimse tervise puhul haavatavuse maandamist ja probleemide varajast märkamist. Lahendusena soovitab aruanne õpetada inimestele endile vaimse heaolu tagamise oskusi, et probleemidest ei kujuneks haigused.⁸⁹

SÕLTASED JA SÕLTUVUSAINETE TARBIMINE

Sõltlaste ja sõltuvusainete probleemide analüüsiks loodud töögrupp täheldas järgmisi peamisi probleeme:⁹⁰

Saare maakonnas puuduvad võimalused tegeleda nii täiskasvanute kui ka noorte võõrutusraviga ja Mandri-Eestis asuvatest vähestest kohtadest, kus see võimalus on, kiputakse lahkuma; koolides puudub piisav ja süsteemne sõltuvusealane ennetustöö, mille sihtgrupiks oleks teiste hulgas ka lapsevanemad; tänavapildis on märgata kahte trendi: laste ja noorte e-sigarettide lembus ning noortele tasu eest alkoholi ostmise.

SÕLTUVUSAINETE TARBIMINE STATISTIKAS

Mis puudutab alaealiste toimepandud süütegusid, siis vastavalt Politsei- ja Piirivalveameti 2024. aasta statistikale oli Saare maakonnas alaealiste toimepandud süütegudest seotud sõltuvusainetega (eelkõige alkoholiga) 37%. Kokku registreeriti alaealiste poolt toimepandud süütegusid 111.⁹¹ Samuti saab Politsei- ja Piirivalveameti 2024. aasta üheksa kuu statistikast välja tuua, et kõikidest operatiivselt teenindatud sündmustest oli Saare maakonnas alkoholiga seotud 35% – teated joobes isikutest/juhtidest või avalikus kohas alkoholi tarvitamisest.⁹²

Võttes aluseks TAI viimase ehk 2022. aasta Saaremaa valla tervise ja heaolu ülevaate, siis alkoholisurmasid esines Saaremaal alla Eesti keskmise (40,7%) ehk 38,3%, kuid alkoholi tarvitamine vanuses 16–64 on Saare maakonnas 38%, mis on **ligilähedane Eesti halvima näitajaga** (38,6%). Sama saab täheldada ka tubaka suitsetajate statistika puhul, mis on lähedal eesti halvimalle näitajale (30,9%), Saaremaal on selleks 28,6% (Joonis 30).⁹³

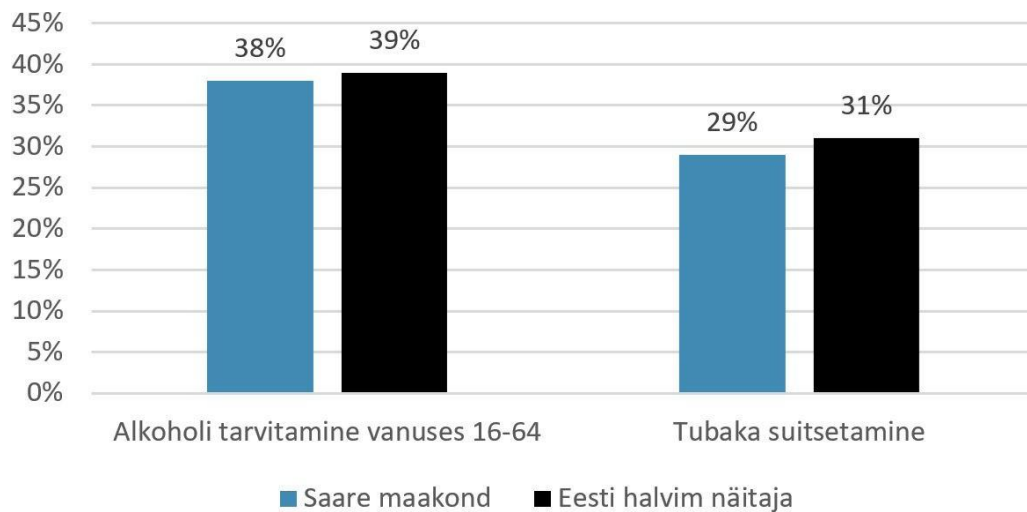
⁸⁹ Sihtasutus Eesti Koostöö Kogu. 2023. Eesti inimarengu aruanne 2023: Vaimne tervis ja heaolu. <https://inimareng.ee/et/ees-ti-inimarengu-aruanne-2023/> (9.01.2025).

⁹⁰ Fookusteema töögrupi arutelu põhjal. 2024.

⁹¹ Politsei- ja Piirivalveamet. 2024.

⁹² Politsei- ja Piirivalveamet. 2024.

⁹³ Tervise Arengu Instituut. 2022. Saaremaa. Maakonna tervise ja heaolu ülevaade 2022. <https://www.tai.ee/et/valjaanded/saa-remaa-maakonna-tervise-ja-heaolu-ulevaade-2022> (22.12.2024).

JONIS 30. SAAREMAA ALKOHOLI JA TUBAKA TARVITAMINE. SAAREMAA VALLA TERVISE JA HEAOLU ÜLEVAADE 2022 (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

Kui võrrelda Saare maakonna alkoholi ja uimastitega seotud väärtegade statistikat riigi parima ja halvima näitajaga, siis alkoholiseaduse rikkumiste, alaealiste uimastiväärtegade, avaliku korra rikkumiste (KarS § 262) ja joobes juhtimiste poolest ületab Saare maakond tuntavalt riigi keskmise taseme (Tabel 19)⁹⁴.

Väärtegu	Eesti parim näitaja	Saare maakond	Eesti halvim näitaja	Eesti kokku
Alkoholiseaduse rikkumised x 100 000	24,1 (Harju mk)	275,2	580,9 (Lääne mk)	90,9
Joobes juhtimised (liiklusseadus § 224) x 100 000	222,5 (Harju mk)	491,1	745,8 (Hiiu mk)	302,6
Alaealiste uimastiväärted (alkoholi- ja tubakaseaduse rikkumine, narkoväärtegu (NPALS))	35,5 (Hiiu mk)	309,7	648,7 (Lääne mk)	115,9
Avaliku korra rikkumised (KarS § 262)	4,4 (Viljandi mk)	75,1	149,1 (Ida-Viru mk)	50,1

TABEL 19. PO03: VÄÄRTEOD 2023. AASTAL (AVALIKU KORRA, ALKOHOLISEADUSE, ALAEALISTE UIMASTITE JA JOOBES JUHTIMISE RIKKUMISED) JA KORDAJA 100 000 ELANIKU KOHTA HALDUSÜKSUSE JÄRGI (ALLIKAS: TERVISE ARENGU INSTITUUT)

⁹⁴ Tervise Arengu Instituut. 2023. PO03: Väärted (avaliku korra, alkoholiseaduse, alaealiste uimastite ja joobes juhtimise rikkumised) ja kordaja 100 000 elaniku kohta haldusüksuse järgi. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_07Ter-viseprofiilid_02MKKOV/PO03.px/ (19.01.2025).

Regionaalne statistika näitab, et liigtarbimise ja alkoholi tarbimise hoiakute osas on Saare maakond koos Lääne ja Hiiu maakonnaga keskmisest tugevalt halvemate tulemustega⁹⁵.

Mis puudutab kehtivate alkoholimüügilubade arvu, siis 2023. aastal oli Saare maakonnas registreeritud alkoholi müügikohti 1000 elaniku kohta kokku 12,1, mis on maakondade võrdluses üks riigi kõrgeimaid näitajaid. Esimesel kohal on Hiiu maakond (18,2), millele järgneb Saare maakond. Samas, kui võrrelda maakondades registreeritud alkoholi müügikohtade arvu 10 km² kohta, on Saare maakonnas selleks 1,3 – maakondade võrdluses jääb see alla Eesti keskmise⁹⁶. Alkoholi müügikohad on koondunud eelkõige keskustesse ega jaotu võrdselt üle Saare maakonna territooriumi.

2024. aasta sügisel viis Tervise Arengu Instituut „Teadlikult turvalisem” programmi raames Saaremaa valla ööeluasutustes läbi alkoholi testostlemise, mille käigus külastati 11 publi, baari ja ööklubi. Tulemused näitasid, et üheski külastatud asutuses ei küsitud alaealise välimusega testostlejalt vanuse tuvastamiseks dokumenti ega keeldutud alkoholi müügist. Märgatavate joobetunnustega inimestele alkoholi müügist keeldumist hinnati kuues asutuses, neist keeldus alkoholi müümisest ühe asutuse teenindaja. Testostlemise tulemused näitavad, et alkoholi müüvate ööeluasutuste töötajatel puuduvad piisavad teadmised ja oskused alkoholimüügist keeldumiseks, kui nad märkavad, et klient on liiga purjus või liiga noor.⁹⁷

Alkoholi müüvates Saare maakonna jaekauplustes sarnast testostlemist viimastel aastatel tehtud ei ole. Vastavalt alkoholiseadusele (§ 42 lõige 1) võib kohaliku omavalitsuse volikogu oma haldusterritooriumil kehtestada alkoholiseaduse joogi jaemüügil lisaks alkoholiseaduse §-des 40 ja 41 nimetatule sortimenti, müügikohti ja müügivormi puudutavad kitsendused⁹⁸.

Saare maakonnas ei ole alkoholiseaduse järgi kohalikule omavalitsusele lubatud piires kitsendusi seatud.

Lõppeks tasub viidata ka hoonetulekahjude ja süütegude statistikale, millest nähtub, et kõige sagedasemate hoonetulekahjude tekkepõhjuseks on muu hulgas suitsetamine (peatükk 1.2.2), Saare maakonna näitaja ületab alkoholiseaduse rikkumiste suhtarvu poolest Eesti keskmise ning samuti on alaealiste toimepandud süütegudest teisel kohal alkoholiga seotud rikkumised. Joobes juhtimiste poolest on Saare maakond riigis viiendal kohal (peatükk 1.2.3).

⁹⁵ Tervise Arengu Instituut. 2022. EHAAT53: Alkoholi mittetarvitajate, madala riski piires tarvitajate ja liigtarvitajate osakaal soo ja piirkonna järgi. https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_12EHAAT_06Alkotarvitamine/EHAAT53.px/ (19.01.2025).

⁹⁶ Tervise Arengu Instituut. 2023. Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2023. <https://www.tai.ee/et/valijaaned/alkoholi-turg-tarbimine-ja-kahjud-eestis-aastaraamat-2023> (19.12.2024).

⁹⁷ Tervise Arengu Instituut. 2025. / Saaremaa vald: uudised ja teated. (2025). Saaremaa vald. <https://saaremaavald.ee/vallaleht> (9.01.2025).

⁹⁸ Riigi Teataja. Alkoholiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128092023001?leiaKehtiv> (9.01.2025).

1.3.2. KOGUKONNA TEADLIKKUS

Kogukonna teadlikkuse probleemkohtade määratlemiseks loodud töögrupi tunnetuslik analüüs rõhub kahele peamisele probleemile:

teave ei jõua vajalike sihtgruppideni, s.t teabe levitamiseks ei kasutata sihtgrupile piisavalt harjumuspäraseid kanaleid või muid infotarbimise viise;

turvalisusega seotud info ei kõida sihtgruppe, sest neile näib, et seda pole neile vaja ja turvalisuse soovitude järgmine tundub ebavajalik.

Kuna kogukonna teadlikkust on statistiliselt võrdlemisi keeruline mõõta, on käesoleva dokumendi raames tuginetud tinglikult viiele teemale, mille statistika võiks vihjata, et suurem teadlikkus ja soovitude hoolsam järgimine tuleks elanikele endale kasuks.

SÜÜTEGEVUS

Esmalt saab toetuda Politsei- ja Piirivalve süütegevuse statistikale, millest ilmneb, et üheks kõnekamaks probleemiks on Saare maakonnas kelmused (peatükk 1.2.3). Kelmuste ohvriks langetakse teadmatusest ja saamata aru, et tegu on pettusega. Selle ennetamiseks peaksid elanikud olema teadlikud, millised on levivate kelmuste trendid ja kuidas neid ära tunda. Hoolimata sellest, et kelmuste eest hoiatatakse inimesi pidevalt, ei ole info liikunud piisaval määral, sest kelmuste ohvriks langetakse jätkuvalt. Probleemkohana võib Saare maakonna tingimustes välja tuua nn võltsturvalisuse tunde, kuna Saare maakond on peale Hiiu maakonna Eesti kõige turvalisem maakond ja kuritegevusega kokkupuutumine ei ole igapäevaelus tavapärane. Võrreldes Mandri-Eestiga on saarelistes tingimustes anonüümsust keerukam hoida, kuna info liigub kiiresti ja toimub n-ö loomulik järelevalve, mis tähendab seda, et kogukonnaliikmete petmine on igapäevaelu tingimustes keeruline. Seetõttu on Saare maakonna elanikud harjunud teisi usaldama, kuid liialt võidakse usaldada ka väljaspool kogukonda tegutsevat isikut ehk potentsiaalset kelmi.

ÕNNETUSED

Teadlikkust (sh huvi soovitusi järgida) iseloomustab ka hoonetulekahjude tekkepõhjuste statistika. Saare maakonnas on hoonetulekahjude kõige sagedasemateks põhjusteks elektripaigaldise või seadme rike, kütteseadme ebakorrektna kasutamine või kütteseadme rike, suitsetamine, lahtise tule kasutamine (nt küünal või ahju ees olevad puud) (peatükk 1.2.2). Teisena saab välja tuua veeõnnetused, mille puhul on kõige sagedamini uppunud kalastajaid, kes pole kas kandnud päästevesti või on kandnud seda valesti. Merepäästejuhtumitest kõige sagedasemaks väljakutse põhjuseks on olnud tehnilised rikked, millest võib eeldada, et hädasolijad ei ole enne merele minekut sõiduki korrashoius piisavalt veendunud (peatükk 1.2.2). Kolmandana iseloomustab vähest teadlikkust ning eelkõige vähest huvi järgida soovitusi liiklusõnnetuste ja liiklussüütegude statistika, millest joonistub välja, et liiklussüütegevused on järjepidevalt tõusvas trendis – pea pooled neist on seotud kiiruse ületamisega. Liiklusõnnetuste liikidest esineb Saare maakonnas enim kas ühesõidukiõnnetusi või sõidukite kokkupõrkest tingitud õnnetusi, mis samuti viitavad kiiruse ületamisele või tähelepanematusele (peatükk 1.2.3).

LÄHISUHTEVÄGIVALD

Kogukonna teadlikkuse töögrupi arutelust selgus, et eakatega tegelevate spetsialistide sõnul on märke eakate vastu kasutatavast füüsilisest, vaimsest või finantsilisest vägivallast. Sellest johtuvalt võib eeldada, et vähemalt osa elanike hulgas valitseb teadmatust selle kohta, mis on vägivald ja mil juhul ning kust abi otsida, sh kuidas end kaitsta ja vägivallast teatada. Kuna lähisuhtevägivald on delikaatne probleem, mis on tugevalt seotud häbi- ja hirmutundega, ei pruugita sellest teavitada ning seetõttu puudub ülevaade erinevas vormis lähisuhtevägivalda kogevate ohvrite tegeliku arvu kohta. Samuti on töögrupis ja laiemas võrgustiku aruteludes täheldatud, et lähisuhtevägivalla lahenduskäikudest (nn ohvri teekonnast) puudub piisav info, mis omakorda tekitab hirmu teadmatuse ees, ja seetõttu peljatakse lähisuhtevägivalla juhtumist teada anda. Sel põhjusel tuleb teemat läbi igakülgse teavitustöö aktuaalsena hoida ja ideaalis peaks seda tegema süsteemselt aastaringselt – eelkõige siiski pühade ajal, mil politsei saab kõige enam lähisuhtevägivalla teateid⁹⁹.

Lähisuhtevägivald on seotud vaimse tervisega, kuna taolise teo toimepanemine võib viidata isiksushäirele (nt nartsissism ja piirialane isiksushäire) ja samuti võib isiksushäirele viidata ka lähisuhtevägivalla ohvriks langemine (nt sõltuv isiksushäire). Ohvriks võib langeda ka isiksushäireta inimene, kes on tavapärasest allaheitlikum ja empaatilisem. Samuti mõjutab lähisuhtevägivalla kogemine arenemisjärgus laste vaimset tervist.¹⁰⁰

See viib kogu teema omakorda kokku vaimse tervise peatükis täheldatud probleemidega, millest üks on vähene vaimse tervise alane teadlikkus (peatükk 1.3.1).

Samas on märgata elanike huvi lähisuhtevägivalla temaatika vastu, mida iseloomustab 2025. aasta 30. jaanuaril Kuressaare kultuurikeskuses toimunud lähisuhtevägivalla teemapäev „Vägivalla vaiksed jäljed”. Teemapäevast tehti videoülekanne, võimaldades video järelvaatamist ning see on olnud Saaremaa valla Youtube'i kanalil üks vaadatuid videoid (530 vaatamist seisuga 6. juuni 2025). Sellest võib järeldada ka seda, et sihtrühmale valiti sobilik infotarbimise viis ja kanal.¹⁰¹

Lähisuhtevägivallaga otseselt kokku puutuvad Saare maakonna spetsialistid on toonud välja, et antud teemaga tegeleb riigi tasandil mitu osapoolt, kuid sel ei ole n-ö peremeest, mis omakorda tähendab, et ka teavitustöös puudub keskne strateegia.

ELANIKKONNA VALMISOLEK KRIISIDEKS

Veel ühe näitena saab kasutada Päästeameti tellitud uuringut „Elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku alase teadlikkuse indeksuuring 2023”, mille tulemusi saaks tinglikult võtta arvesse üleüldiselt turvalisusega seotud info jagamise ja tarbimisharjumuste analüüsiks. Uuringust selgub, et hädaolukorraks valmisoleku koondindeks on võrreldes teiste piirkondadega Lääne ringkonnas (sh Saare maakonnas) kasvanud, mis oli Päästeameti regioonidest ainus positiivse muutusega piirkond.¹⁰²

⁹⁹ Politsei- ja Piirivalveamet. 2024.

¹⁰⁰ Peaasjad. 2025. <https://peaasi.ee/mis-on-isiksushaired/> (30.03.2025).

¹⁰¹ Saaremaa Vallavalitsus. 2025. Lähisuhtevägivalla teemapäev „Vägivalla vaiksed jäljed”. <https://www.youtube.com/watch?v=E88FwpXHeh8> (06.06.2025).

¹⁰² Päästeamet. 2023. Elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku alase teadlikkuse indeksuuring 2023”. <https://www.rescue.ee/files/Uuringud/2023-elanikkonna-hadaolukorraks-valmisoleku-alase-teadlikkuse-indeksuuring.pdf> (06.06.2025).

Saare maakonna kontekstis saaks seda, et elanike huvi hädaolukorraks valmisolekuks on tõusnud, põhjendada viimaste aastate kriisidega (COVID-19 pandeemia algusega 2020. aastal ning Saaremaa vallas ulatuslikud talvised elektrikatkestused 2022. aastal ja veekriis 2023. aastal). Lisaks on Saaremaa vald üks väheseid Eestis, kus on nii elanike teadlikkuse tõstmiseks kui ka kriisivõrgustiku haldamiseks loodud eraldi kriisivalmiduse nõuniku teenistuskoh.

Eelnevalt mainitud Päästeameti uuringust saab uskumuste ja hoiakute rubriigist välja tuua, et aastatel 2019, 2021 ja 2023 pea pool Eesti elanikest pigem ei uskunud, et nende elukohas võib juhtuda mõni erakorraline sündmus, mis jätab nad nädalaks muust maailmast isolatsiooni. Samadel aastatel pea 90% vastanutest uskus, et kui neil oleks taolistel juhtudel kõik vajalik olemas, siis nad tuleksid nädala jooksul toime. Samas vastates küsimusele, kas nad on tutvunud ohuolukorra käitumisjuhendiga või osalenud viimase kahe aasta jooksul mõnel õppusel, vastas pea pool eitavalt. Sellest võib järeldada pigem optimistlikkust, mitte teadlikkust ning see viitab taas võltsturvalisuse tunde. Küsimuse puhul, kas erakorralise ilmastiku tingimuse puhul on võetud arvesse käitumisjuhiseid, selgus, et 2021. ja 2023. aastal oli pea pool vastanutest seda teinud, kuid polnud oma plaane muutnud, ning pea 20% vastanutest polnud käitumisjuhistest kuulnud. Oluline on märkida, et võrreldes 2019. aastaga on näidud paranenud ligi 10% võrra. See annab tõestust sellest, et info pidev päevakorras hoidmine aitab kaasa elanikes huvi tekitamisele. Sellest hoolimata on 2025. aasta seisuga teada, et Saare maakonnas vajab täiendamist elanikkonna kriisiks valmisolek, samuti kogukondade kriisiplaanid (peatükk 1.2.1 Kriisideks valmisolek).

INFOKANALID JA TEAVITUS

Saaremaa valla teavituskanalid on Saaremaa valla koduleht (www.saaremaavald.ee), infoleht Saaremaa Teataja, piirkonnalehed Kihelkondlane (Kihelkonna), Kärla Teataja, Koduvald (Leisi), Lümanda Teataja, Mustjala Teataja, Orissaare Teataja, Põide Teataja, Salme Sõnumid, Torgu Teataja ja Valjala Kaja. Kord kuus on Kadi raadios vallasade „Saaremaa tund”. Lisaks on Saaremaa vallal Facebooki leht (<11 000 jälgijat) ja Instagram (<800 jälgijat) ning piirkondade kohalikud Facebooki grupid. Samuti saab infot jagada paberkandjal piirkondlikes teenuskeskustes, poodides, rahvamajades, haridusasutustes, raamatukogudes¹⁰³.

Infoliikumise seisukohast on olulised ka kodanike poolt algatatud Facebooki grupid, nagu näiteks SAAREMAA RAHVAS, Kuressaare ja piirkondlikud Facebooki grupid või lehed: LÜMANDA (VALLA) ELU, PÕIDE INFO, Valjala, Hoolin Orissaarest, Kihelkonna Tegusad Inimesed!, Salme piirkond, Torgu kogukond, Kärla kogukond, MUSTJALA kihelkonna INFO, Pihla piirkond – Püha kihelkond ja Leisi – minu kodu.

Muhu vallal on infokanaliks Muhu valla koduleht (www.muhu.ee), Facebooki leht (<2000 jälgijat) ning infoleht Muhulane. Samuti levib ka Raadio Kadi Muhu saarele. Paberkandjal saab infot jagada ka Muhu Põhikoolis, Hellamaa külakeskuses, Liiva raamatukogus ja kokkuleppel Liiva Coop Konsumis.

Ruhnu vallal on infokanaliks nii Ruhnu valla koduleht (www.ruhnu.ee) kui ka Facebooki leht (<2000 jälgijat). Paberkandjal saab infot jagada ka Ruhnu Põhikoolis, Ruhnu rahvamajas, raamatukogus ja kokkuleppel Ruhnu poes või Liise talu kaupluses.

¹⁰³ Saaremaa Vallavalitsus. 2024.

Kriiside korral on kiireloomuliste teadete edastamise kanaliteks SMS-teavitused ja kohalik raadio (Raadio Kadi), mis levib ka Muhu saarele. Ruhnu saarele Raadio Kadi ei levi. Riikliku hädaolukorra puhul on kriisiteavituse kanaliks Vikerraadio.

Nii trükimeedias, kohalikus raadios ja sotsiaalmeedias jagatakse ennetusalast infot vastavalt vajadusele ja sotsiaalmeedias ei ole kampaaniatele sponsoreeritud reklaami tegemine tavapärane. Puudub maakondlik keskne turvalisuse teabe kommunikatsiooniplaan.

Ennetustegevuses on Saare maakonna üheks suurimaks sihtrühmaks koolid ja lasteaiad, kus teavitustööd teevad vastavalt haridusasutuste soovile nii päästjad, politseinikud, vabatahtlikud merepäästjad kui ka Punane Rist. Haridusasutused ei ole kohustatud läbi viima ennetusalaseid programme, mis tähendab, et põhiliseks faktoriks on koolide enda soov spetsialiste külla kutsuda. Seega võib turvalisuse teemade käsitus olla koolides ebaühtlane.

Ennetustegevuse puhul on kõrvale jäänud tööelised inimesed, kelleni võib küll jõuda sotsiaalmeedia kampaaniate ja tööandjate kaudu, kuid suurimaks probleemiks on sihtrühma enda huvi puudumine. Saare maakonnas ei ole ennetustöö sihtrühmana süsteemselt kasutatud lapsevanemaid, kuid seda on proovitud eeskätt lapsevanemate koosolekutel, mis on esialgsete tähelepanekute põhjal toonud õpetajate sõnul pigem positiivseid tulemusi. Samuti on riiklikul tasandil hakatud pakkuma vanemlike oskuste parendamise koolitusi, mida on alates 2024. aastast võimalik läbida ka Saaremaa vallas: „Imelised aastad” ja Gordoni perekool. Koolitustel võivad osaleda ka Muhu ja Ruhnu valla elanikud, kuid Ruhnu valla elanike puhul on kitsaskohaks koolitustel kohapeal osalemine, seetõttu oleks oluline pakkuda erandjuhul ka videosilla võimalust. Vanemlike oskuste parendamise koolituste suurimaks kitsaskohaks on koolituste maksumus.

Mis puudutab turvalisusega seotud konverentse, siis Saare maakonna territooriumi suurust arvestades on oluline pakkuda elanikele teabepäevadest otseülekande võimalust koos järelevaatamise võimalusega. Positiivseks näiteks saab tuua 30. jaanuaril 2025 toimunud lähisuhtevägivalla teabepäeva „Vägivalla vaiksed jäljed”¹⁰⁴.

1.3.3. JÄRELDUSED

Vaimne tervis: Saare maakond paigutus 2023. aastaks enesetappude suhtarvuna riigi 5. kohale, suitsiidide arv on 2024. aastaks tõusnud Saare maakonnas võrreldes 2020. aastaga pea poole võrra ja enesetapu sooritajateks on eelkõige mehed.

Sihtrühm: vaimse tervise probleemid on tõusvas trendis eelkõige laste ja noorte seas.

Prioriteet: Saare maakonnas puudub kohapeal piisav lastepsühhiaatri teenuse kättesaadavus.

Vaimse tervise probleemide seos haridustasemega: vaimse tervise probleeme, sh suitsiide esineb uuringute tulemusel enim põhihariduse või madalama haridusega elanike seas. Saare maakonnas on üldine elanike haridustase pigem madal (enim keskharidusega või kutseharidusega keskhariduse baasil) ja õpingute katkestajate suhtarv on maakondade võrdluses üsna kõrge.

Sõltlased ja sõltuvusained: alkoholi ja tubaka liigtarvitamine on Saare maakonna 16–64aastaste seas pea riigi kõrgeima näitajaga. Saare maakonnas puudub kohapealne võimalus võõrutusraviks (nii täiskasvanute kui ka alaealiste jaoks).

¹⁰⁴ Saaremaa Vallavalitsus. 2025. Lähisuhtevägivalla teemapäev „Vägivalla vaiksed jäljed”. <https://www.youtube.com/watch?v=E88FwpXHeh8> (06.06.2025).

Saaremaa ööeluasutuste töötajatel puuduvad piisavad teadmised ja oskused alkoholimüügist keeldumiseks, kui nad märkavad, et klient on liiga purjus või liiga noor.

Alkoholi müüvates jaemüügiastutustes testostlemist tehtud ei ole. Tänavapildis on märgata laste ja noorte e-sigarettide lembust ning noortele alkoholi ostmist raha eest (eelkõige Saaremaa vallas). Joobes juhtimiste poolest on Saare maakond riigi 5. kohal. Alaealistega seotud väärtegude liikidest on peale kergliikuri/jalgratturi liiklusnõuete rikkumiste enim sõltuvusainetega (eelkõige alkoholiga) seotud rikkumisi.

Kogukonna teadlikkus: Saare maakond on elamiseks üks riigi turvalisemaid maakondi, mis võib samas tekitada nn võltsturvalisuse tunde ja hõlbustada võimalust langeda kelmuste ohvriks. Samuti ei tunta vajadust probleemiga tegeleda, kui midagi pole juhtunud.

Hooletus ja teadmatus on õnnetuste ja ohvriks langemiste peamine põhjus.

Kõige keerulisem sihtgrupp ennetusteavituses on tööealised elanikud.

Turvalisusega seotud info jagamisel ei ole täies mahus arvestatud sihtgrupi tarbimisharjumuste ja/või -võimalustega.

KOKKUVÕTE

Hoolimata sellest, et Saare maakond on Eesti üks kõige turvalisemaid piirkondi, mille puhul on ka elanike rahulolu üks riigi kõrgemaid, võib siiski märgata turvalisuse murekohti. Turvalisusega otseselt seotud tagajärgi kajastavast statistikast nähtub, et suurimateks probleemideks on liiklussüütegude järjepidev kasv (eelkõige kiiruse ületamine) ning kelmused. Tulekahjude statistika on üldjoones langev, kuid enim tekib hoonetulekahjusid kas elektripaigaldise või -seadme rikke, kütteseadme ebakorrektse kasutamise või kütteseadme rikke, suitsetamise ning lahtise tule (nt küünal või ahju ees olevad puud) kasutamise tõttu. Veeõnnetuste puhul on suurimaks murekohaks kalastajate sihtgrupp, kes ei kannu vesti või kannab seda valesti. Merepääste andmetel on tihedaimaks väljakutse põhjuseks tehniline rike, mis viitab suure tõenäosusega sellele, et hädasolijad polnud enne merele minekut sõiduki korrasolus veendunud. Põhjused viitavad liigsele muretusele või soovitude eiramisele ning kelmuste puhul liigsele usaldamisele.

Juurprobleemidest saab välja tuua kaks peamist teemat, mis pikas perspektiivis mõjutavad kas süütegude toimepanemise, ohvriks langemise või õnnetuste arvu: vaimne tervis (sh sõltlased ja sõltuvusained) ning kogukonna teadlikkus (sh soovitude eiramine).

Vaimse tervise puhul on suurimaks mureks probleemide mitteõigeaegne märkamine ja spetsialistide mittepiisav kättesaadavus, kuid ka kogukonna üleüldine vähene teadlikkus vaimse tervise hoidmise vajalikkusest. Sõltuvusainete puhul on peamiseks probleemiks piisava õigeaegse ennetuse puudumine ning väljakujunenud probleemi puhul võõrutusraviks kohapealse võimaluse puudumine, mis omakorda kurnab nii kogukonda, lähedasi, tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonda kui ka turvalisuse valdkonna osapooli. Kogukonna teadlikkuse tõstmise puhul on keeruline ärgitada inimestes huvi turvalisusega seotud teemade vastu, kuna Saare maakonnas on üleüldine elukvaliteet ja elanike rahulolu kõrge ning puudub vajadus uurida millegi kohta, mis ei tundu olevat reaalne oht. Seega peaks teavitustöö olema võimalikult huvitav ja kasutajasõbralik, s.t arvestama sihtrühmadele harjumuspäraseid infotarbimise kanaleid ja viise.

Valdkondliku ennetuse ja juurprobleemidega tegelemine nõuab süsteemse tegevuskava loomist ja valdkondade ülestest kokkulepetest kinnipidamist (sh ka valitsemise tasandil), sest laiapõhjalisemaid tulemusi võib näha alles 10–12 aasta pärast, kuid see aitaks murda mustreid, mis on tinginud praeguste murekohtade tekke.

LISA 3.

STRATEEGIA KOOSTAMISE STRUKTUUR JA SEOSSED TEISTE DOKUMENTIDEGA

KOOSTAMISE STRUKTUUR

Saare maakonna siseturvalisuse arengustrateegia töörühm: Liis Lepik, Liia Ots, Heiki Kukk, Kairit Lindmäe, Meelis Juhandi, Kent Puiestee, Margus Lindmäe, Johanna Nõukas, Kaire Kiil, Liisu Ots.

Seminar toimus 5.05.2025 Kuressaares.

Osalesid: Mikk Tuisk, Liis Lepik, Raido Liitmäe, Gunnar Havi, Kaire Kiil, Reelika Murd, Kairit Lindmäe, Lauren Sirp, Meelis Juhandi, Margus Lindmäe, Johanna Nõukas, Lindia Lallo, Ene Vahter, Janne Mets, Avo Tasane, Gabriela Rooso, Tiina Luks, Kersti Õunapuu, Maarika Vaino, Mari Kübarsepp, Heleri Jõgi, Liisu Ots, Renate Tüüts.

Teams: Heiki Kukk, Aare Rüütel.

Töörühma arutelusid ja seminari protokollis ning viis läbi Mihkel Laan.

Saare maakonna siseturvalisuse arengustrateegiale eelnev mõjutegurite analüüs toimus

Siseministeeriumi turvalisuse arenguprogrammi raames, mille töörühmades osalesid:

- Vaimne tervis: Meelis Juhandi, Kairit Lindmäe, Airi Rüütel, Hannes Nelis, Reelika Murd, Karoliina Roolaht, Kerli Gutman-Laht, Lauren Sirp.
- Sõltlased ja sõltuvusained: Kaisa Nurm, Maarika Vaino, Anneli Meisterson, Mari Kübarsepp, Janne Mets.
- Kogukonna teadlikkus: Ene Vahter, Helmut Säask, Krista Riik, Kersti Õunapuu, Merilin Nöör, Lindia Lallo.

Töörühmade koosolekuid viis läbi ja protokollis Liisu Ots.

Turvalisuse arenguprogrammi juhtrühm: Saare maakonna siseturvalisuse nõukogu.

Turvalisuse arenguprogrammi fookusteemad valiti välja avaseminaril 1. aprillil 2024 Kuressaares, kus lisaks töörühmade liikmetele osalesid: Marek Väljari, Ly Ilves, Aivo Tasane, Liia Steinberg, Liis Lepik, Rainer Antsaar, Margus Lindmäe, Renate Tüüts, Arto Reinmaa, Rainer Amur, Tiit Aavik, Kaire Kiil, Kristi Sillart, Liisu Ots.

Teams: Mikk Tuisk, Gunnar Havi, Liina Vaima, Tuuli Pärtel, Tiia Naagel, Kalle Kolter, Tiit Rettau, Eveli Ait, Toomas Oll, Kaia Kuul.

Turvalisuse arenguprogrammi töörühmade arutelusid ja seminari protokollis ning viis läbi Rivo Noorkõiv.

Täname kõiki, kes panustasid!

SEOSSED TEISTE DOKUMENTIDEGA

Saare maakonna siseturvalisuse arengustrateegia 2026-2031 koostamisel on arvestatud järgmiste dokumentidega: Saare maakonna arengustrateegia 2022-2035 ja selle lisadokument Tervise ja heaoluprofiil 2022-2026, Saaremaa valla arengukava 2025-2035, Muhu valla arengukava 2035, Siseturvalisuse arengukava 2020-2030 (riiklik), Eesti Suitsiidiennetuse tegevuskava 2025–2028, Vaimse tervise tegevuskava 2023–2026.

SAAREMAA VALD

+372 452 5000

vald@saaremaavald.ee

Lossi 1, 93819 Kuressaare